

UKENTLIG INTERNASJONAL ORIENTERING SIDEN 1953

EN VOLDELIG PÅMINNELSE OM LIVETS FARGERIKHET

SIDE 14 | FILM SOM KRITISK AKTIVITET

GOODPITCH OSLO: REGNSKOGER, SØR-SUDAN, HVALFANGST OG KJØNN

SIDE 5 | DOKUMENTAR

AFGHANISTANS SÅRBARHET FOR KLIMAENDRINGER

SIDE 1-4 | MILJØ OG UTDANNING

KARTLEGGING OG MILITARISERING AV DET OFFENTLIGE ROMMET

SIDE 8 | OVERVÅKNING

KINA: EN SENSURERT FILM OM FORURENSNING

SIDE 6 | KRITIKK OG FILMLENKE

NY TID

Krigshissernes løgner

PERMANENT KRIG

I denne teksten skriver John Pilger om en «faustisk pakt» mellom krigshissende eliter som nedtoner farene ved en vestlig, moderne fascisme – godt hjulpet av propaganda forkledd som nyheter.

AV JOHN PILGER

Da 70-årsdagen for frigjøringen av Auschwitz ble markert for kort tid siden, ble vi minnet om fascismens store forbyrte, med nazi-ikonografien klart til stede i bevissheten. Fascismen er bevart som historie, som flimrende bilder av svartskjorter i hanemarsj, i skremmende og tydelig erindring om bevegelsens kriminelle karakter. Men i de samme liberale samfunnene, der de krigshissende elitene oppfordrer oss til aldri å glemme, blir den økende faren for en moderne form for fascisme nedtonet – for den er deres fascisme.

«Å starte en angrepskrig», sa Nürnberg-domstolens dommere i 1946, «er ikke bare en internasjonal forbrytelse, det er den største av alle internasjonale forbrytelser idet den bærer i seg det heles akkumulerte ondskap.»

Hadde ikke nazistene invadert Europa, ville det vært noe Auschwitz og Holocaust. Hadde ikke USA og deres drabanter startet sin angrepskrig i Irak i 2003, ville nesten en million mennesker vært i live i dag, og Den islamske staten, eller ISIS, ville ikke ha trelbundet oss med sin raskap. De er resultater av en moderne fascisme vi har vent oss til gjennom bombe, blodbadene og løgnene som utgjør det absurde teateret vi kaller nyheter.

I likhet med fascismen på 1930- og 1940-tallet blir svære løgner levert med en metronoms presisjon, takket være mediene som er allestedsnærværende og repetitive, og som utover sin sensur gjennom utelatelser. Ta for eksempel katastrofen i Libya.

I 2011 foretok NATO 9700 angrepstokter mot Libya. Over en tredjedel av disse var rettet mot sivile mål. Det ble brukt stridsbomber med uran; byene Misrata og Sirte ble teppebombet. Røde Kors fant massegraver, og UNICEF rapporterte at «de fleste [av de drepte barna] var under ti år gamle».

Løgnen om folkemord. Den offentlige fremstillingen av Libyas president Muammar Gaddafi som rævpult med en «opprørsbajonett» ble hilst av USAs daværende utenriksminister Hillary Clinton med disse ordene: «Vi kom, vi så, han døde.» Mordet på ham og ødeleggelsen av landet hans ble rettfærdiggjort med en stor, velkjent løgn: Han planla «folkemord» mot sin egen befolkning. «Vi visste ... at om vi ventet en dag til.» sa president Obama. «kunne Benghazi, en by på størrelse med Charlotte, bli utsatt for en massakre som ville gitt gjenlyd i hele regionen og satt skampletter på verdens samvittighet.»

Dette var skapelsen av islamske militser med utsikter til å bli slått av libyske regjeringsstyrker. De sa til Reuters at det kom til å bli «et virkelig blodbad, en massakre lik den vi så i Rwanda». Den 14. mars 2011 sørget løgnen for den første gnisten til NATOs inferno, beskrevet av David Cameron som en «humanitær intervensjon».

Mange av «opprørerne», som i hemmelighet var utstyrt og trent av de britiske spesialstyrkene SAS, ble ISIS-krigere – hvis siste video viser halshoggingen av 21 koptisk kristne arbeidere som var tatt i Sirte, byen som ble ødelagt på deres vegne av bombefly fra NATO.

Operation Cyclone ble 'krigen mot terror', som kostet talløse menn, kvinner og barn livet i den muslimske verden, fra Afghanistan til Irak, Jemen, Somalia og Syria.

For Obama, David Cameron og den daværende franske presidenten Nicolas Sarkozy var Gaddafis virkelige forbrytelse Libyas økonomiske uavhengighet og hans erklærte intensjon om å slutte å selge Afrikas største oljereserver i amerikanske dollar. Petrodollaren er en bærebjelke i USAs imperiemakt. Gaddafi planla dristig nok å opprette en felles afrikansk valuta knyttet til en gullstandard, etablere en bank for hele Afrika, og fremme økonomisk union blant fattige land med verdifulle ressurser. Om dette kom til å skje eller ikke, var ikke avgjørende. Bare tanken var fullstendig uakseptabel for et USA som forberedte seg på å «gå inn» i Afrika og lokke afrikanske regjeringer med militære «partnerskap».

Etter NATOs angrep under dekke av en resolusjon i Sikkerhetsrådet, skriver Garikai Chengu, konfiskerte Obama «30 milliarder

dollar fra den libyske sentralbanken, penger som Gaddafi hadde øremerket til etableringen av en afrikansk sentralbank og den afrikanske gullstandardbaserte valutaen.»

Den «humanitære krigen» mot Libya gjorde bruk av en modell som ligger liberale vestlige hjerter nær, særlig i mediene. I 1999 sendte Bill Clinton og Tony Blair NATO for å bombe Serbia fordi, løy de, serberne begikk «folkemord» på etniske albanere i utbyrterprovinsen Kosovo. Davis Scheffer, USAs ambassadør både her og der for krigsforbrytelser [sic], hevdet at så mange som 225 000 etnisk albanske menn mellom 14 og 59 kunne være myrdet. Både Clinton og Blair mente frem Holocaust og «anden fra andre verdenskrig». Vestens heroiske allierte

var Kosovo Liberation Army (KLA), med en kriminell fortid det ble sett helt bort fra. Den britiske utenriksministeren, Robin Cook, sa at de kunne ringe ham når som helst på mobiltelefonen hans.

Tragedien i Afghanistan kan nesten måle seg med den episke forbrytelsen i Indokina.

Da NATO-bombingen var over, og mye av Serbias infrastruktur så vel som skoler, sykehus, klostre og den nasjonale

fjernsynsstasjonen lå i ruiner, kom internasjonale undersøkelsesgrupper til Kosovo for å avdekke bevis for «holocaust». FBI fant ikke en eneste massegrav, og reiste hjem. Den tilsvarende spanske gruppen gjorde det samme, og lederen fordømte «en semantisk piruett fra krigens propagandamaskiner». Et år senere fastslo et FN-tribunal om Jugoslavia det endelige tallet på døde i Kosovo: 2788. Dette omfattet stridende på begge sider, og serbere og rom myrdet av KLA. Det var ikke noe folkemord. «Holocaust» var en løgn. NATO-angrepet hadde vært et bedrag.

Bak løgnen var det seriøse hensikter. Jugoslavia var en enestående uavhengig,

multietnisk føderasjon som hadde virket som en politisk og økonomisk bro under den kalde krigen. Det meste av landets institusjoner og større fabrikker var offentlig eid. Dette var ikke akseptabelt for et ekspanderende EU, og særlig ikke for et nylig gjenforent Tyskland som hadde startet et fremstøt østover for å erobre sitt «naturlige marked» i de jugoslaviske provinsene Kroatia og Slovenia. Da europeerne møttes i Maastricht i 1991 for å planlegge den katastrofale eurosunion, var det inngått en hemmelig avtale: Tyskland ville anerkjenne Kroatia. Jugoslavia var forlatt.

I Washington sørget USA for at den slit

Fortsetter side 3

Afghanistans skolejenter taper

UTDANNELSE

Jenteskoler blir taperne når bistandskronene forsvinner. Det spår Ehsanulla Ehsan, grunnleggeren av et av de mest vellykkede utdanningsprosjektene for kvinner i Afghanistan.

AV AURORA HANNISDAL

Denne uka arrangeres Afghanistan-uka for andre gang. Arrangementet er i regi av Afghanistankomiteen og har bidragsytere som Christian Michelsens institutt (CMI) og Institutt for fredsforskning (PRIO), og samler rundt forti forskere, politikere og eksperter fra Afghanistan, Norge og andre land. Profilerte personer som journalist og analytiker Kate Clark, menneskerettighetsaktivist Horia Mosadiq og forsvarsminister Ine Marie Eriksen Søreide vil delta i debatter om Afghanistans fremtid. I løpet av uka vil diskusjonene handle om hvilke hovedutfordringer landet står overfor nå, og hvordan det internasjonale samfunnet kan støtte Afghanistan.

Onsdag 25. mars avholdes et seminar om utdanning. I den forbindelse besøker Ehsanulla Ehsan Oslo for å delta som en av talerne på seminaret. Ehsan er grunnlegger av Kandahar-instituttet for moderne studier i Afghanistans

nest største by. Instituttet, som ble grunnlagt i 2006 med hjelp fra kanadiske myndigheter, er en skole primært for kvinner fra 16 år og oppover, og tilbyr utdanning i administrasjon og ledelsesteg, regnskap, kommunikasjon, digitale ferdigheter og engelsk. Skolen er et merkbart utradisjonell i Kandahar, der kvinner sjelden får komme ut av huset uten å være i følge med en mann. Kvinnene som fullfører studier ved instituttet får seg gjerne arbeid i ideelle organisasjoner, eller de får stipender til å studere videre enten i Afghanistan eller i utlandet.

Suksess med skyggeside. Kandahar-instituttet har blitt fremhevet som en solskinshistorie. For en billig penge kan kvinner i Kandahar sikre seg utdanning der. Det koster bare én dollar i måneden å være elev ved instituttet, og dermed møtes folk fra flere lag i samfunnet der. Det afghanske skoleprosjektet kunne per november 2014 rapportere at 600 elever fra Kandahar-instituttet har funnet seg arbeid i lokale, nasjonale og multinasjonale organisasjoner etter endt skolegang.

Ehsanulla Ehsan svarer både ja og nei på spørsmålet om skolen er en suksess: «Oppslagene i media forteller meg at den er en suksesshistorie, men den kan bli kortvarig.» Etter at vestlige land en etter en har trukket seg ut av Afghanistan, tørker den sivile bistanden sakte, men sikkert ut. Ehsan frykter at det nettopp er områder som utdanning for kvinner som først rammer når den internasjonale støtten forsvinner.

Afghanistan er fullstendig avhengig av internasjonal bistand. Regjeringen sliter med å få økonomien på fote etter ti år med krig. Når kanadiske tropper trakk seg ut av landet i 2011, falt bistandsansvaret på USA. Men støtten derfra stoppet i 2013. Kandahar-instituttet har siden da overlevd på private donasjoner, men måtte kutte ned på skoleprosjekter som ikke var direkte yrkesrettet, som kjøkkenhagedyrking og håndverksarbeid. Ehsan advarer at Afghanistan er et delt problem: «Hvis det internasjonale samfunnet trekker seg nå, vil ekstremisme vokse frem på kort tid. Det er en trussel, ikke bare mot Afghanistan, men mot hele verden,» sier Ehsan.

Afghanistan-uka:

Afghanistankomiteen er initiativtaker og koordinator for Afghanistan-uka.

De mest sentrale bidragsyterne er Institutt for fredsforskning (PRIO) og Chr. Michelsens Institutt (CMI).

Nansen Fredssenter, Flyktninghjelpen, FOKUS, Røde Kors, Kirkens Nødhjelp, Oslo Dokumentarkino og en rekke frivillige bidrar også til programmet.

Programmet gjennomføres med midler fra blant andre Fritt Ord og Norad.

Temae for årets Afghanistan-uke vil være kvinners rettigheter, landets rolle i den regional geopolitikken, afghansk politikk, klimaspørsmål og Norges engasjement i Afghanistan. Onsdag 25. mars fra kl. 18.00–20.00 arrangeres seminaret The Price of Peace – Hvordan kan den afghanske freden se ut? Hvem vil støtte den og hvem vil være i mot den? Vil noen falle utenfor og kan den være?

De fleste av arrangementene vil foregå hos Røde Kors i Hausmanns gate 7 i Oslo.

Aksept for utdanning. Ehsan er opptatt av at gevinsten ved utdanning for kvinner ikke bare er økonomisk: «Det at disse kvinnene får utdanning endrer holdningene til hele familier,» forteller han. Familier som tidligere ikke har tillatt barna å se på tv, har nå fått dotre med datakunnskaper. «Plutselig åpnes dører for dem, og de får mulighet til utsyn og bredere innsikt. Det trenger Afghanistan,» tror Ehsan.

Arbeidet med å skape aksept for instituttet har tatt lang tid, men nå mener Ehsan at han ser en holdningsendring. Ehsan har selv blitt truet på livet, både i brevform og på mer direkte måter. Allikevel har skolen vunnet lokalsamfunnets tillit gjennom møter med ledere og andre beslutningstakere. «Det er store forventninger til at utdanning vil gi flere arbeid. Kvinner ser at andre får jobb etter å ha gått på Kandahar-instituttet, og de vil selv gå der, få en jobb og gjøre nytte for seg,» sier Ehsan.

Instituttet følger islamsk ideologi, og på skolens vegger er det malt verselinjer fra Koranen som handler om betydningen av utdanning.

Fortsetter side 4

Prisen vi betaler

BÆREKRAFT

En allianse mellom bønder og miljøbevegelsen mener miljøet betaler prisen for dagens jordbrukspolitikk, og krever nå reduksjon i soyaimporten. Dette kolliderer med regjeringens mål om effektivisering og billigere mat.

AV PEDER ØSTEBØ

Aldri har nordmenn brukt en mindre andel av husholdningsbudsjettet sitt på mat. Mens en gjennomsnittsfamilie i 1958 brukte 40 prosent av inntekten på mat, er andelen i dag på under 12 prosent. Det har fått store klima- og miljømessige konsekvenser. «Vi må utvikle matressursene våre på en bærekraftig måte, både av hensyn til miljø, internasjonal solidaritet og matsuverenitet,» sier Mari Gjengedal, leder for miljø- og utviklingsorganisasjonen Spire til Ny Tid. Under en pressekonferanse fredag 20. mars lanserte de et innspill til årets jordbruksforhandlinger, sammen med en rekke miljø- og bondeorganisasjoner. Målet er å dreie norsk landbrukspolitikk i en mer bærekraftig retning, og det er fremfor alt importen av soya til kraftfôr den nye alliansen vil til livs. «Deler av det norske matfatet er i dag avhengig av ødelagt regnskog,» konstaterer Lars Haltbrekken, leder i Naturvernforbundet, som også har sluttet seg til kravene.

Soyakamp. Både internasjonal solidaritetsbevegelse og miljøorganisasjoner har de siste årene advart mot effektene av den såkalte «soyaboomen». I Brasil er industriell produksjon av soya blant landets raskest voksende industrier, men likevel kontroversiell. Miljøbevegelsen i landet har utpekt soyaindustrien som storsynder i avskogingen av Amazonas, og bruken av sprøytemidler har alvorlige helsemessige konsekvenser for befolkningen.

Mens norske importører argumenterer for at sertifiseringsordninger gjør det mulig å produsere bærekraftig soya, har kritikere hevdet at den voksende etterspørselen usansett medfører et stadig større press på regnskogen. Nye tall fra det brasilianske forskningsinstituttet Imazon peker på at avskogingstakten i Brasil nå er økende, etter mange års nedgang. I januar økte avskogingen i brasiliansk Amazonas med 169 prosent, sammenliknet med i januar 2014.

Ny Tid skrev 27. februar om Spires rapport «Soyalandet», hvor organisasjonen argumenterer for at et effektivitets- og prispress i det norske landbruket har gjort Norge avhengig av soya fra nettopp Brasil. I 2014 importerte Norge over 820 000 tonn soya. Halvparten av dette går inn i kraftfôr til norske husdyr og oppdrettsfisk. Dette er en tredobling på 25 år. «Vi har fått en sniksoyafisering av norsk matproduksjon,» uttalte Mari Gjengedal til Ny Tid da rapporten ble lansert. I innspillene til jordbruksforhandlingen krever de en reduisering av soyaimporten.

Oppgjør. Den stadig økende soyaimporten

Fortsetter side 3

AKTUELT

Elizabeth Gurley Flynn forteller om hvordan en gjeng italienske arbeidere skyflet mindre møkk straks de fikk lønnen kuttet. Da sjefen spurte hvorfor, svarte de: «you cutta da pay, we cutta da shob». Ida Börjel's *Miximum Ca Canny...* er en manual over sabotasjetrategier og en studie i saboterende mentalitet: «Den menneskelige faktorm. Att bredda en / felmarginal». «Begå handlingar för vilka ett stort antal / kan hållas ansvariga. Så att det kan ha / varit vemshelst». Boken kom ut på det norske forlaget H//O//F i forbindelse med Mollebyen litteraturfestival i 2013. Ida Börjel bor i Malmö. Seneste utgivelse: *Ma, Bonniers* 2014.

AV IDA BÖRJEL

etymologi

sabotage är en intern, industriell process

Ordet kommer från franskans sabot, träske, och de franska väveriarnetasas sätt ått protestera mot de nya automatiska vävstolarna genom ått kasta in sina träske i dem. Så de tog av och måttade, tog av sitt enda par skor och kastade dem i maskinens gap og gick barfota genom *nåe*

Ordet kommer från nederländskt fjortenhundredatal då fattiga arbetere kastade sina träske langt in i framtiden för ått de förlorat hoppet om en bättre framtid för sina barn eller för ått de nyss fått hopp om en *

Ordet kommer från handlingen, från verbet *saboter*, klampa med träske, hafsa ifrån sig ett arbete, slarva. En *saboteur* är någon som drar benen efter sig

Ordet kommer från sent artonhundredatal, från franskans slangord *sabot* för någon med huvudet bland molnen, tummen mitt i handen og taskiga skor. *Sabotör* rimmar alltså inte på *amatör* som etymologisk ått den som ålskar någonting.

Ordet – skorna kastade ått ett gammalt sirkuslejon under den internasjonella fredskonferansen i Köpenhamn – og samtidig i Moskva ...

*Jordens förtryckta kände sig inte längre säkra på ått historien stod på deras sida. Därför kunde de inte längre slå sig till ro med langsamma förbåtttringar i hopp om ått deras barn eller barnbarn skulle få njuta frukten av deras anstråttningar. Inte längre kunde de övertalas ått stå tillbaka med sina omedelbara krav i väntan på en lysande framtid. Kort sagt hade den kapitalistiska världsekonominns företagere förlorat systemets viktigaste stabilisator – de förtrycktas optimism.

– Immanuel Wallerstein

Side 2-diktet presenteres ukentlig av Paal Bjelke Andersen, paalbjelke@gmail.com

Annonsere?

ta kontakt med Nicolai på telefon 97870927 eller annonse@nytid.no

Norge må støtte initiativet for å forby atomvåpen

KRONIKK

JOHN GUNNAR MÆLAND

I Stortinget har partiene SV, V og SP nå fremmet et forslag som ber regjeringen arbeide for en internasjonal avtale som forbyr atomvåpen. Både KrF, MPG og AP har indikert at de støtter forslaget. Dermed er det et flertall blant de folkevalgte som mener at Norge fortsatt skal lede an i kampen mot atomvåpen.

I år er det 70 år siden to amerikanske atombomber umiddelbart drepte over hundre tusen sivile japanere i Hiroshima og Nagasaki og etterlot minst like mange sårede og traumatiserte personer. Helt opp til våre dager har de overlevende – *hibakusha* – båret frem grufulle vitnesbyrd om de enorme og langvarige lidelsene slike våpen gir.

Selv om avskaffelse av atomvåpen var tema for den første resolusjonen som ble vedtatt av FN's hovedforsamling i 1946, utviklet det seg senere et marerittaktig våpenkappløp mellom stormaktene, som kulminerte i et samlet arsenal på over 70 000 atomstridshoder tidlig på 1980-tallet. På den tiden var frykten for atomkrig til å ta å føle på, noe som fikk hundretusener til å marsjere i gatene og forlange nedrustning. Dette, sammen med den politiske avspenningen, førte fra midten av 1980-tallet til flere viktige nedrustningsavtaler mellom USA og Sovjet. Antallet atomvåpen sank, men tallet på atommakter økte.

I dag er det mindre oppmerksomhet om atomrusselen, men fortsatt finnes 16 000 atomstridshoder i verden fordelt på ni land, hvorav USA og Russland står for over 90 prosent. Alle atomvåpenstatene bruker enorme summer på å vedlikeholde og oppgradere sine våpensystemer. Obama-administra-

sjonen har nylig foreslått å modernisere USAs atomvåpenstyrke for 355 milliarder dollar det kommende tiåret. Russland er i gang med tilsvarende omfattende investeringer. Verden holder med andre ord på å gå inn i en ny opprustningspiral.

Vi husker alle Cubakrisen i 1962 da verden var på randen av en utslettende atomkrig. Mindre kjent er de mange kritiske situasjonene hvor atomvåpenalarmen har gått på grunn av teknisk eller menneskelig svikt. General *Lee Butler*, som var øverstkommanderende for den amerikanske atomvåpenstyrken tidlig på 1990-tallet, har senere sagt at verden til nå har unsluppet et kjernefysisk holocaust gjennom en kombinasjon av dyktighet, flaks og guddommelig inngripen, og mest av det siste.

De siste tiårene har størst oppmerksomhet vært knyttet til mulighetene for spredning av atomvåpen til nye land eller til terrorgrupper. Ikkespredningsavtalen (NPT) fra 1970 har ikke hindret fire nye land fra å skaffe seg atomvåpen (Israel, India, Pakistan og Nord-Korea) i tillegg til de fem opprinnelige atommakterne USA, Russland, Storbritannia, Frankrike og Kina. NPT har dessuten lenge vært under press fordi atomvåpenstatene ikke følger opp sin del av avtalen om å ruste ned. NPT handler nemlig ikke bare om å hindre spredning av atomvåpen, men forplikter alle avtaleland til oppriktige forhandlinger om reduksjon i antall atomvåpen med sikte på en fullstendig eliminering av disse. I de 45 årene som har gått, er ikke ett eneste våpen blitt fjernet som følge av slike multilaterale forhandlinger. Det er heller knapt noen fremgang på de 64 punktene i handlingsplanen fra tilsynskonferansen for NPT i 2010, og det er små forventninger til årets tilsynskonferanse.

Også Nedrustningskonferansen (CD) i Geneve står fullstendig i stampe på 17. året. Forhandlinger om en avtale for å forby videre produksjon av spaltbart materiale for

kjernevåpen er ennå ikke startet opp, 22 år etter at president Clinton foreslo dette. Og provestansavtalen (CTBC) fra 1996 er ennå ikke trådt i kraft, fordi noen få land, blant dem USA, ikke har ratifisert avtalen.

Atombomber er masseødeleggelsesvåpen rettet mot sivilbefolkningen. De har knapt noen militær nytteverdi, men fungerer som politiske våpen. Atomvåpenstatene hevder at de trenger atomvåpen for å hindre at andre bruker atomvåpen mot dem, og NATO sier i sitt strategiske konsept at alliansen må ha atomvåpen så lenge andre har dem. Men atomavskrekking er ikke troverdig med mindre man har vilje, midler og systemer på plass til å drepe millioner av mennesker og gjøre byer til radioaktive gravplasser. Våpen i høy beredskap innebærer også fare for detonasjon ved uhell eller misforståelser.

Norge tok et viktig initiativ i 2012, og verdens oppmerksomhet er nå rettet mot vårt svar på Østerrikes løfte.

En enkelt atombombe kan utsette en storby. Eksplosjonen utloser varme som på sola, og stormer som mange tornadoer. Trykkbølgen knuser hus og sprenger levende liv i filler. Radioaktiv stråling dreper både akutt, gjennom strålesykdom de påfølgende uker og måneder, og ved utvikling av kreft mange tiår i ettertid. Nye simuleringstudier viser at selv bruk av mindre enn én prosent av de eksisterende atomvåpenarsenalene vil forårsake langvarige miljø- og klimaeffekter med verdensomspennende hungersnød til følge.

Atomavskrekking er et hensynsløst og utilitelig sjansespill med livet og livsgrunnlaget på jorda. Eliminering av atomvåpen er derfor et humanitært imperativ. Enhver stat har rett og plikt til å arbeide for atomnedrustning. Likevel har de etablerte nedrustningsprosessene ikke levert noen resultater de siste tiårene.

Alle innsat ved veien fram mot en atomvåpenfri verden fortsatt er lang, men et folkerettslig forbud mot å lage, oppbevare, true med og bruke slike våpen vil gjøre slutt på atommaktenes herredømme over atomvåpendiskursen.

I denne situasjonen har flere humanitære organisasjoner og enkelte land tatt nye initiativ under det som nå kalles det humanitære nedrustningssporet. Den internasjonale Røde Kors/Røde Halvmånebevegelsen vedtok i 2011 å arbeide for et folkerettslig forbud mot atomvåpen ut fra våpenens katastrofale humanitære konsekvenser og fraværet av tilstrekkelig beredskap for å komme sivilbefolkningen til unnsættning ved eventuell bruk. Norge tok i 2012 initiativ til den første av tre internasjonale statskonferanser om de humanitære følgene av atomvåpen: i Oslo mars 2013, i Nayari, Mexico februar 2014 og i Wien, Østerrike desember 2014. Den siste konferansen samlet hele 158 land og munnet ut i det som kalles Østerrikes løfte (*Austrian Pledge*), hvor Østerrike lover å arbeide sammen med andre for å stigmatisere, forby og avskaffe atomvåpen. Dette skal skje både i de etablerte fora for atomnedrustning, som

NPT, men også gjennom å fylle det folkerettslige hullet som fraværet av et forbud mot atomvåpen utgjør.

Atomvåpen er i dag det eneste masseødeleggelsesvåpen som ikke eksplisitt er forbudt i henhold til folkeretten. Konvensjonen mot biologiske våpen trådte i kraft i 1975, og forbudet mot kjemiske våpen i 1997. Landminer og klasevåpen ble forbudt i henhold til folkerettslig bindende avtaler i henholdsvis 1999 og 2010. Begrunnelsene for alle disse forbudene har vært våpenens uakseptable humanitære konsekvenser for sivilbefolkningen.

Det er en tilsvarende prosess de til nå mer enn 50 landene som har sluttet seg til Østerrikes løfte, ønsker å trekke i gang for atomvåpen. Alle innsat ved veien fram mot en atomvåpenfri verden fortsatt er lang, men et folkerettslig forbud mot å lage, oppbevare, true med og bruke slike våpen vil sette en ny internasjonal norm og gjøre slutt på atommaktenes herredømme over atomvåpendiskursen.

Norge tok et viktig initiativ i 2012, og verdens oppmerksomhet er nå rettet mot vårt svar på Østerrikes løfte. Så langt har utenriksminister Brende vegret seg med henvisning til Norges medlemskap i NATO. Men eksperter på internasjonal rett hevder at dette ikke hindrer Norge i å arbeide for avskaffelse av atomvåpen. Faktisk er en atomvåpenfri verden NATOs egen målsetting.

Et stort flertall av befolkningen ønsker et forbud mot atomvåpen. Som nevnt innledningsvis mener dessuten et flertall i Stortinget at Norge må fortsette å utøve lederskap i en sak som er så avgjørende for menneskehetens fortsatte eksistens. Regjeringen gjør klokt i å lytte til folket og til folkets representanter.

Møeland er leder i Norske leger mot atomvåpen, samt styreleder i ICAN Norge.

De norske styrkene i Irak

NORSKE SOLDATER

I vinter har debatten om Norge skal sende soldater til Irak eller ikke rast, eller den burde i alle fall ha gjort det. De fleste har fått med seg de grusomme herjingene til ISIL og ønsker å stanse dem, men det har vært merkelig lite diskusjon om valg av strategier for å oppnå dette.

AV SJUR PAPAZIAN

Som svar på fremgangen til Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) sommeren 2014, begynte ulike stater å intervenere i den pågående konflikten i Syria og Irak, og senere også i Libya. USA gikk i august i gang med å danne en internasjonal koalisjon mot ISIL. Norge tilsluttet seg denne i oktober.

Oppdraget har verken FN- eller NATO-mandat, men den irakiske regjeringen har bedt om hjelp, og det er dannet en koalisjon mot ISIL bestående av over 60 land og organisasjoner anført av USA, der også arabiske land deltar.

Det ble besluttet at rundt 120 norske soldater skulle sendes til Irak, men Forsvarsdepartementet opplyser nå at den norske styrken på sikt vil bestå av totalt rundt 80 soldater. Det er opprettet en kjernegruppe på omtrent 20 land der Norge er medlem. Norge er med andre ord kun en liten brikke i et stort spill.

Det er langt fra første gang vestlige styrker lærer opp irakiske soldater. USA brukte etter invasjonen mange år og flere hundre milliarder kroner på å trene opp over en halv million soldater til regjeringshæren, som kollapset under ISILs fremgang.

Koalisjonen skal bistå den irakiske regjeringen langs fem innsatsområder, og Norge bidrar aktivt innen alle områdene. Disse er innsats for å bekjempe ISIL militært, stanse rekruttering av fremmedkrigere, imotegå ISILs ideologi, stanse ISILs finansiering og stabilisere områder som frigjøres fra ISILs kontroll.

De danske styrkene i Irak. Det har den siste tiden blitt trykt flere saker om de danske

Irak-styrkene. Det kan være av interesse å se på hvordan situasjonen i Irak har artet seg for dem, ettersom de har det samme mandatet som de norske soldatene – deres situasjon kan altså fortelle noe om hva de norske soldatene kan komme til å oppleve.

Danmark har offisielt ingen kampsoldater i Irak. De 110 danske soldatene på Ain Al-Asad-basen utenfor Bagdad er i Irak utelukkende for å trene de irakiske og kurdiske styrkene. Men på tross for misjonens klart defensive karakter har de danske soldatene rett til å angripe ISIL hvis de eller deres allierte blir angrepet.

Den danske Irak-styrken har store problemer med å undervise den irakiske hæren. Dette kommer av mangel på arabisktalende tolker, undervisere og folk til egenbeskyttelse på basen, hvor rakettene regner mens undervisningen foregår. Basen huser i tillegg til danske omkring 300 amerikanske marinesoldater og flere tusen irakiske soldater.

Norske styrker på vei til Irak. Det er to forutsetninger som har vært viktige å avklare når det gjelder de norske soldatene i Irak. Det ene var at sikkerhetssituasjonen var håndterbar. Det andre var å få på plass tilfredsstillende statusavtaler med irakiske myndigheter. Dette er nå i orden.

Det norske bidraget består av om lag 50 instruktører til den kurdiske regionens hovedstad Erbil i Nord-Irak og et bidrag til Bagdad, samt støttepersonell og stabsoffiserer som vil fylle stabstillinger i koalisjonens kommandostruktur i Bagdad og nabolandet Kuwait.

Mens det norske styrkebidraget i Erbil vil inngå i kapasitetsbyggingsbidraget til

Nord-Irak, hvor ledelsen vil rotere mellom Tyskland og Italia på seks måneders basis, vil det norske bidraget til kapasitetsbygging i Bagdad være tilknyttet et treningssenter som er etablert innenfor sikkerhetsområdet til den internasjonale flyplassen i Bagdad.

Norge har til nå kun hatt et mindre antall stabsoffiserer i hovedkvarteret i regionen, men stab- og støttefunksjoner vil nå utgjøre om lag 30 personer.

Den 5. september i fjor landet en norsk C-130J Hercules med den første norske lasten med nødthjelp i Erbil. Senere ble Hercules-flyet klargjort for et nytt oppdrag til Nord-Irak. Denne gangen skulle FN-materiell fraktes til Erbil.

Soldater fra Ørland hovedflystasjon ble vurdert som styrkebeskyttelse av flyet, men det ble besluttet at Norges transportfly ikke skulle benyttes i oppdraget, noe som gjorde at soldatene fra Ørland hovedflystasjon ikke ble benyttet.

Dersom Hercules blir benyttet som transportfly til Erbil under oppdraget som nå planlegges, kan styrken bli benyttet som styrkebeskyttelse. Den aktuelle styrken er «Baseforsvar stridsgruppe» (BFSG), som er spesialister på å forsvare fly og ivareta mannskapets sikkerhet. Disse skal uansett ikke ha permanent tilhold i Irak.

Til Valhall. Det norske bidraget skal støtte irakiske myndigheter med kapasitetsbygging av landets sikkerhetsstyrker, som vil si at de skal ruste de kurdiske styrkene til krig mot IS. De skal ikke delta i aktive kamphandlinger, men norske soldater kan bli angrepet ved basene

der de er, og dermed bli nødt til å måtte forsvar seg og bli direkte involvert i krigen.

Soldater fra Telemark bataljon (TMBN) utgjør kjernen i den norske styrken. Mange av dem har kamperfaring fra Afghanistan. De ble under dette oppdraget kritisert av eksperter, blant annet for å ha sprayet hodeskallegoen kjent fra Marvel-figuren «The Punisher» på afghanske hus, der det bodde afghanere som var mistenkt for Taliban-tilknytning.

Amerikaneren Charles Stanley, som jobbet med Telemark bataljon i Bosnia på 1990-tallet, hevder IS bør frykte dem – fordi de sjelden holder noe tilbake og vil gjøre kort prosess med alle IS-soldater de møter.

Bataljonens kamprop bærer referanser til vikingenes Valhall, noe som vakte stor oppmerksomhet i Norge i 2010. Telemark bataljon måtte svare for ordbruken, som ble oppfattet som glorifisering av krigshandlingene.

En kompleks situasjon. Det å sende norske soldater, og kanskje spesielt soldater fra en bataljon som har blitt beskrevet som en norsk versjon av den franske fremmedlegionen, til Irak, kan være problematisk – ikke minst på grunn av konflikten kompleksitet.

Thee Yezen, mannen som tidligere i høst tok initiativet til den mye omtalte demonstrasjonen som fikk både norske muslimer og et samlet politisk Norge til å stå sammen mot ISIL, hevder Norge med sin krigsdeltakelse bare vil gjøre vondt verre.

Ifølge Yezen oppsto nemlig ISIL på grunn av at den sjia-orienterte regjeringen i Irak ikke klarte å forene landets etniske og religiøse folkegrupper. Landets nye statsminister Haider al-Abadi har forsøkt å endre dette, men med lite hell foreløpig, spesielt når det gjelder sunnien.

Flere sunnier støtter nå ISIL – ikke fordi de liker islamistene, men fordi de ser dem som et bedre alternativ enn sjiaene. Det er også faktum at flere sunnier har støttet opp om ISIL etter at amerikanerne begynte å bombe terroristens stillinger i Irak.

FN har tidligere advart om at USAs luftkampanje mot ISIL har ført til at utenlandske militante nå svermer til tvillingkonfliktene i Irak og Syria «i en enestående skala», og fra land som tidligere ikke har bidratt til global terrorisme.

Mål og middel. Det er med andre ord en rekke faktorer som peker i retning av at det å gå inn i Irak kun vil føre til ytterligere eskalering av konflikt i en region som allerede i alt for stor preges av nettopp konflikt.

Norske soldater i det krigsherjede Irak vil ikke forandre på krigssituasjonen. Det gjøres bare for å vise at Norge fremdeles er en staut NATO-alliert, og er neppe den beste måten å hjelpe, verken når det gjelder sivile syrere eller irakere som lider under terrorveldet til ISIL.

«Om alt du har er en hammer, blir alt du ser spiker», sies det. I stedet for å ta tak i de bak-enforliggende årsakene, svarer vi med sympombehandling i form av det som var med på å forårsake problemet. Det hjelper ikke om intensjonen er god når konsekvensene er så fatale.

Mitt spørsmål til det hele er derfor om det ikke snart er på tide at vi innsat at vi må benytte oss av andre midler enn krig, hvis det vi ønsker, er fred.

Papazian er skribent og fredskaktivist

INTERNASJONALT

«Du får den maten du betaler for. Om vi vil ha bærekraftig og miljøvennlig mat, må vi være forberedt på å betale mer for maten»

«Du får den maten du betaler for. Om vi vil ha bærekraftig og miljøvennlig mat, må vi være forberedt på å betale mer for maten» er tittelen på en rapport fra Norges Bondelag og Norsk bonde- og småbrukarlag som regjeringen om rammene for det norske jordbruket.

Krighisserne ... fortsetter fra side 1

ne jugoslaviske økonomien ble nektet lån i Verdensbanken. NATO, som på det tidspunktet nærmest var å ligne med en avdød levning fra den kalde krigen, ble gjenoppfunnet som en imperiestyrkende maktfaktor. Under en «freds»konferanse i franske Rambouillet i 1999 ble serberne utsatt for maktfaktorens bedrageriske taktikkeri. Rambouillet-avtalen inneholdt et hemmelig Tillegg B, som den amerikanske delegasjonen fikk føyd til den siste dagen. Det krevde militær okkupasjon av hele Jugoslavia – et land med bitre minner om nazi-okkupasjonen – og implementering av «fri markedsøkonomi» og privatisering av alle regjeringens aktiva. Ingen suveren stat kunne undertegne noe slikt. Straffen kom kjøpt. NATO-bomber regnet over et forsvars-løst land. Det var forløperen til katastrofene i Afghanistan og Irak, Syria og Libya, og Ukraina.

Siden 1945 har over en tredjedel av FNs medlemsland – 69 land – vært utsatt for noe eller alt av det følgende fra USAs moderne fascisme: De er blitt invadert, fått kastet regjeringene sine, folkebevegelsene deres er blitt undertrykt, folkene deres bombet, økonomi-ene deres fratatt all beskyttelse, samfunnene deres gjenstand for en invalidiserende beleiring kjent som «sanksjoner». Den britiske historikeren Mark Curtis har beregnet at dødsforene teller millioner. I hvert tilfelle er det satt ut en diger løgn.

«I kveld, for første gang siden 9/11, er vårt kampoppdrag i Afghanistan over.» Dette var åpningsordene i Obamas State of the Union-tale 2015. I virkeligheten er om lag 10 000 soldater og 20 000 militære kontraktører (leie-soldater) igjen i Afghanistan på ubestemt tid. «Den lengste krigen i amerikansk historie er brakt til en ansvarlig slutt,» sa Obama. Faktisk ble flere sivile drept i Afghanistan i 2014 enn i noe annet år siden FN begynte å telle. De fleste – sivile og soldater – er drept i løpet av Obamas tid som president.

Knust demokrati. Tragedien i Afghanistan kan nesten måle seg med den episke forbyrlytelsen i Indokina. I sin tovrpiste og ofte siterte bok, *The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*, skriver Zbigniew Brzezinski, fadderen til amerikansk politikk fra Afghanistan til i dag, at dersom USA skal kontrollere Eurasia og dominere verden, kan det ikke støtte et folkedemokrati – fordi «jakt-ten på makt ikke er et mål som vekker folkelig entusiasme ... Demokrati er uforenlig med mobilisering for imperiebygging.» Han har rett. Som WikiLeaks og Edward Snowden har avslørt, raner en overvåkings- og politistat til seg demokratiet. I 1976, da Brzezinski var president Carters nasjonale sikkerhetsrådgiver, demonstrerte han poenget sitt ved å ta livet av Afghanistans første og eneste demokrati. Hvem kjenner denne viktige historien?

På 1960-tallet feide en folkelig revolusjon over Afghanistan, verdens fattigste land, og kastet til slutt restene av det aristokratiske regimet i 1978. Det afghanske folkets demokratiske parti (PDPA) dannet regjering, og erklærte et reformprogram som omfattet avskaffelse av feydalismen, full religionsfrihet, like rettigheter for kvinner og sosial rettfærdighet for de etniske minoritetene. Over 13 000 politiske fanger ble satt fri, og polititarkiver ble brent offentlig.

Den nye regjeringen innførte gratis helsetjenester for de fattigste, tvangsarbeid på grunn av gjeld ble borte, og et massealfabetiseringsprogram ble satt i verk. For kvinner var det uhornte fremskritt. Sent på 1980-tallet var halvparten av universitetsstudentene kvinner, og kvinner utgjorde nesten halvparten av Afghanistans leger, en tredjedel av de offentlige funksjonærene og flertallet av lærerne. «Alle jenter kunne gå på videregående skole og universitet,» husker Saira Noorani, en kvinnelig kirurg. «Vi kunne gå hvor vi ville og kle oss som vi ønsket. Vi pleide å gå på kafeer og på kino fredagene for å se de siste indiske filmene, og hørte på den nyeste musikken. Alt begynte å gå galt da mujahedin begynte å få fremgang. De pleide å drepe lærere og brenne skoler. Vi var vettskremte. Det var underlig og trist å tenke på at det var disse folkene Vesten støttet.»

PDPA-regjeringen ble støttet av Sovjetunionen, selv om tidligere utenriksminister Cyrus Vance senere vedgikk at «det fantes ikke bevis for noen sovjetisk innblanding [i revolusjonen]». Skremt av den voksende selvtiliten i frigjøringsbevegelser over hele verden, bestemte Brzezinski at hvis Afghanistan lyktes under PDPA, ville den afghanske uavhengighe-ten og fremgangen bety «en trussel fra et loven-de eksempel».

Den 3. juli 1979 godkjente Det hvite hus i hemmelighet støtte til «fundamentalistiske» stammegrupper kjent som mujahedin. Det var et program som vokste til over 500 millioner dollar i året for amerikanske våpen og annen hjelp. Målet var å velte Afghanistans første sekulære, reformvennlige regjering. I august 1979 rapporterte den amerikanske ambassaden i Kabul at «USAs overordnede interesser ... ville tjene på fjerningen av [PDPA-regjeringen], uansett hvilke tilbakeslag dette måtte innebære for fremtidige sosiale og økonomiske reformer i Afghanistan.» Uthevingene er mine.

Mujahedin var forløperne for Al-Qaida og Den islamske staten. Mujahedin omfattet også Gulbuddin Hekmatyar, som mottok titalls millioner dollar fra CIA. Hekmatyars spesialtær var å handle med opium og kaste syre i ansiktet på kvinner som ikke ville gå med hijab. Han ble invitert til London og hyllet av statsminister Thatcher som en «frihetsskjemper».

Slike fanatikere kunne forblitt i sin stamme-verden om Brzezinski ikke hadde satt i gang en internasjonal bevegelse for å fremme islamsk fundamentalisme i Sentral-Asia, og på den måten underminere sekulær politisk frigjøring og «destabilisere» Sovjetunionen ved å skape «noen få opphissede muslimer», som han skriver i selvbiografien sin. Hans store plan falt sammen med ambisjonene til den pakistanske diktatoren, general Zia ul-Haq, om å dominere regionen. I 1968 begynte CIA og Pakistans etterretningstjeneste ISI å rekruttere folk fra hele verden til afghansk *jihad*. Den saudiarabiske mangemillionæren Osama bin Laden var én av dem. Læresvenner som etter hvert kunne

Ifølge Piler er det viktigste å hindre at vi blir erobret – våre sinn, vår menneskelighet, vår selvspekt. Dersom vi tier stille, er beseiringen av oss garantert.

slutte seg til Taliban og Al-Qaida, ble rekruttert ved et islamsk college i Brooklyn, New York, og fikk paramilitær trening i en CIA-leir i Virginia. Dette gikk under navnet «Operation Cyclone». Operasjonens suksess ble feiret i 1996, da den siste PDPA-presidenten i Afghanistan, Mohammed Najibullah – som hadde bedt FNs generalforsamling om hjelp – ble hengt i en lyktestolpe av Taliban.

Tilbakeslaget fra Operation Cyclone og dens «å få opphissede muslimer» kom 11. september 2001. Operation Cyclone ble «krigen mot terror», som kostet talløse menn, kvinner og barn livet i den muslimske verden, fra Afghanistan til Irak, Jemen, Somalia og Syria. Maktens budskap var og er dette: «Dere er enten med oss eller mot oss.»

I dag medfører verdens største enkeltstående terrorkampanje henrettelser av hele familier, bryllupsgjester, sørgende ved begravelser. De er Obamas ofre.

Fellesnevneren i fascismen før og nå, er masseord. Den amerikanske invasjonen i Vietnam hadde sine «free fire zones» [der man kunne gå ut fra at alt som rørte seg, var fiendtlig soldater, overs. anm.], «body counts» [fremgang i krigen ble målt i oppgitte antal drepte fiender, overs. anm.] og «collateral damage» [drepte sivile og ødelagte sivile installasjoner, overs. anm.], I Quang Ngai-provinsen, som jeg rapporterte fra, ble mange tusen sivile («gooks») myrdet av amerikanske soldater; likevel er det bare én massakre, den i My Lai, som huskes. I Laos og Kambodsja skapte historiens største bombardement fra fly en terrorperiode som i dag kan observeres fra luften i form av tette rader av bombekrater som ligner gigantiske halskjeder. Bombingen ga Kambodsja sin egen ISIS, ledet av Pol Pot.

I dag medfører verdens største enkeltstæn-de terrorkampanje henrettelse av hele familier, bryllupsgjester, sørgende ved begravelser. De er Obamas ofre. Ifølge New York Times velger Obama fra en «drapsliste» som CIA legger frem for ham hver tirsdag i White House Situation Room. Så bestemmer han, uten en flik av legalt grunnlag, hvem som skal leve og hvem som skal dø. Drapsvåpenet hans er Hellfire-missilet, båret av et forerløst fly kjent som drone. Ofrene blir grillet, og omgivelsene prydet med legemsdeler. Hvert treff registreres på en skjerm langt unna som en «*bugsplat*» («insektplatter»).

Hollywoods forvrenging. «De som går hanemarsj», skriver historikeren Norman Pollock, «er en erstatning for den tilsynelatende mer harmlose militariseringen av hele kulturen. Og i stedet for den svulstige ledereen har vi han som aldri ble noen reformator, men som arbeider sorgløst, planlegger og utfører drap mens han smiler hele tiden.»

Det som forener gammel og ny fascisme, er dyrkingen av overlegenhet. «Jeg tror på det eksepsjonelle ved USA med hver fiber i meg selv,» sa Obama, og vakte til live erklæringer om nasjonal fetisjisme fra 1930-årene. Som historikeren Alfred W. McCoy har pekt på, var det Hitler-tilbederen Carl Schmitt som sa følgende: «Herskeren er den som bestemmer unntak.» Dette sammenfatter amerikanismen, verdens dominerende ideologi. Og den stadig ikke er erkjent som en rovdryr-ideologi, er resultatet av en like lite erkjent hjernevask. Lumsk, uerklært, presentert på utspekulert vis som fremgangsrisk opplysning, gir dens selvtilfredshet seg ut for å være vestlig kultur. Jeg vokste opp på en kinematografisk diett bestående av amerikansk storhet der nesten alt var forvrent. Jeg ante ikke at det var Den røde armé som hadde ødelagt de fleste av nazistenes krigsmaskin, til in pris av hele 13 millioner soldater. Til sammenlikning var amerikanske tap – Stillehavskrigen inkludert – 400 000. Hollywood snudde opp ned på dette.

Forskjellen nå er at kinopublikum inviteres til å bli beveget av «tragedien» til amerikanske psykopater som må drepe folk i fjerne strøk av kloden – akkurat som presidenten selv dreper dem. Inkarnasjonen av Hollywoods vold, skuespilleren og regissøren Clint Eastwood, ble nominert til Oscar i år for sin film *American*

«Du får den maten du betaler for. Om vi vil ha bærekraftig og miljøvennlig mat, må vi være forberedt på å betale mer for maten»

«Du får den maten du betaler for. Om vi vil ha bærekraftig og miljøvennlig mat, må vi være forberedt på å betale mer for maten» er tittelen på en rapport fra Norges Bondelag og Norsk bonde- og småbrukarlag som regjeringen om rammene for det norske jordbruket.

Krighisserne ... fortsetter fra side 1

«Putin må stoppes», het det i overskriften – «og av og til er det bare kanoner som kan stanse kanoner.» Han innrømmet at trusselen om krig kunne «gi næring til en russisk frykt for å bli omringet», men det var ok. Han ramset opp det militære utstyret som jobben krever, og opplyste sine lesere om at «Amerika har den beste verktøykassen». I 2003 gjentok Oxford-professoren Garton-Ash stadig propagandaen som førte til blodbadet i Irak. Saddam Hussein, skrev han, «har, som [Colin] Powell dokumenterte, lagret svære mengder av kjemiske og biologiske våpen, og han skjuler det som er igjen av dem. Han prøver fremdeles å skaffe seg atomvåpen». Han hyllet Blair som en «kristenliberal intervensjonist i beste Gladstone-stil». I 2006 skrev han: «Nå står vi overfor den neste store testen for Vesten etter Irak. Iran.»

Utbruddene – eller som Garton-Ash foretrekker det, hans «smertefulle liberale ambivalens» - er ikke utypisk for den delen av den transatlantiske liberale eliten som har inngått en avtale å la Faust. Krigsforbryteren Blair er deres tapte leder. The Guardian, der Garton-Ash-teksten ble offentliggjort, trykte en helside-annonse for et amerikansk Stealth bombe-fly. På et fryktingytende bilde av monsteret fra Lockheed Martin sto det skrevet: «The F-35. GREAT for Britain.» Dette amerikanske «verktøyet» vil koste britiske skattebetalere 1,3 milliarder pund, og F-modellens forløperer har brakt død overalt i verden. I tråd med annonsen har en lederartikkel i Guardian krevd økte bevilgninger til militæret.

Og igjen er det snakk om alvorlige hensikter. Verdens herskere ønsker seg ikke Ukraina bare som en base for missiler; de vil ha landets økonomi. Kievs nye finansminister, Nataliwe Jaresko, er tidligere embetskvinne i USAs utenriksdepartement med ansvar for amerikanske investeringer i utlandet. Hun fikk raskt ukrainsk statsborgerskap.

De ønsker seg Ukraina på grunn av landets overflod av gass; visepresident Joe Bidens sønn sitter i styret for Ukrainas største olje-, gass- og frackingselskap. Produzentene av

forårsaket av «den russiske invasjonen». NATO-

kommandøren, general Breedlove – hans navn og handlinger kunne vært inspirert av Stanley Kubricks *Dr. Strangelove* – annonserte at 40 000 russiske soldater «samlet seg». I en tid med detaljert satellitt-overvåkning var han ikke i stand til å legge frem bevis for dette.

Disse russisktalende og tospråklige folkene i Ukraina – en tredjedel av befolkningen – har lenge ønsket en føderasjon som reflekterer landets etniske mangfold, og er både selvstendige og uavhengige av Moskva. De fleste er ikke «separatister», men borgere som ønsker et trygt liv i hjemlandet og tar avstand fra kuppet i Kiev. Deres oppstand og etableringen av selvstendige «stater» er en reaksjon på Kievs angrep på dem. Lite av dette er blitt forklart for et vestlig publikum.

Svertekampanje. Den 2. mai 2014 i Odessa ble 41 etniske russere brent levende i fagoreningens hovedkvarter, med politi stående ved siden av. Høyre Sektor-lederen Dmytro Yarosh hilste massakren som «enda en lys dag i vår nasjonale historie». I amerikanske og britiske medier ble dette omtalt som en «dyster tragedie» forårsaket av «sammenstøt» mellom «nasjonalister» (nynazister) og «separatister» (folk som samlet underskrifter for en folkeavstemning om et føderalt Ukraina).

New York Times lot være å trykke historien fordi de avviste advarslene om den fascistiske og antiemittiske politikken til Washingtons nye klienter som russisk propaganda. Wall Street Journal fordømte ofrene – «Dødelig brann i Ukraina sannsynligvis startet av opprørere, sier regjeringen». Obama gratulerte til utrenskingen av den «moskovittisk-jødiske mafiaen» og «annet avskum», som omfatter homofile, feminister og folk på den politiske venstresiden.

Høydepunktet for dette ble nådd i 2014, da Obama-administrasjonen spanderte fem milliarder dollar på et kupp mot den valgte regjeringen. Stormtroppene var nynazister kjent som Høyre Sektor og Svoboda. Blant lederne deres var Oleh Tyahnybok, som har oppfordret til utrenskingen av den «moskovittisk-jødiske mafiaen» og «annet avskum», som omfatter homofile, feminister og folk på den politiske venstresiden.

Disse fascistene er nå integrert i kupp-regjeringen i Kiev. Første visepresident i det ukrainske parlamentet, Andriy Parubiy, en av lederne i det regjerende partiet, er blant grunnleggerne av Svoboda. 14. februar kunngjorde Parubiy at han skulle fly til Washington for å få «USA til å gi oss høyprisene moderne våpen». Om han lykkes, vil det bli oppfattet som en krigshandling av Russland.

Intensiteten i svertekampanjen mot Russland og fremstillingen av landets president som en pantomime-skurk er ulikt alt jeg før har opplevd som reporter.

Ingen vestlig leder har gitt uttrykk for sin mening om gjenopplivingen av fascisme i hjertet av Europa – med unntak av Vladimir Putin, fra landet som mistet 22 millioner mennesker i en naziinvasjon som kom gjennom ukrainske grenseområder. Under sikkerhetskonferansen som ble holdt i München for kort tid siden, ble europeiske ledere skjelt ut av Obamas assisterende utenriksminister, Victoria Nuland, fordi de satte seg imot amerikansk væpning av Kiev-regimet. Hun omtalte den tyske forsvarsministeren som «minister for defaultism». Det var Nuland som var hjernen bak kuppet i Kiev. Hun er kona til Robert D. Kagan, en ledende neokonservativ stjerne og blant grunnleggerne av det ekstremt høyrevidrede Project for a New American Century, og var utenrikspolitisk rådgiver for Dick Cheney.

Nulands kupp gikk ikke helt etter planen. NATO ble hindret i å ta Russlands historiske og legitime flåtebase på Krim. Den hovedsakelig russiske befolkningen på Krim – halvøya som på ulovlig vis ble gitt til Ukraina av Nikita Krustsjov i 1954 – stemte med overveldende flertall for å vende tilbake til Russland, slik de også gjorde på 1990-tallet. Folkeavstemningen var frivillig og populær, og med internasjonale observatører til stede. Det var ingen invasjon. Samtidig kastet Kiev-regimet seg over den etnisk russiske befolkningen i øst med en villskap som ved etnisk rensing. De utplusserte nynazistiske militser etter mønster av Waffen-SS, og bombet og beleiret byer og landsbyer. De brukte masseutslutning som våpen, kuttet elektrisitetsforsyning, frøs bankkonti og stoppet sosialhjelp og pensjoner. Over en million flyktninger strømmet over grensen til Russland. I vestlige medier ble de flyktninger fra «volden»

«Du får den maten du betaler for. Om vi vil ha bærekraftig og miljøvennlig mat, må vi være forberedt på å betale mer for maten»

«Du får den maten du betaler for. Om vi vil ha bærekraftig og miljøvennlig mat, må vi være forberedt på å betale mer for maten» er tittelen på en rapport fra Norges Bondelag og Norsk bonde- og småbrukarlag som regjeringen om rammene for det norske jordbruket.

Krighisserne ... fortsetter fra side 1

«Putin må stoppes», het det i overskriften – «og av og til er det bare kanoner som kan stanse kanoner.» Han innrømmet at trusselen om krig kunne «gi næring til en russisk frykt for å bli omringet», men det var ok. Han ramset opp det militære utstyret som jobben krever, og opplyste sine lesere om at «Amerika har den beste verktøykassen». I 2003 gjentok Oxford-professoren Garton-Ash stadig propagandaen som førte til blodbadet i Irak. Saddam Hussein, skrev han, «har, som [Colin] Powell dokumenterte, lagret svære mengder av kjemiske og biologiske våpen, og han skjuler det som er igjen av dem. Han prøver fremdeles å skaffe seg atomvåpen». Han hyllet Blair som en «kristenliberal intervensjonist i beste Gladstone-stil». I 2006 skrev han: «Nå står vi overfor den neste store testen for Vesten etter Irak. Iran.»

Utbruddene – eller som Garton-Ash foretrekker det, hans «smertefulle liberale ambivalens» - er ikke utypisk for den delen av den transatlantiske liberale eliten som har inngått en avtale å la Faust. Krigsforbryteren Blair er deres tapte leder. The Guardian, der Garton-Ash-teksten ble offentliggjort, trykte en helside-annonse for et amerikansk Stealth bombe-fly. På et fryktingytende bilde av monsteret fra Lockheed Martin sto det skrevet: «The F-35. GREAT for Britain.» Dette amerikanske «verktøyet» vil koste britiske skattebetalere 1,3 milliarder pund, og F-modellens forløperer har brakt død overalt i verden. I tråd med annonsen har en lederartikkel i Guardian krevd økte bevilgninger til militæret.

Og igjen er det snakk om alvorlige hensikter. Verdens herskere ønsker seg ikke Ukraina bare som en base for missiler; de vil ha landets økonomi. Kievs nye finansminister, Nataliwe Jaresko, er tidligere embetskvinne i USAs utenriksdepartement med ansvar for amerikanske investeringer i utlandet. Hun fikk raskt ukrainsk statsborgerskap.

De ønsker seg Ukraina på grunn av landets overflod av gass; visepresident Joe Bidens sønn sitter i styret for Ukrainas største olje-, gass- og frackingselskap. Produzentene av

forårsaket av «den russiske invasjonen». NATO-

kommandøren, general Breedlove – hans navn og handlinger kunne vært inspirert av Stanley Kubricks *Dr. Strangelove* – annonserte at 40 000 russiske soldater «samlet seg». I en tid med detaljert satellitt-overvåkning var han ikke i stand til å legge frem bevis for dette.

Disse russisktalende og tospråklige folkene i Ukraina – en tredjedel av befolkningen – har lenge ønsket en føderasjon som reflekterer landets etniske mangfold, og er både selvstendige og uavhengige av Moskva. De fleste er ikke «separatister», men borgere som ønsker et trygt liv i hjemlandet og tar avstand fra kuppet i Kiev. Deres oppstand og etableringen av selvstendige «stater» er en reaksjon på Kievs angrep på dem. Lite av dette er blitt forklart for et vestlig publikum.

Svertekampanje. Den 2. mai 2014 i Odessa ble 41 etniske russere brent levende i fagoreningens hovedkvarter, med politi stående ved siden av. Høyre Sektor-lederen Dmytro Yarosh hilste massakren som «enda en lys dag i vår nasjonale historie». I amerikanske og britiske medier ble dette omtalt som en «dyster tragedie» forårsaket av «sammenstøt» mellom «nasjonalister» (nynazister) og «separatister» (folk som samlet underskrifter for en folkeavstemning om et føderalt Ukraina).

New York Times lot være å trykke historien fordi de avviste advarslene om den fascistiske og antiemittiske politikken til Washingtons nye klienter som russisk propaganda. Wall Street Journal fordømte ofrene – «Dødelig brann i Ukraina sannsynligvis startet av opprørere, sier regjeringen». Obama gratulerte til utrenskingen av den «moskovittisk-jødiske mafiaen» og «annet avskum», som omfatter homofile, feminister og folk på den politiske venstresiden.

Høydepunktet for dette ble nådd i 2014, da Obama-administrasjonen spanderte fem milliarder dollar på et kupp mot den valgte regjeringen. Stormtroppene var nynazister kjent som Høyre Sektor og Svoboda. Blant lederne deres var Oleh Tyahnybok, som har oppfordret til utrenskingen av den «moskovittisk-jødiske mafiaen» og «annet avskum», som omfatter homofile, feminister og folk på den politiske venstresiden.

Disse fascistene er nå integrert i kupp-regjeringen i Kiev. Første visepresident i det ukrainske parlamentet, Andriy Parubiy, en av lederne i det regjerende partiet, er blant grunnleggerne av Svoboda. 14. februar kunngjorde Parubiy at han skulle fly til Washington for å få «USA til å gi oss høyprisene moderne våpen». Om han lykkes, vil det bli oppfattet som en krigshandling av Russland.

Intensiteten i svertekampanjen mot Russland og fremstillingen av landets president som en pantomime-skurk er ulikt alt jeg før har opplevd som reporter. Robert Parry, en av USAs mest fremstående gravende journalister og mannen som avdekket Iran-Contraskandalen, skrev nylig: «Ingen europeisk regjering siden Adolf Hitlers Tyskland har funnet det formålstjenlig å sette nazistiske stormtropper til å krige mot egen befolkning, men Kiev-regimet har gjort det, og det med vitende og vilje. Likevel har det over hele Vestens mediale og politiske spekter vært drevet et omhyggelig arbeid for å skjule denne virkeligheten. Så langt har det gått at man overser fakta som lenge har vært godt kjent ... Hvis du skulle lure på hvordan verden kunne snuble inn i tredje verdenskrig – omtrent som den gjorde i forbindelse med første verdenskrig for et århundre siden – er det bare å se på rasierett knyttet til Ukraina, som har vist seg uimottakelig for fakta eller fornuft.»

I 1946 sa aktor i Nürnbergdomstolen om tyske medier: «Måten nazistene brukte mediene på i den psykologiske krigføringen, er velkjent. For hvert større angrep, med noen få unntak basert på hensiktsmessighet, startet de en pressekampanje som skulle svekke ofrene og forberede det tyske folket psykologisk på angrepet ... I Hitler-statens propagandasystem var det de daglige avisene og radiosendingene som utgjorde de viktigste våpnene.»

I The Guardian den 2. februar oppfordret Timothy Garton-Ash faktisk til verdenskrig.

«Du får den maten du betaler for. Om vi vil ha bærekraftig og miljøvennlig mat, må vi være forberedt på å betale mer for maten»

«Du får den maten du betaler for. Om vi vil ha bærekraftig og miljøvennlig mat, må vi være forberedt på å betale mer for maten» er tittelen på en rapport fra Norges Bondelag og Norsk bonde- og småbrukarlag som regjeringen om rammene for det norske jordbruket.

Krighisserne ... fortsetter fra side 1

«Putin må stoppes», het det i overskriften – «og av og til er det bare kanoner som kan stanse kanoner.» Han innrømmet at trusselen om krig kunne «gi næring til en russisk frykt for å bli omringet», men det var ok. Han ramset opp det militære utstyret som jobben krever, og opplyste sine lesere om at «Amerika har den beste verktøykassen». I 2003 gjentok Oxford-professoren Garton-Ash stadig propagandaen som førte til blodbadet i Irak. Saddam Hussein, skrev han, «har, som [Colin] Powell dokumenterte, lagret svære mengder av kjemiske og biologiske våpen, og han skjuler det som er igjen av dem. Han prøver fremdeles å skaffe seg atomvåpen». Han hyllet Blair som en «kristenliberal intervensjonist i beste Gladstone-stil». I 2006 skrev han: «Nå står vi overfor den neste store testen for Vesten etter Irak. Iran.»

Utbruddene – eller som Garton-Ash foretrekker det, hans «smertefulle liberale ambivalens» - er ikke utypisk for den delen av den transatlantiske liberale eliten som har inngått en avtale å la Faust. Krigsforbryteren Blair er deres tapte leder. The Guardian, der Garton-Ash-teksten ble offentliggjort, trykte en helside-annonse for et amerikansk Stealth bombe-fly. På et fryktingytende bilde av monsteret fra Lockheed Martin sto det skrevet: «The F-35. GREAT for Britain.» Dette amerikanske «verktøyet» vil koste britiske skattebetalere 1,3 milliarder pund, og F-modellens forløperer har brakt død overalt i verden. I tråd med annonsen har en lederartikkel i Guardian krevd økte bevilgninger til militæret.

Og igjen er det snakk om alvorlige hensikter. Verdens herskere ønsker seg ikke Ukraina bare som en base for missiler; de vil ha landets økonomi. Kievs nye finansminister, Nataliwe Jaresko, er tidligere embetskvinne i USAs utenriksdepartement med ansvar for amerikanske investeringer i utlandet. Hun fikk raskt ukrainsk statsborgerskap.

De ønsker seg Ukraina på grunn av landets overflod av gass; visepresident Joe Bidens sønn sitter i styret for Ukrainas største olje-, gass- og frackingselskap. Produzentene av forårsaket av «den russiske invasjonen». NATO-kommandøren, general Breedlove – hans navn og handlinger kunne vært inspirert av Stanley Kubricks *Dr. Strangelove* – annonserte at 40 000 russiske soldater «samlet seg». I en tid med detaljert satellitt-overvåkning var han ikke i stand til å legge frem bevis for dette.

Disse russisktalende og tospråklige folkene i Ukraina – en tredjedel av befolkningen – har lenge ønsket en føderasjon som reflekterer landets etniske mangfold, og er både selvstendige og uavhengige av Moskva. De fleste er ikke «separatister», men borgere som ønsker et trygt liv i hjemlandet og tar avstand fra kuppet i Kiev. Deres oppstand og etableringen av selvstendige «stater» er en reaksjon på Kievs angrep på dem. Lite av dette er blitt forklart for et vestlig publikum.

Svertekampanje. Den 2. mai 2014 i Odessa ble 41 etniske russere brent levende i fagoreningens hovedkvarter, med politi stående ved siden av. Høyre Sektor-lederen Dmytro Yarosh hilste massakren som «enda en lys dag i vår nasjonale historie». I amerikanske og britiske medier ble dette omtalt som en «dyster tragedie» forårsaket av «sammenstøt» mellom «nasjonalister» (nynazister) og «separatister» (folk som samlet underskrifter for en folkeavstemning om et føderalt Ukraina).

New York Times lot være å trykke historien fordi de avviste advarslene om den fascistiske og antiemittiske politikken til Washingtons nye klienter som russisk propaganda. Wall Street Journal fordømte ofrene – «Dødelig brann i Ukraina sannsynligvis startet av opprørere, sier regjeringen». Obama gratulerte til utrenskingen av den «moskovittisk-jødiske mafiaen» og «annet avskum», som omfatter homofile, feminister og folk på den politiske venstresiden.

Høydepunktet for dette ble nådd i 2014, da Obama-administrasjonen spanderte fem milliarder dollar på et kupp mot den valgte regjeringen. Stormtroppene var nynazister kjent som Høyre Sektor og Svoboda. Blant lederne deres var Oleh Tyahnybok, som har oppfordret til utrenskingen av den «moskovittisk-jødiske mafiaen» og «annet avskum», som omfatter homofile, feminister og folk på den politiske venstresiden.

Disse fascistene er nå integrert i kupp-regjeringen i Kiev. Første visepresident i det ukrainske parlamentet, Andriy Parubiy, en av lederne i det regjerende partiet, er blant grunnleggerne av Svoboda. 14. februar kunngjorde Parubiy at han skulle fly til Washington for å få «USA til å gi oss høyprisene moderne våpen». Om han lykkes, vil det bli oppfattet som en krigshandling av Russland.

Intensiteten i svertekampanjen mot Russland og fremstillingen av landets president som en pantomime-skurk er ulikt alt jeg før har opplevd som reporter.

Ingen vestlig leder har gitt uttrykk for sin mening om gjenopplivingen av fascisme i hjertet av Europa – med unntak av Vladimir Putin, fra landet som mistet 22 millioner mennesker i en naziinvasjon som kom gjennom ukrainske grenseområder. Under sikkerhetskonferansen som ble holdt i München for kort tid siden, ble europeiske ledere skjelt ut av Obamas assisterende utenriksminister, Victoria Nuland, fordi de satte seg imot amerikansk væpning av Kiev-regimet. Hun omtalte den tyske forsvarsministeren som «minister for defaultism». Det var Nuland som var hjernen bak kuppet i Kiev. Hun er kona til Robert D. Kagan, en ledende neokonservativ stjerne og blant grunnleggerne av det ekstremt høyrevidrede Project for a New American Century, og var utenrikspolitisk rådgiver for Dick Cheney.

Nulands kupp gikk ikke helt etter planen. NATO ble hindret i å ta Russlands historiske og legitime flåtebase på Krim. Den hovedsakelig russiske befolkningen på Krim – halvøya som på ulovlig vis ble gitt til Ukraina av Nikita Krustsjov i 1954 – stemte med overveldende flertall for å vende tilbake til Russland, slik de også gjorde på 1990-tallet. Folkeavstemningen var frivillig og populær, og med internasjonale observatører til stede. Det var ingen invasjon. Samtidig kastet Kiev-regimet seg over den etnisk russiske befolkningen i øst med en villskap som ved etnisk rensing. De utplusserte nynazistiske militser etter mønster av Waffen-SS, og bombet og beleiret byer og landsbyer. De brukte masseutslutning som våpen, kuttet elektrisitetsforsyning, frøs bankkonti og stoppet sosialhjelp og pensjoner. Over en million flyktninger strømmet over grensen til Russland. I vestlige medier ble de flyktninger fra «volden»

forårsaket av «den russiske invasjonen». NATO-kommandøren, general Breedlove – hans navn og handlinger kunne vært inspirert av Stanley Kubricks *Dr. Strangelove* – annonserte at 40 000 russiske soldater «samlet seg». I en tid med detaljert satellitt-overvåkning var han ikke i stand til å legge frem bevis for dette.

Disse russisktalende og tospråklige folkene i Ukraina – en tredjedel av befolkningen – har lenge ønsket en føderasjon som reflekterer landets etniske mangfold, og er både selvstendige og uavhengige av Moskva. De fleste er ikke «separatister», men borgere som ønsker et trygt liv i hjemlandet og tar avstand fra kuppet i Kiev. Deres oppstand og etableringen av selvstendige «stater» er en reaksjon på Kievs angrep på dem. Lite av dette er blitt forklart for et vestlig publikum.

Svertekampanje. Den 2. mai 2014 i Odessa ble 41 etniske russere brent levende i fagoreningens hovedkvarter, med politi stående ved siden av. Høyre Sektor-lederen Dmytro Yarosh hilste massakren som «enda en lys dag i vår nasjonale historie». I amerikanske og britiske medier ble dette omtalt som en «dyster tragedie» forårsaket av «sammenstøt» mellom «nasjonalister» (nynazister) og «separatister» (folk som samlet underskrifter for en folkeavstemning om et føderalt Ukraina).

New York Times lot være å trykke historien fordi de avviste advarslene om den fascistiske og antiemittiske politikken til Washingtons nye klienter som russisk propaganda. Wall Street Journal fordømte ofrene – «Dødelig brann i Ukraina sannsynligvis startet av opprørere, sier regjeringen». Obama gratulerte til utrenskingen av den «moskovittisk-jødiske mafiaen» og «

AKTUELT

Kraftfull vannprotest

VANNKRAFT

Vannkraft er lik 16 brudd på menneskerettighetene, ifølge en brasiliansk regnskogsaktivist på norgesbesøk. Vi kjenner oss ikke igjen, sier Norfund og Statkraft. Skjerp dere, svarte SVs Heikki Holmås.

AV TORBJØRN TUMYR NILSEN

Fornybar energi er en av de viktigste løsningene for å få ned klimagassutslipp, senest eksemplifisert med forslaget om «det grønne Statoil» – Greenstat. Fornybarsamfunnet innebærer solenergi, vann, vind og geotermisk energitvinnning, men også vannkraft. Dette norske kompetanseområdet er derfor blitt en viktig del av norsk klimabistand til utviklingsland, med Norfund, Statkraft og SN Power i hovedrollene. Sammen bidrar de til klimaløsninger og sosial utvikling – og tjener penger.

Men noe skurrer i denne fortellingen: 2. oktober i fjor gjestet brasilianske Moisés Borges fra Movimento dos Atingidos por Barragens – Bevegelsen for berørte av damutbygginger (MAB) – Norge og Latin-Amerikauka. Her gikk han kraftig ut mot vannkraftutbyggere som påstår at deres aktiviteter er et gode for lokalbefolkningen. «Kraften kommer de rike i byene til gode, mens lokalbefolkningen må flytte, eller får sine livsbetingelser kraftig forringet», hevdet han.

«Dere må forstå at det lyset dere ser i lyspærene, har en historie og en pris,» sa representanten for bevegelsen som oppsto som da 1,5 millioner brasilianere ble tvangsflyttet fra sine hjem. I Brasil er 2000 demninger er allerede bygget, og 2000 til er planlagt, noe som vil føre til at enda en million mennesker vil bli påvirket.

«Er dette fremskritt? Er dette ren energi?» spurte Borges. Han viste blant annet til en rapport utarbeidet av MAB i samarbeid med den føderale regjeringen, riksadvokaten og Universitet i Rio. Rapporten viser, ifølge Borges, 16 forskjellige menneskerettighetsbrudd i forbindelse med vannkraftutbygginger – også i de nordskottede prosjektene. Spesielt nevnte Borges Campos Novos-dammen i Santa Catarina, hvor SN Power skal være involvert. «Vannkraftutbyggingene skjer først og fremst

fordi de er i internasjonale investorerers kommersielle interesse, ikke fordi de er i de lokale», mente brasilianeren.

Mens internasjonalt eid industri, som gruvedrift, får strøm fra vannkraft på billigsalg, må vanlige brasilianere betale full pris. Slik henger miljøskadelig gruvedrift sammen med vannkraftutbygging. Ifølge Borges' tall bruker de fem største gruvene i Brasil like mye energi som hele befolkningen på over 200 millioner mennesker. «SN Power, eid av Statkraft og Norfund, er en del av dette systemet. Dette må de stilles til ansvar for,» avsluttet MAB-representanten.

Norske svar. Latin-Amerikauka arrangeres av Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG) hver høst i byene Oslo, Trondheim, Bergen, Stavanger, Kristiansand og Tromsø. LAG er delvis finansiert av informasjonsstøtten – ordningen som skal sikre avgjørende offentlig informasjon og debatt om utviklingspolitikken Norge fører. Og debatt ble det. SN Power var ikke representert, men det var eierne Norfund og Statkraft. Bærekraftrådiger Petter Vilsted i Norfund og sjef for utbyggingenheten i Statkraft Jarl Kosberg møtte tidligere utviklingsminister Heikki Holmås (SV) til diskusjon. Norfund og Statkraft var ikke enig i den brasilianske aktivistens beskrivelser. «Vi forholder oss til det rammeverket som er utarbeidet av Verdensbanken. Vi gjør utredninger som undersøker miljø- og sosiale betingelser for ethvert prosjekt. Deretter gjør vi kompenenserende tiltak som kan forbedre de lokales situasjon,» uttalte han.

Også etter at vannkraftanleggene kommer i drift, blir ting gjort for de berørte. «Det skjer betydelig forbedring innen jordbruk, undervisning og elektrifisering. Jeg har selv sett lokale arbeidere som er stolte av å gå med SN Power- og Statkraft-logoen på klærne sine,» fortalte Kosberg. Han mente også at den norske aktiviteten i Brasil var minimal. «Vi er kun ansvarlige for to promille av det brasilianske kraftforbruket. Dette er en veldig liten del. Vi har heller aldri vært en del av noen kontroversielle anlegg. Vi er ikke i Amazonas. Det finnes absolutt dilemmaer. Men fornybar energi er viktig for verden – for å få ned karbonutslippene,» sa han.

Vannkraft ikke vannkraft. Den islandske forfatteren Andri Snær Magnason skriver i sin bok *Drømmeland: En selvhjelpsmanual for en skremt nasjon* fra 2006 om at det islandske språket mangler ord til debatten om utvikling og fremskritt. Språket er dominert av teknologisk terminologi, bare forstått av eksperter, mens befolkningen som skal gjøre valgene, er overlagt til sjablongforklaringer i sort-hvitt. «På

Vemork kraftstasjon på Rjukan (1996). © Bjørn Owe Holberg / Scanpix

denne måten ble utbyggingen av et gigantisk kraftverk på Island, Kárahnjúkar-demningen, sammenliknet med 'det ærverdige, 90 år gamle kraftverket ved Elliðaá-elven' i Reykjavik. Siden det bare fantes ett ord for vannkraftverk og ett ord for vannreservoar, kunne forkjemperne for og utviklerne av det nye kraftverket sammenlikne de tre prosjektene. Hvis isleddere var mot gigantutbyggingen, måtte de også være mot de andre anleggene i landet, ellers ble man anklaget for dobbeltmoral,» forteller Magnason. «Språket feiler i å gjøre

de nødvendige distinksjonene. Det betyr at til og med professorer og ingeniører kan beskrive det massive Kárahnjúkar-prosjektet med begreper som brukes om kraftstasjoner på en sekshundredel av størrelsen,» skriver han.

Det er langt fra Island til Brasil og de andre stedene Norfund, Statkraft og SN Power har sine utviklingsprosjekter. Men debatten er den samme. Er det mulig å være for energi, og for utvikling, men samtidig være mot de store utbyggingene? Er en balansegang mulig? Bærekraftrådiger Vilsted i Norfund var

under Kulturhuset-debatten nettopp opptatt av å understreke av vannkraft ikke er vannkraft: «Det er stor forskjell på elvekraftverk og store dammer. Samtidig vet vi at sol og vind trenger vannkraft som supplement for å sikre trygge strømleveranser,» uttalte han. «Vi er ubundet av andre aktører, og jobber etter andre standarder enn det Borges her viste til. Jeg tror Norfund, Statkraft og SN Power er veldig opptatt av at vannkraften skal komme lokalsamfunnet til gode. Det er imidlertid ikke alltid det blir lokal strøm. Strømmen går til byene. Dette må vi ta inn over oss,» sa Vilsted.

Norges erfaring. Norsk vannkraftutbygging var heller ingen lek. Strømmen som rekordsløses av nordmenn i 2015, kommer fra vann, oppdemmet med kamp mellom ulike interesser under store deler av 1900-tallet. Alta-saken (1968–82) var et høydepunkt. «Vi tenker kanskje ikke i dag over hvor omstridte disse utbyggingene var. Lokale grunneiere og bønder var imot, mens industrien og fagbevegelsen var for anleggene,» sa LAG-leder Heidi Lundeberg under møtet. «Et resultat av denne striden er blant annet at lokalsamfunnene og kommunene, som min egen hjemkommune Vinje i Telemark, i dag tjener store penger på kraftutvinningen i sine kommuner. Dette er erfaringer som må farge norsk energibistand,» mente Lundeberg.

Er det mulig å være for energi, for en utvikling, men samtidig være mot de store utbyggingene? Er en balansegang mulig?

Heikki Holmås, som var utviklingsminister 2012–13 i den rødgrønne regjeringen, reagerte på at Norfund og Statkraft ikke lyttet til Borges. «Når han forteller at det er dokumentert 16 forskjellige menneskerettighetsbrudd, kan ikke dere sitte her og si at dere ikke vet. Dere må ta dette på alvor,» sa Holmås til spontan applaus fra det fulle Kulturhuset.

Lundeberg i LAG utfordret Statkraft på at man kunne overgi vannkraftprosjektene til lokale krefter etter at konsesjonstiden var ute. «Vi ser på våre investeringer i et langsiktig perspektiv. Det er snakk om lange inn tjeningsperioder. Vi er dessuten veldig opptatt av å bruke lokale ansatte. Jeg ser egentlig ikke forskjell på det er Statkraft som eier vannkraftverket eller om det er lokale,» var svaret fra Kosberg.

Nestorens nei. New York Times skrev 22. august i fjor om vannkraftnestoren Thayer Scudder (84) som har skiftet mening om vannkraftens betydning. Amerikanske Scudder regnes som en av de viktigste autoritetene innenfor vannkraftutbygging og påvirkning av lokalsamfunn. Han har gjennom 58 år i bransjen

Klimaendringer, naturkatastrofer og flukt

AFGHANISTAN

NINA BIRKELAND

Det er flere mennesker på flukt nå enn noen gang siden andre verdenskrig. Aller flest drives på flukt av naturkatastrofer og klimaendringer. De mest oppdaterte tallene viser at i 2013 ble 22 millioner mennesker fordrevet av ekstremvær, flom og jordskjelv. Det er mer enn dobbelt så mange som måtte flykte på grunn av krig og konflikt samme år, viser dokumentasjon fra Flyktningshjelpen. Fordrivelse på grunn av naturkatastrofer og klimaendringer er et voksende og globalt problem. Nitti prosent av de 22 millionene skyldtes værrelaterte naturkatastrofer. Og disse katastrofene kan ikke bare sees i sammenheng med normal variasjon i værmønstre, men også i forhold til langsiktige, globale klimaendringer som forårsaker hyppigere ekstremvær i fremtiden.

2015 et skjebneår. Tallene er en klar beskjed om at vi både kan og må gjøre mer for å forebygge og redusere konsekvensene av klimaendringer og naturkatastrofer. Mye menneskelig lidelse og materielle ødeleggelser kunne vært forhindret med helt konkrete tiltak. I forrige uke arrangerte FN en verdenskonferanse i Sendai i Japan for å få på plass et nytt globalt rammeverk for forebygging og reduksjon av naturkatastrofer. De ble enige om en ny avtale, med klare målsetninger. Et stort minus er at ingen forpliktelser ble gitt for hvordan verdens stater skal nå disse målene i de 15 årene fram til 2030.

I år skal også den nye klimakonvensjonen ferdigforhandles og være endelig klar for signering i Paris i desember. I begge disse prosessene har Flyktningshjelpen jobbet målrettet for at også rettighetene til dem som er på flukt fra klimaendringer og naturkatastrofer, blir inkludert. I avtalen fra Sendai har vi lykket med å få flukt og risikoen for flukt inkludert i teksten. Nå vil vi fortsette å drive påvirkingsarbeid sammen med våre partnere for at dette skal føre til positiv endring for dem som er utsatt for å måtte flykte i framtida – for at ordene skal bli til handling.

Afghanistan er spesielt sårbar for dem på grunn av utbredt fattigdom, mangel på utvikling, dårlig utbygd infrastruktur og miljødegradering.

Fattige land i Asia mest utsatt. 19 av de 22 millionene som ble drevet på flukt, bor i Asia, og 85 prosent av de totalt 22 millionene bor utviklingsland. Flyktningshjelpens

forskningscenter Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) i Genève har kommet fram til at antall mennesker som fordrives av naturkatastrofer og klimaendringer er firedoblet siden 1970-tallet. Risikoen for å miste hjem, levebrød og å måtte flykte er fordoblet på 40 år. Denne utviklingen må sees i sammenheng med befolkningsvekst, fattigdom, og en stadig tettere konsentrasjon av mennesker i verdens urbane strøk, særlig i fattige land.

Naturkatastrofer og klimaendringer rammer hardest i fattige land uten gode systemer for beredskap og forebygging. De menneskelige lidelsene blir verst, risikoen for flukt størst, og de økonomiske konsekvensene mest fatale. Derfor er det avgjørende å gjøre de fattige landene mer robuste i møte med stadig mer ekstremvær og andre farlige naturfenomener som følge av klimaendringer.

Denne uka arrangeres Afghanistanuka flere steder i landet. Afghanistan er et av de 25 landene Flyktningshjelpen arbeider i. Etter mange tiår med krig og konflikt er det over 2,7 millioner afghanere som lever som flyktinger i andre land, og over 700 000 på flukt i eget land. I tillegg til krig og konflikt er jordskjelv, flom og tørke viktige årsaker til flukt.

Afghanistan er svært utsatt for naturkatastrofer og klimaendringer, og spesielt sårbar for dem på grunn av utbredt fattigdom, mangel på utvikling, dårlig utbygd infrastruktur og miljødegradering som har blitt forsterket av krigen de siste 20 årene. Afghanistan er rangert som nummer 170 av 178 på en indeks som måler lands sårbarhet og kapasitet til å tilpasse seg klimaendringer. 75 prosent av landet er utsatt for fororkning. Økning i gjennomsnittstemperaturen fører til mer og uvant snøsmelting. Klimaendringene har også ført til mer regn i og utenom den tradisjonelle regnesongen. Vi ser at de årlige flommene blir større og mer uforutsigbare. Til tross for at Afghanistan er så utsatt for effektene av klimaendringer, har landets miljøvernmyndigheter ennå ikke fått på plass en nasjonal strategi for tilpasninger til klimaendringer.

Tenke globalt, handle lokalt. Hvordan kan vi hjelpe afghanerene å tilpasse seg og leve med klimaendringer og naturkatastrofer? Det gamle slagordet *tenke globalt, handle lokalt* er minst like aktuelt i dag som før. Norge må forplikte seg når det gjelder fremtidige klimautslipp, og vi skal melde inn nasjonale klimamål for perioden etter 2020 til FNs klimasekretariat denne våren. I de norske målene må vi forplikte oss til en reell reduksjon i utslipp. Norge må også være med på å støtte oppunder og sikre at forpliktelser knyttet til det nye rammeverket fra Sendai for forebygging og reduksjon av naturkatastrofer kommer på plass. Dette kan være to skritt i riktig retning for å redusere risikoen for flukt forårsaket av klimaendringer og naturkatastrofer i Afghanistan og resten av verden.

Birkeland er seniorrådgiver i Flyktningshjelpen. nina.birkeland@nrc.no

Afghanistan-uka 2015

Afghanistan-uka 2015 finner sted 23.–29. mars, og er et samarbeid mellom Afghanistankomiteen, Chr. Michelsens institutt og Institutt for fredsforskning.

Årets program omfatter blant annet debattmøter om kvinners stilling, utdanning, fredsprosessen, klimaendringer, regionale utfordringer og Norges engasjement.

Afghanistan ... Fortsetter fra side 1

Disse viser instituttets ledelse til skeptikerne for å overbevise dem om at det kvinnene lærer, er vel innenfor rammene av islam.

I 2014 ble skolebussen, full av studenter, angrepet av en gruppe som var kritiske til skolen. De kastet steiner på bussen, og flere av studentene ble skadet. Etter denne hendelsen oppsøkte skoleledelsen religiøse ledere og lokale myndigheter, og sammen fikk de steinkasterne til å besøke skolen. «Mange har fordømmet mot skolen som ikke stemmer, men vi viser dem for eksempel at kvinnene dekker seg til,» sier Ehsan.

Kvalitetslæring. Ehsan er opptatt av at Kandahar-instituttet skal tilby kvalitetslæring til sine elever. Han bekymrer seg for at de offentlige grunnskolene i landet i for stor grad teller hoder, og i mindre grad tilbyr elevene gode nok lærere.

«Mangelen på en utdanningsminister vanskeliggjør bistandsarbeidet»

Magnussønn
Watterdal

Dagens nivå på skolegang i Afghanistan er høyt hvis man sammenligner med tall fra før den amerikanske invasjonen. Under Talibanstyret i perioden 1996–2001 hadde nesten ingen jenter tilgang til utdanning. Nå anslår UNICEF at 40 prosent av afghanske jenter og 66 prosent av afghanske gutter får grunnskoleopplæring. Det afghanske utdanningssystemet legger opp til at alle barn skal gjennomføre 12 års skolegang. Allikevel gjennomfører bare 20 prosent av jentene og 40 prosent av guttene utdanningsløpet.

Mange jenter tas ut av skolen når de nærmer seg pubertetsalder. «Dermed er all innsatsen man har lagt inn på å gi jenter utdanning fånyttet,» sier Ehsan. Men det som bekymrer rektoren mest er at kvaliteten på læringen er svak.

Ifølge Terje Magnussønn Watterdal i Afghanistankomiteen, en av de andre talerne på seminaret om utdanning under Afghanistan-uka, er kvaliteten på afghanske lærere ikke god nok: «Studenter som nesten ikke kan lese og skrive blir tatt opp til lærerstudiet,» forteller han. Dersom skolen bare har mannlige lærere, er sjansen større for at jentene forsvinner. Men det mangler kvinnelige lærere, og det er svært vanskelig å sende de få som finnes til rurale strøk, der de trengs mest.

Maktkamp. På Kandahar-instituttet drives det også opplæring i generelle sivile ferdigheter, som evnen til å orientere seg før man går til

Ehsan. Foto: Hannisdal

stemmeurnene, å vite hva slags rettigheter man har, og borgerdeltakelse på samfunns- og politisk plan. En av Ehsans hjertesaker er å få opplæring i slike ferdigheter inn i den nasjonale læreplanen: «Dessverre er dette et felt som havner i skyggen av regjeringens pågående maktkamp,» tror han.

Afghanistans regjering har utviklet seg til det Ehsan beskriver som et «tohodet monster». Den såkalte enhetsregjeringen, der makten er delt mellom Abdullah Abdullah fra Den afghanske nasjonalkoalisjonen og Ashraf Ghani av Uavhengighetspartiet, har ennå ikke klart å stable på plass en fullstendig regjering, ett år etter valget. Utdanningsministerposten har stått tom like lenge.

Det er en stor utfordring i et så

topp- og detaljstyrt land som Afghanistan, ifølge Watterdal i Afghanistankomiteen: «Mangelen på en utdanningsminister vanskeliggjør bistandsarbeidet, og mange afghanske lærere sitter demotiverte igjen uten å ha fått utbetalt lønninger.» Allikevel tror Watterdal at det er stor vilje til å få flere i utdanning både blant politikerne og i befolkningen.

I de mest krigsherjede regionene i Afghanistan er det vanskelig å komme i dialog med de opposisjonelle gruppene om støtte til utdanning. Men gjennom lokale lederne er det mulig å drive påvirkingsarbeid. «Det nytter! På en av jordmorskolene skulle de fylle fetti plasser. Det var hele 500 sokere. Jenter vil ha utdanning, og det er en voksende aksept for å gi dem adgang til det,» sier Watterdal.

insistert på å store vannkraftutbygginger har så god innvirkning på fattigdomsbekjempelse at de sosiale skadene og miljøskadene blir oppveid. Men nå har emeritus-antropologen ved California Institute of Technology skiftet mening. Ikke bare mener han at prosjekter under planlegging verden over ikke lenger er verd kostnadene – han understreker også at de «vil ha katastrofale miljømessige og samfunnsøkonomiske konsekvenser».

Daglig leder i Foreningen for Internasjonale Vannstudier (FIVAS) Jonas Adnøy Holmqvist sier til Ny Tid at Norge ikke har kommet til samme selvrefleksjon i sin vannkraftsatsing. «Det som er helt klart, er at Norge har bidratt som premissleverandør gjennom både *know-how* og gjennom å bygge ut infrastruktur som høyspent. Anlegget er snakk om i New York Times-artikkelen, Nam Theun 2, er bygget i Laos hvor Norge har bidratt med viktig kapasitetsbygging i kraftsektoren til offentlige myndigheter,» sier Holmqvist. «Vi er helt klart ennå ikke på Scudders nye linje. Det er et sterkt fokus på store utbygginger og det vi kan kalle løsninger fra 50-tallet,» sier FIVAS-lederen.

Holmqvist overvar også LAG-debatten om vannkraft. For ham er det et viktig spørsmål som ikke tas opp blant paneledeltakerne:

«De er alle enige i premisset om at vi trenger utbygging av vannkraft for å få til utvikling. Nye teknologier som vind og sol er derimot gitt lite oppmerksomhet og penger i politikken for utviklingsland,» sier han.

Om utbyggingen av Nam Theun 2-demingen, ferdigstilt i 2010, sier Scudder følgende: «Myndighetene vil bygge 60 dammer de neste 20–30 årene, og per dags dato har de ikke kapasitet til å forholde seg til de miljømessige og sosiale ringvirkningene for en eneste av dem. Nam Theun 2 bekrefter min langvarige mistenksomhet om at byggingen av store dammer er for kompleks og for ødeleggende for uvurderlige naturressurser.»

Globalt konfliktpotensial. Vannkraft er med andre ord ikke bare vannkraft. Bak det oppdemmete vannet som renner gjennom kraftturbiner i Vinje i Telemark, Kárahnjúkar på Island, Campos Novos i Brasil eller Nam Theun 2 i Laos er det en kamp om plass, om dyrkbar jord, om lokalsamfunn og industriutvikling; om miljø, om regnskog og uberørt natur og dyreliv. Norge ønsker å løse klimaufordringen, bekjempe fattigdom, berge regnskogen og skape sosial-, lokal- og industriell utvikling. Norge vil heller ikke at flyktningsstrømmene i verden skal øke ytterligere. Samtidig skal det tjenes penger. Spørsmålet er hvilke typer vannkraftutbygging som kan kombinere dette. Et første skritt på veien kan være å lytte til aktivister som Moisés Borges og MAB. Og ikke minst: vise at man har lyttet og forstått det som blir sagt.

Tumyr Nilsen er frilans journalist

NYTID.NO

Storbyenes verdiskaping

Konklusjonen i forrige uke var at vi ikke kan leve av å sende regninger til hverandre. I likhet med hva landsfader Einar Gerhardsen sa for over femti år siden: Vi kan ikke leve av å klippe håret til hverandre.

Regjeringsoppnevnte utvalg er opptatt av sentralisering. Det sies at vi må samles i byer; det er der verdiskapingen skjer. Hva er verdiskaping?

Det finnes noen basisverdier: Mat, klær og tak over hodet. Alt annet har en berettigelse hvis det kan byttes mot basisverdiene. Det vil si at vi som ikke er fiskere, bønder, matprodusere, bomuldsdyrkere, ullsankere, klesprodusenter, transportører eller er i bygningsbransjen, må gjøre noe fornuftig som kan byttes inn. For eksempel: Kunst er nyttig, men må byttes inn i basisverdier.

Men hva er storbyene fulle av? Finansakrobarer som lever av at noen har penger. Eiendomsmeklere som lever av å gjøre det dyrt å bo. Reklamefolk som lever av å få folk til å kjøpe noe de ikke trenger. Verdiskaping?

Storbyfolk kan ikke overleve langt fra matfatet.

Det er så enkelt, er det ikke?

Ursus Val Lapis

Kampen om regnskogen

DOKUMENTAR I UTVIKLING

The Borneo Case er en «moderne thriller» som viser hvordan milliarder av dollar fra ulovlig nedhugging av regnskog blir hvitvasket ved hjelp av internasjonale banker. Filmskaperne bekymrer seg for at det mangler mekanismer for å straffe miljøkriminalitet.

AV AURORA HANNISDAL

Onsdag 25. mars møtes filmskaperne og folk fra organisasjonsliv, media og beslutningstakende organer på Good Pitch i Oslo. På arrangementet i Operahuset skal syv filmer legges frem for 146 ulike aktører. Slik skal det skapes nye samarbeid mellom filmskaperne og ideelle organisasjoner. En av dokumentarfilmene som skal presenteres er *The Borneo Case*. Den ennå ikke ferdigstilte dokumentaren går 25 år tilbake i tid og følger Borneos regnskog gjennom en transformasjon – fra å være hjemmet til uberørte indianerstammer til å bli et sted røvet for sine naturressurser.

I 2011 dro den svensk-britiske dokumentar-tuoen Erik Pauser og Dylan Williams til Borneo for å finne ut hva som skjedde med regnskogaktivisten Bruno Manser, som forsvant i 2000. Lite viste Pauser og Williams at de skulle komme til å dykke ned i en underverden av miljøkriminalitet, som strekker seg langt utenfor øya Borneo. Filmen portretterer en liten gruppe aktivister som følger pengesporet. De avslører at store, internasjonale banker har bistått den korrupte lokalpolitikeren Taib Mahmud med å hvitvaske penger fra ulovlig hogst. Det fører dem på kollisjonskurs med mektige krefter, og i kjølvannet følger trusler, kidnappinger og drap.

Forbrukermakt. *The Borneo Case* blir etter planen å se på kino i begynnelsen av 2016, og filmen vil bli fulgt opp av en kampanje. Filmskaperne håper å vekke publikums bevissthet om gigantbankenes fremferd. «Vi er ikke advokater, og vi kan ikke saksøke bankene. Det vi kan gjøre er å følge karakterer og stille spørsmål. Vi håper filmen kan tvinge bankene til å lytte,» sier Williams til Ny Tid.

Pauser forteller at han tror på forbrukermakt. Han trekker frem tilbud til forbrukerne som for eksempel Fair Finance Guide, som tilrettelegger for at konsumentene selv skal kunne orientere seg om bankenes investeringer. «Når de har sett filmen, vil jeg at publikum skal spørre seg om de selv eier noe som er innblandet i dette. Og så kan de gå hjem og sjekke.»

De to dokumentaristene vil gjøre nordmenn

Good Pitch i Oslo

Siden 2008 har 2200 organisasjoner i 34 land fått høre om pågående eller ferdigstilte dokumentarfilmprosjekter.

1021 nye partnerskap har blitt formet som et resultat av Good Pitch-arrangementer.

87 Good Pitch-filmer har blitt brukt som grunnstein i en nasjonal eller internasjonal rettferdighetskampanje.

16 millioner dollar har kommet til i nye støttebidrag til kampanjer som får disse filmene ut i verden.

oppmerksomme på at det norske oljefondet har investert i Cahya Mata Sarawak (CSM), som eies av den tidligere regionministeren i Sarawak, en av to malaysiske stater på Borneo, Taib Mahmud. Han sitter på toppen av næringskjeden i den omfattende ulovlige hogsten i regionen. Oljefondet eier 2,02 prosent av det omdiskuterte selskapet. Det tilsvarer en verdi på mer enn 87 millioner kroner.

I de siste årene har oljefondet svartelistet tre av de største tommersekskapene i Sarawak, på grunn av det tidligere finansminister Sigbjørn Johnsen kalte en «uakseptabel risiko for at selskapene er ansvarlige for alvorlige miljøskader». Men CSM står altså fortsatt på listen over oljefondets investeringer.

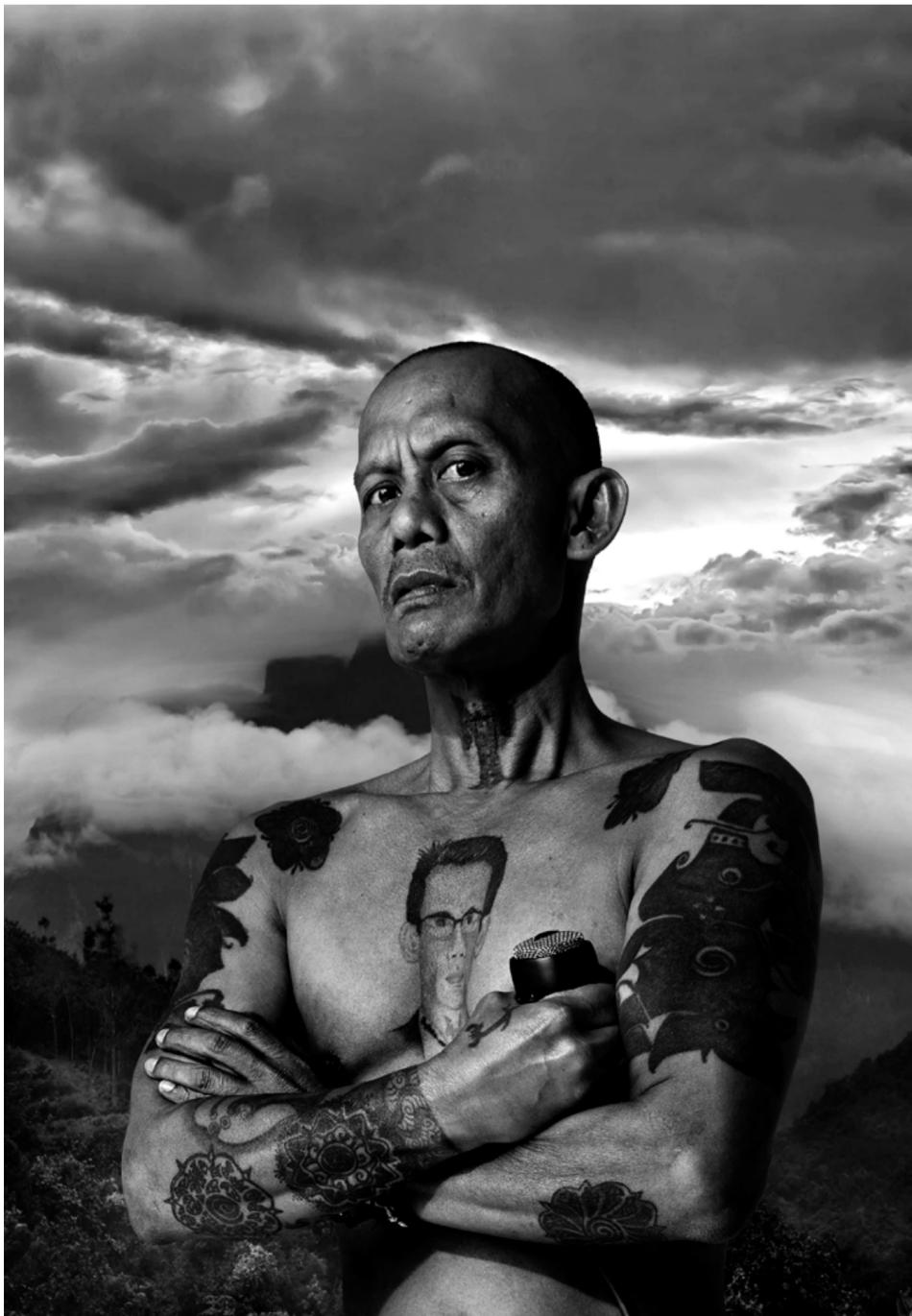
Williams tror historien om avskogingen av Borneos regnskog er overførbar til andre situasjoner og historier om korrupsjon og ressurstyveri: «Derav tittelen *The Borneo Case*. Det kunne like gjerne vært *The Amazonas Case*, *The Papua New-Guinea Case* eller *The Kongo Case*. Disse mønstrene ser man over hele verden.»

Verdensbanken estimerer at ulovlig hogst generer 15 milliarder dollar årlig på verdensbasis. Williams bekymrer seg for at det mangler mekanismer for å straffe dem som gjør seg skyldige i røveri av naturressurser: «Det finnes ikke en internasjonal domstol for miljøkriminalitet. Det vi har sett i stedet er heller et globalt banksystem som beskytter de skitneste.»

Eventyreren. Bakgrunnen for *The Borneo Case* er historien om den sveitsiske eventyreren Bruno Manser. På begynnelsen av 80-tallet reiste Manser til Borneo, verdens tredje største øy og hjem til en av de eldste regnskogene i verden. Der støtte han på den uberørte nomadestammen Penan. Manser ble boende sammen med Penan-indianerne i nesten ti år.

Mot slutten av 80-tallet begynte Manser, sammen med vennen Mutang Urud, å lede kampen mot den ulovlige hogsten av regnskogen. Denne kampen varte i enda et tiår, og mye av den måtte kjempes i eksil, ettersom de to vennene risikerte fengsel og tortur på Borneo. I 2000 smuglet Manser seg selv tilbake på øya for å møte lederen av Penan-stammen. Da var han en ettersøkt mann på Borneo, og det var utlovt en dusør på 50 000 dollar for ham. Kort tid etter forsvant Manser sporløst. Han ble ikke erklært død først i 2005.

Etter Bruno Mansers forsvinning og flere dødstrusler, ga Mutang Urud til slutt opp. Han

Fra filmen

så kampen som tapt og reiste til Canada.

Mutang tilbringer tju år i eksil, helt til han får vite om planen om å bygge en megademming i Sarawak, noe som vil føre til at titusenvis av mennesker vil miste hjemmene sine.

Selskapet som leverer sement til demningsbyggingen er Taib Mahmuds Cahya Mata Sarawak (CSM), selskapet som det norske oljefondet

eier 2 prosent av. Mutang bestemmer seg for å reise tilbake, og *The Borneo Case* følger hans reise tilbake til hjemlandet.

Mutang beskriver sitt personlige forhold til Borneos regnskog i forordet i boka *Money Logging* av Lukas Straumann. Her fortviler han over at regnskogen, som har vært hjem for mennesker i 40 000 år, har blitt ødelagt

på mindre enn tretti år. Nesten 90 prosent av Sarawaks eldgamle regnskog er borte. For Mutang dreier denne miljøforbytelsen seg om mer enn bare røveri av trær: «Det er vår kultur de har stjålet.»

Varsler drept. Omtrent samtidig som Mutang vender tilbake til Borneo, har en gruppe aktivister i Bruno Manser-fondet begynt å avdekke imperiet til Taib Mahmud. Ved hjelp av eksperter på banksystemet og internasjonal lov følger aktivistene pengesporet. De avdekker korrupsjon og hvitvasking og publiserer funnene sine via sosiale medier og en lokal piratradiostasjon i Borneo.

Saken vokser ut av proporsjoner når gruppa får tak i hemmelige papirer som avslører at multinasjonale banker har bistått Taib i hvitvasking av penger fra avskoging. Varsleren Ross Boyert blir funnet død på et hotellrom med en plastikkpose rundt hodet, og i Borneo blir djeven fra den lokale radiostasjonen kidnappet på høyllys dag.

Dokumentaren følger Mutang i et møte med Deutsche Bank, en av bankene som har bistått Taib i hvitvaskingen. Som småaksjonærer blir aktivistene fra Bruno Manser-fondet invitert på et generalforsamlingsmøte. Der får Mutang sjansen til å stille bankens ledelse et spørsmål. Han forteller om situasjonen i Sarawak, og spør hvorfor Deutsche Bank fortsatt har tilknytning til Taib Mahmud, etter at blant annet Bruno Manser-aktivistene har informert banken om Taibs aktiviteter i Borneo. Mutang spør om ikke banken burde stille spørsmål om det etiske i et slikt forretningsforhold. Men så forsvinner lyden, og Mutang får beskjed om at tiden er brukt opp. Han får ikke stille spørsmålet han kom den lange veien for å stille, og ingen forsøker å besvare det.

Filmskaperne Erik Pauser og Dylan Williams håper at dokumentaren kan spre kunnskap om og vekke folks engasjement rundt internasjonale bankers ansvarsfraskrivelse når det kommer til korrupte politikere og miljøkriminalitet. Williams trekker frem et eksempel på hvordan dokumentasjon og kampanjer kan skape konkret endring. I 2012 beviste Global Witness i rapporten «I fremtiden vil det ikke lenger være noen skog igjen» at den britiske banken HSBC, den største bankgruppen i verden, var involvert i hvitvasking og støttet de syv største malaysiske tommersekskapene som har vært ansvarlige for avskogingen av Borneos regnskog. Nå har HSBC trukket seg ut av Borneo.

Slik håper Williams at også *The Borneo Case* kan få en effekt også for bankene som er involvert: «Man må fange dem med hånden i kakeboksen og gjøre skam på dem.»

Se også leder side 10

Verden om Norge

BAHRAIN: «Plagsom isbjørn angrep turister»

SOLFØRMØRKELSEN. Ingen tvil om hva som er ukas store norgesnyhet i internasjonal presse. Saken om den tsjekkiske turistene som ble angrepet av en isbjørn på Svalbard, har fått et 50-talls oppslag verden rundt. Tsjekkiske Jakub Moravec var på Svalbard for å se solformørkelsen 20. mars, og det hjalp lite at lokale myndigheter i forkant hadde advart mot nettopp isbjørn. Nyheten oppfattes trolig som ekstra eksotisk i Bahrain der Gulf Daily News skildrer hvordan isbjørnen dro turistene ut av teltet «der han lå og sov på den fjerntliggende arktiske øya over 800 kilometer nord for det norske fastlandet.» I Malaysia beskriver The Malay Mail Online turistene som «solformørkelse-junkier» som ble angrepet av plagsom isbjørn. «Den tsjekkiske turistene fortalte hvordan han kom seg løs fra isbjørnen under en campingtur på Svalbard, noe som illustrerer et potensielt faremoment for eklipsejegere i regionen,» skrev avisa 20. mars. Det finnes 3000 isbjørn på Svalbard, mens det altså bare bor 2500 mennesker der.

<http://www.themalaymailonline.com/features/article/as-eclipse-junkies-head-to-arctic-psycho-polar-bear-attacks-tourist>
<http://www.gulf-daily-news.com/NewsDetails.aspx?storyid=398207>
<http://edition.cnn.com/2015/03/19/europe/norway-polar-bear-attack/>

ARMENIA: «Heltinnen som Norge glemte»

FOLKEMORD. Armensk radio kritiserte 19. mars Norges statsminister Erna Solberg for å ha meldt avbud til hundreårsmerkingen av folkemordet i Armenia, og melder at avbudet har skapt debatt i landet. Årsaken til det er at den norske sykepleieren Bodil Katharine Bjørn ifølge radiostasjonen var et av de mest sentrale vitnene til folkemordet i 1915, da barn og religiøse ble drept i en massaker i byen Mus. «Mens andre vestlige borgerer bare observerte hendelsene på avstand, reddet Bodil Katharine Bjørn hundrevis av kvinner og barn. Notatene hun gjorde og bildene hun tok har i dag en viktig plass i historien om folkemordet,» melder radiostasjonen. Bodil Katharine Bjørn var fra Kragerø og kom til det Ottomanske imperiet i 1905 som sykepleier, 34 år gammel. Hun døde hjemme i Norge i 1960, og kalles for «Norges glemte heltinne» i artikkelen på radiostasjonens nettside 19. mars.

<http://www.armradio.am/en/2015/03/19/the-1915-hero-norway-forgot-bodil-katharine-bjorn/>

COSTA RICA: Døde av rehabilitering

STOFFAVHENGIGHET. Et spesielt dødsfall vies også mye oppmerksomhet i Costa Rica denne uka. Avisen La Nacion omtalte 19. mars saken som omhandler ei norsk kvinne som døde etter å ha tatt en medisin som skulle kurere hennes narkotika-avhengighet. «En 41 år gammel norsk kvinne døde på et rehabiliteringssenter i Liberia i Costa Rica etter å ha inntatt en risikabel substans for å behandle stoffavhengighet,» skriver avisa. Saken skjedde i april 2014, og avisa refererer den rettsmedisinske rapporten, som viste at kvinnen fikk hjerteproblemer etter å ha inntatt medikamentet. Den norske kvinnen er følge den andre utenlandske pasienten som dør ved rehabiliteringssenteret, som la ned virksomheten etter hendelsen. Medikamentet er forbudt i USA, og ifølge La Nacion har flere profilerte amerikanske pasienter lagt seg inn på lignende klinikker i Costa Rica for å få denne typen eksperimentell behandling.

http://www.nacion.com/sucesos/seguridad/Noruega-murio-ingerir-tratar-adiccion_0_1476252397.html

Redigert av Runa Hestmann, Rio de Janeiro

VIL DU DRIVE MED GRAVE-JOURNALISTIKK?

Har du lyst til å drive med undersøkende journalistikk om vår tids kontrollsamfunn?

Ny Tid skal i år trykke 20 grundig undersøkende artikler om etterretning, overvåkning og vår tids terrorpropaganda.

Frilanshonorar på 10 000 kroner per artikkel. Støttet av Fritt Ord.

Ta kontakt med redaktør Truls Lie på truls@nytid.no

AKTUELT

«Fog of war»: Dokumentarfilmen *Under the Dome: Investigating China's Haze* ble en internettensensasjon allerede etter to døgn. Bildet viser smog over Harbin, en av byene i Kina som har store problemer med luftforurensning. En dag i oktober 2013 var smogen så tykk at politibetjenter måtte dirigere trafikken i byen. Foto: Fredrik Rubensson/Wikimedia Commons

Kina kveler klimafilm

Under The Dome. Regi: Chai Jing

Datterens svulst resulterte i filmskaper Chai Lings miljøengasjement. *Under The Dome* ble sett av flere hundre millioner kinesere før myndighetene sa stopp.

DOKUMENTAR

KENNETH VANGEN

«Dette er en personlig kamp mellom meg og luftforurensningen», sier journalist og klimaaktivist Chai Jing i en scene fra sin egen nettdokumentar *Under The Dome: Investigating China's Haze*. Hun står på et stort, hvitt podium, og på skjermen bak henne viser hun frem grafer og bilder av tykk smog over enorme kinesiske metropoler.

Filmen, som Jing selv har finansiert, ble publisert på kinesiske videonetsteder 28. Februar i år. Likheten med Al Gores *An Inconvenient Truth* (2006) er åpenbar. Det er Kinas «ubehagelige sannhet» Chai adresserer: luftforurensningen. I perioder rammer den 600 millioner kinesere.

Under the Dome har på rekordtid oppnådd en popularitet som de fleste dokumentarfilmskaper bare kan drømme om. Mindre enn 48 timer etter at den ble lagt ut på Youku, Tencent og andre kinesiske nettsider, hadde over 100 millioner mennesker strømmet filmen, skriver The Guardian. 280 millioner hadde skrevet innlegg på mikroblogger Sina Weibo, og filmen hadde fått hyllest fra øverste politiske hold. Den kinesiske miljøvernministeren Chen Jining sa til reportere at «filmen burde oppmuntre enkeltpersoner til å forbedre luftkvaliteten», skriver BBC. Han sendte til og med en sms til

filmskaperen der han takket henne for å rette offentlighetens oppmerksomhet mot miljøspørsmål. En uke etter at *Under the Dome* ble lagt ut, var filmen strømmet over 300 millioner ganger, ifølge The Guardian.

Vendepunkt. Men plutselig skjedde det noe i Kinas kommunistparti. Raskere enn dokumentaren nådde 100 millioner visninger, ble den fjernet fra nettsidene, og mediene fikk ordre om ikke å omtale filmen. Lørdag 7. mars regelrett forsvant den fra nettet, bare en uke etter at den ble tilgjengelig. «Jeg tror det kom som en overraskelse på myndighetene at filmen nådde ut til så mange. Noen partitopper ble ganske sikkert bekymret for den overveldende interessen, sier professor i Kina-studier Mette Halskov Hansen ved Universitetet i Oslo. Hun har likevel liten tro på at sensuren vil ha noen stor effekt, og kaller den «halvhjertet». «Filmen er fortsatt tilgjengelig på forsiden av det viktige nettstedet Caixin Weekly. Mange har lastet den ned og deler den med andre. Få innlegg på sosiale medier er fjernet foreløpig», sier hun.

Sinologen tilbringer store deler av året i Kina. «Det er ingen overdrivelse å si at filmen er et vendepunkt når det gjelder folkelig miljøengasjement. Jeg har aldri tidligere opplevd at så mange mennesker i alle aldre, både i større og mindre byer, diskuterer miljø. Veldig mange stiller spørsmål ved om Kina kan og bør opprettholde det sterke fokuset på økonomisk utvikling som landet har gjort de siste 30 årene, uten å ta større hensyn til miljøet», mener Kina-professoren.

England 1860. I ti år var Chai Jing et svært populært nyhetsanker i Kinas statlige tv-kanal China Central Television før hun sluttet og startet arbeidet med *Under The Dome*. Jings popularitet er en viktig årsak til at filmen har blitt så stor, mener Halskov Hansen. Hun har de siste ukene møtt mange som forteller at de har blitt dypt berørt av filmen. «Den er unik i Kina, ettersom den binder sammen en personlig opplevelse med en populærvitenskapelig fremstilling og en ganske kross kritikk av miljøpolitikens implementering», forteller hun. Det personlige hun sikter til, som flettes inn i vitenskapelige data om utslipp og luftpartikler, handler om hennes egen datter. Kort tid etter at hun ble født, måtte hun gjennom en risikofylt operasjon for å fjerne en svulst. Chai Jing er overbevist om at svulsten skyldtes den massive luftforurensningen hun ble utsatt for under svangerskapet. Journalisten ble redd, og bestemte seg for å undersøke smogen nærmere.

Ett år senere presenterer Jing funnene i *Under the Dome*: De siste 30 årene har antall døde av lungekreft økt med 465 prosent. Årsak: for høyt nivå av PM_{2,5}, den vitenskapelige termen for smog. Forkortelsen står for *particulate matter* og angir alle partikler i luften på opptil 2,5 mikrometer i diameter. PM_{2,5} gir økt risiko for astma, lungekreft, hjerte-karsykdommer og fødselsdefekter. 500 000 premature dødsfall årlig i Kina tilskrives for høye nivåer av PM_{2,5}.

60 prosent av de skadelige luftpartiklene i Kina kommer fra kull og olje i industrien. Landet brente over 3,6 milliarder tonn kull

i 2013; like mye som England i 1860, og mer enn hele resten av verden til sammen. De resterende 40 prosentene skyldes i stor grad bilutslipp. På ti år har antall kjøretøy økt med 100 millioner i Kina. Bare fem prosent av energien i landet kommer fra gass, som er bedre for miljøet enn kull og olje, forteller Chai i dokumentaren.

I fjor brukte myndighetene miljøvern som målestokk i evalueringen av lokale politikere og byråkrater. Det var en viktig dreining av fokus. Frem til da hadde økning i brutto nasjonalprodukt vært det viktigste evalueringskriteriet.

Kina har mange lover som skal forhindre forurensning. Det er når Chai viser hvor liten evne myndighetene har til å sette lovene ut i livet, filmens kritiske brodd viser seg. Det er ingen som viser flere kontroller av utslippsmengder eller utsteder bøter ved overtramp. Hvilke departementer som har ansvaret for de ulike kontrollene, er også svært uklart. At energibransjen er gjennomsvart av korrupsjon, gjør ikke saken bedre. Selv om Kina de siste årene har vist større toleranse ovenfor ytringer som problematiserer klimapolitikken enn for eksempel mangelen på demokrati, er det nok særlig her filmen ble for sterk kost for kommunistpartiet.

Ikke tilfeldig. *Under the Dome* ble gjort tilgjengelig på nettet bare seks dager før årets nasjonale folkekongress startet i Kina. Med nesten 3000 representanter fra alle landets provinser, er møtet det viktigste i parlamentet. «Det var neppe tilfeldig at filmen ble lagt ut rett før kongressen. Intensjonen var å få fokus på miljø i befolkningen og blant delegatene. At den trakk folkets oppmerksomhet vekk fra kongressen, var nok en viktig årsak til at den ble sensurert», sier Halskov Hansen.

Selv om filmen ikke var gjenstand for diskusjoner under kongressens offisielle møter, var miljø årets store tema. På den avsluttende pressekonferansen i forrige uke fortalte statsminister Li Keqiang at «myndighetene ikke hadde lyktes med å tilfredsstille allmennhetens krav om å stoppe forurensningen og ville innføre strengere straffer for å få kuttet giftig smog», ifølge The New York Times.

«Han sa også at myndighetene trenger å inkludere folket i miljøspørsmål. Det vitner om en viktig nyorientering i kinesisk miljøpolitikk», sier Halskov Hansen. Hun peker også på en annen hendelse som viser at miljøet er i ferd med å komme i høysetet. «I fjor brukte myndighetene miljøvern som målestokk i evalueringen av lokale politikere og byråkrater. Det var en viktig dreining av fokus. Frem til da hadde økning i brutto nasjonalprodukt vært det viktigste evalueringskriteriet», forteller hun.

Kontroll over engasjementet. Professoren tror dokumentaren allerede kan ha spilt en betydning for at miljøtiltak i større grad skal følges opp lokalt fremover. «Chai Jing viser på en kraftfull måte hvordan miljølover har begrenset verdi hvis de ikke kan gjennomføres lokalt. Det nytter ikke å ha klare regler for fabrikkers

Snowden-trusler mot Tyskland

Da Edward Snowden søkte asyl i flere europeiske land i 2013, truet USA med å ekskludere Tyskland fra videre etterretningssamarbeid dersom de ga asyl til eller på noen som helst måte hjalp den amerikanske varsleren og dissidenten Edward Snowden. «De ga oss klar beskjed om at de ikke lenger ville dele informasjon om avdekte aksjoner og annet etterretningsstoff», bekreftet den tyske viskansleren Sigmar Gabriel i forrige uke, ifølge en rapport fra varsleravisen The Intercept.

I juni 2013 avdekket Snowden, i samarbeid med avisene The Guardian og Washington Post, detaljene bak det amerikanske etterretningsprogrammet PRISM, som består av en massiv overvåking av internasjonal tele- og datatrafikk. Samme måned søkte den nå verdenskjente varsleren om asyl i en rekke europeiske land, hvorav samtlige søknader ble avslørt eller henlagt. Det var altså under denne prosessen at amerikanerne skal ha presset tyske myndigheter til å avvise søknaden. I august samme år fikk Snowden innvilget asyl i Russland, hvor han fremdeles oppholder seg.

Debatten om asylsøknaden har gått høyt i Tyskland, og opposisjonspartiene venstrepartiet Die Linke og miljøpartiet Die Grünen har tatt saken gjennom avslaget helt til Høyesterett. Washington benektet i forrige uke anklagene fra den tyske viskansleren. PØ

Slakter Ebola-innsats

Den internasjonale hjelpeorganisasjonen Leger uten grenser kommer i en granskningsrapport med skarp kritikk av den internasjonale innsatsen mot Ebola-utbruddet i Vest-Afrika. Organisasjonen mener at Verdens Helseorganisasjon (WHO), som var ansvarlig for koordineringen av hjelpeinnsatsen, «ikke svarte hurtig nok» på det store behovet for medisinsk hjelp, melder det franske nyhetsbyrået AFP.

Det er denne uken ett år siden epidemien rammet landene Guinea, Liberia og Sierra Leone, som krevde over 10 000 menneskeliv. Allerede i juni 2014 ga Leger uten grenser beskjed om at «det var mulig å stagge spredningen av epidemien i Liberia om hjelp ble sendt da», ifølge Marie-Christine Ferir, nødhjelps koordinator i Leger uten grenser. Trass lovnader fra både WHO og FN ble ikke dette fulgt opp før i oktober.

I rapporten legger Leger uten grenser vekt på at nødhjelpsarbeidet ikke ble tatt på alvor før vestlig medisinsk personell ble smittet av sykdommen. WHO ville ikke kommentere rapporten, ifølge AFP. Samtidig advarer flere internasjonale hjelpeorganisasjoner mot å tro at sykdommen er under kontroll. Selv om antallet nye smittede gikk drastisk ned i løpet av vinteren, meldte Liberia om nye tilfeller fredag 20. mars, og det blir rapportert om over 100 nye tilfeller i Sierra Leone og Guinea hver uke, ifølge WHO. PØ

Venstrevind over Spania

Venstrebevegelsen Podemos gjorde søndag et brakvalg i regionalvalget i Andalucía, Spanias mest folkerike region. Den snaut ett år gamle bevegelsen fikk en oppslutning på nær 15 %, samtidig som det spanske sosialdemokratiske partiet (PSOE) endte på et resultat med 35,5 % av stemmene, ifølge den spanske avisen El País.

Andalucía er den fattigste regionen i Spania, og har siden krisen i 2009 slitt med en arbeidsledighet på over 35 %. Tidligere har regionen vært regnet som en sosialdemokratisk bastion, men i helgen vendte PSOE's gamle velgere seg mot nye, radikale Podemos.

Podemos har siden starten fått stadig større oppslutning på meningsmålingene, og har kjempet i medvind etter at det radikale partiet Syriza inntok de greske regjeringskontorene i januar. På flere målinger har Podemos vært landets største parti. Bevegelsen vokste ut fra protestene mot sparetiltak og velferdskutt i 2011, og har som mål å dra Europa bort fra en kuttpolitikk støttet av både sosialdemokratene og det konservative Partido Popular.

Valget i Andalucía blir regnet som en prøvestein for høstens nasjonalvalg. Da må en stadig mer upopulær statsminister Mariano Rajoy og regjeringspartiet Partido Popular forsvare kuttpolitikk og ikke innfridde lovnader om høyere sysselsetting. Flere spanske kommentatorer har påpekt at den økende oppslutningen om Podemos kan snu opp ned på det politiske landskapet i landet. PØ

Les mer på framtiden.no

Hva skjer?

Vi jobber for å bremse klimaendringene.

Send sms MEDLEM til 2300

Det koster kun 245 kr første året.

Framtiden
i våre hender

utslipp, hvis det ikke finnes gode mekanismer for å kontrollere fabrikkene og bringe eierne for retten ved lovbrudd. Hun gir også konkrete eksempler på at ansvaret for gjennomføringen av miljøpolitikken er uklart fordelt i Kina og preget av korrupsjon», sier Kina-eksperten.

Tror du dokumentaren åpner for større ytringsfrihet om Kinas miljøproblemer?

«Bare for ytringer som retter seg mot identifiserbare, avgrensede problemer. Det kan for eksempel være en fabrikk som bryter reglene for utslipp. Også i dag oppfordrer myndighetene til å rapportere om slike lovbrudd. Filmen betyr ikke at Kina vil få et større politisk rom for kollektiv mobilisering eller bredere kritikk av myndighetenes håndtering av miljøproblemer. De ønsker folkelig engasjement i miljøspørsmål, men vil ha engasjementet under sin kontroll», sier Halskov Hansen.

Lenke til filmen på Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=MhIZ50HKlP0>

Lag av frihet

INTERVJU-SERIE

May Odeh lager film fordi hun trenger svar på alle spørsmålene sine. «Filmskaperne gjør mer for Palestina enn politikerne,» mener hun.

BIRGITTE GUSTAVA RØTHE BJØRNØY

«Palestinske filmskaper var de første som fikk land til å anerkjenne Palestina som en selvstendig stat, gjennom deres deltakelse på filmfestivaler rundt omkring i verden. Mens politikerne bare skriker og lager latterlige avtaler som Oslo-avtalen, bidrar filmskaperne til å etablere en palestinsk identitet gjennom arbeidet sitt,» sier filmskaperen. 33-åringen har flyttet tilbake til Ramallah etter en fullført mastergrad ved Den norske

filmskolen i Lillehammer. Der har hun startet sitt eget produksjonsselskap, og jobber med å få i gang en internasjonal filmfestival i Jeriko i 2016.

Etter tre år i Norge, stod Odeh i 2012 med valget mellom å bli i et land hun trivdes i og oppfattet som trygt, rolig og problemfritt, og å dra tilbake til hjemlandet hvor alle filmer som blir laget preges av konflikten med Israel. «I Palestina er selv en kjærlighetsfilm politisk,» forteller Odeh, som vendte tilbake fordi filmene hennes alltid vil handle om Palestina: «Jeg vil bestandig ha så mange spørsmål knyttet til denne regionen, og jeg undersøker disse spørsmålene gjennom filmene mine,» sier hun på en telefonlinje fra Vestbredden.

Temaene som opptar Odeh er eksistensielle så vel som politiske, og hun vil helst unngå merkelapper: «Jeg leter etter svar på det jeg lurer på. Det handler om morgendagen, hvordan jeg lever, hva som skjer akkurat nå og hvordan vi kan finne en retning. Å lage film er å forvandle sine tanker til bilder, og å prøve å forstå seg selv bedre. Filmene mine blir politiske fordi

omgivelsene mine er omringet av konflikt. I Norge ville filmene blitt annerledes,» forteller regissøren.

«Det er synd at vi må definere det vi lager: 'politisk', 'palestinsk' eller 'kvinnelig'. Det er en film.»

Filmene mine blir politiske fordi omgivelsene mine er omringet av konflikt. I Norge ville filmene blitt annerledes; der ville jeg hatt andre spørsmål å besvare.

Odehs evne til å få frem nyanser og å unngå billige merkelapper er blitt observert av kritikere. Nezar Andary i det magasinet *Jadaliyya* mener at hun i debutfilmen *Diaries* finner mye skjønnhet i Gaza, samtidig som hun får frem det uhyggelige ved tilværelsen i det innelukkede området. Hun unngår også de

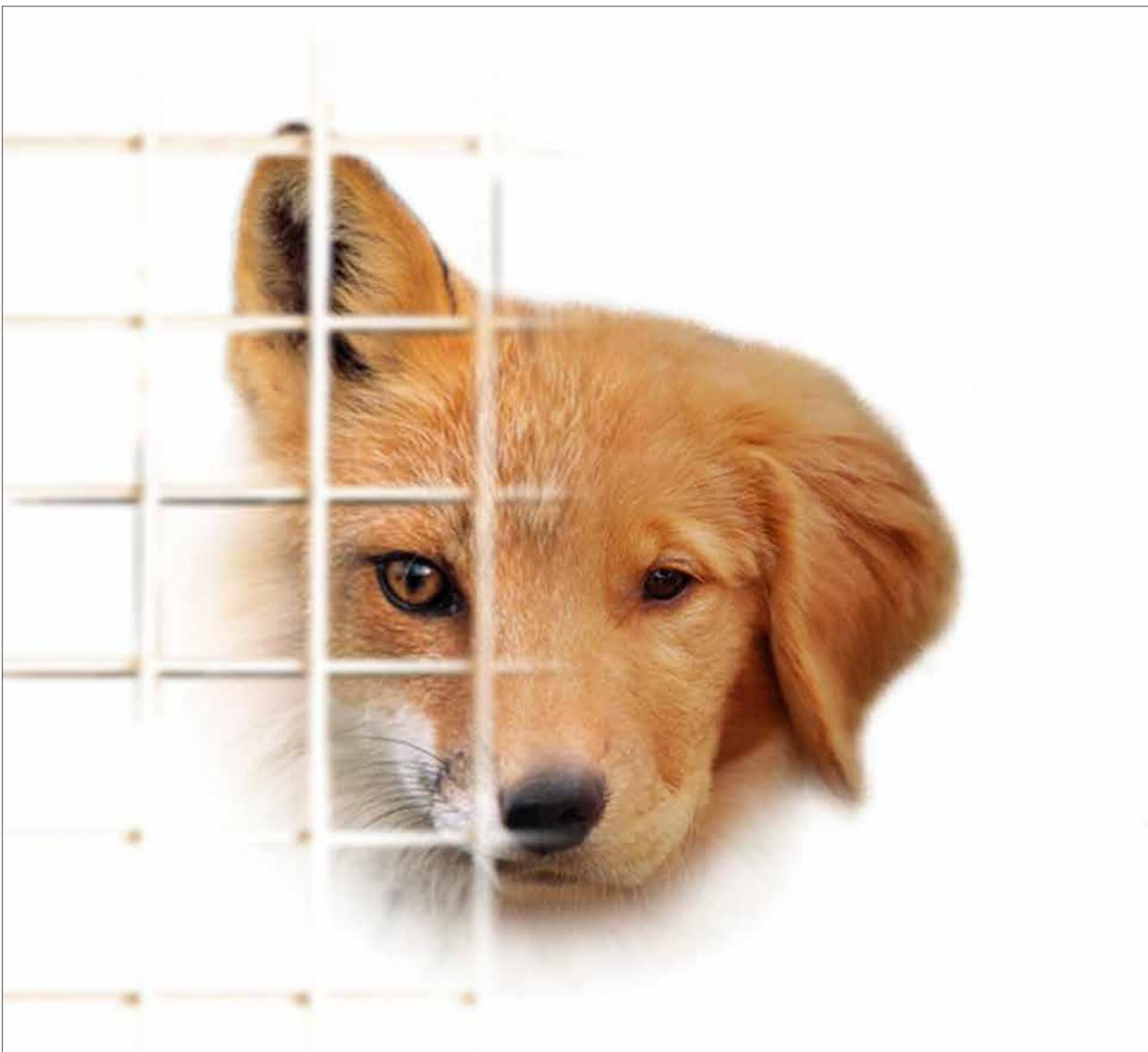
klisjéfylte karakterskildringene og det typiske «redningsnarrativet»: «Kameraet 'zoomer' ikke inn en stereotypisk heltinne. Det som skrider frem er bilder som gir en rik kontekst til de tre hovedpersonene. Vi ser ikke bare kvinnenes kamp mot beleiringen, men får også et innblikk i deres indre monolog om familieliv, regler for bekleddning og noen filosofiske perler om samfunnets harde fordømmelse.»

Kanskje Odeh klarer å formidle så mange sider av kvinnes liv, fordi hun både kan se dem innenfra og utenfra. Før hun dro for å lage filmen, hadde hun aldri vært i Gaza og bar med seg en rekke forestillinger som viste seg ikke å stemme. Som palestiner kunne hun likevel lett identifisere seg med dem hun filmet. Hun ville unngå de to mest gjennomgående diskursene knyttet til Gazastripen: Israels bagatellisering av de palestinske innbyggernes, og de utenlandske mediernes krisenarrativ: «En skrikende kvinne og et ødelagt hus,» oppsummerer filmskaperen.

May Odehs regidebut fra 2011 fikk god mottakelse på flere festivaler. Den ble nominert til

FOTO © TRULSUE

Den ene bures inne hele livet og drepes for å bli til pynt.
Den andre er "menneskets beste venn".

Hvorfor behandles de så ulikt?

NOAH vil ha en slutt på pelsnæringen!

Hjelp oss å få det til - bli medlem (50 kr./mnd.)

Skriv: NOAH MEDLEM NAVN+ADRESSE og send til 2434

Eksempel: NOAH MEDLEM Ola Normann, Norgestgate 1, 0001 Oslo

NOAH for dyrs rettigheter

beste dokumentar på Abu Dhabi Film Festival i 2011, og fikk juryens pris på Malmö Arab Film Festival i 2012. Filmen skildrer livet til tre kvinner på Gazastripen, og filmskaperens møte med det okkuperte området. Den preges også av at Odehs opphold i Gaza ble ufrivillig forlenget fra to uker til tre måneder.

Det er synd at vi må definere det vi lager: 'politisk', 'palestinsk' eller 'kvinnelig'. Det er en film.

«*Diaries* er ikke en film om islam – det er en film om frihet. Jeg fant ut at det å være fri har mange lag, spesielt i Gaza – et område som er like lukket som en hermetikkboks. Okkupasjonen er ett lag, et annet er regjeringen, og enda et lag er familien. For kvinner er det enda flere lag; deres fedre, sønner og så videre. I *Diaries* er alle disse lagene synlige,» sier Odeh, og fortsetter: «Både menn og kvinner i Gaza har svært begrenset frihet og få muligheter. Å være i Gaza og ikke komme seg ut, gjorde meg nedstemt og fikk meg til å tenke på hva det vil si å være fri.»

Da Odeh skulle returnere til Lillehammer med sitt filmprosjekt, fikk hun rett og slett beskjed om at det ikke var mulig. Til slutt var det hennes norske studentkort som ble utgangsbilletten. Odeh ler av det absurde ved situasjonen: «Det er helt sprøtt; ditt pass, din identitet betyr ingenting.»

Da May Odeh satt fast i Gaza, var det energien fra folk rundt henne som holdt henne oppe. «Jeg forstår ikke helt hvordan de får det til, men de har all denne positive energien, og de kommer seg videre og ser frem mot morgendagen.»

En slik beskrivelse passer utvilsomt også på henne. For det er ikke alle hindringene som preger stemmen hennes. «Jeg møter så mange flotte mennesker med så mye fint å fortelle. Kanskje er det egoistisk av meg – at jeg vil være knyttet til disse historiene. Og se dem på et lerret.» Dette var bakgrunnen for Odehs produksjonsselskap. Hun hadde allerede erfaring med å være produsent og linjeprodusent, og hun hadde studert tv og radio ved Universitetet i fødebyen Birzeit. I tillegg har hun jobbet som korrespondent for flere arabiske tv-kanaler, inkludert Al-Jazeera barnekanal.

I arbeidet sitt vil hun vise verden hvem det palestinske folk er, og hvordan de lever. Hun

sier at hver film har sin egen ånd, og fremstiller historier det er viktig å kjenne til.

Filmproduksjonens materielle side skal ifølge Odeh ikke undervurderes: «Vi jobber hele tiden for å klare dette, men tjener ingen penger. Samtidig vet vi at vi nå skaper en industri i Palestina, og det forandrer atmosfæren. Jeg vet at vi kan klare dette.»

Odeh jobber med å få i gang en ny internasjonal filmfestival i hjemlandet. Den forrige ble nedlagt i 2008. «Jeg var på sykkeltur i Jeriko da jeg støtte på en vakker gammel bygning. Jeg ble nysgjerrig, og bestemte meg for å gå inn. Der møtte jeg to menn som spilte kort, og den ene kom bort og begynte å prate. Bygningen var en kino på 1950-tallet, fortalte han – men den ble stengt etter okkupasjonen i 1967. På 1990-tallet åpnet den igjen, men da satte noen israelske soldater fyr på den. Mannen ville så gjerne at noen skulle lage et kultursenter i bygningen, og om jeg var interessert, kunne jeg få nøkkelen og sette i gang arbeidet. Og jeg svarte: 'Men jeg gikk bare tilfeldigvis forbi!'»

Hun ville unngå [...] de utenlandske mediernes krisenarrativ: «en skrikende kvinne og et ødelagt hus».

Men Odeh hadde bare så vidt kommet ut døren da hun bestemte seg for at her ville hun få i stand en internasjonal filmfestival. Mange folk i Palestina er filminteresserte, men det finnes nesten ingen steder å vise film. Nå er Odeh i gang med den økonomiske planleggingen, og snart kan de begynne å renovere den gamle kinoen i Jeriko. Regissøren mener det er fint at det også foregår kulturelle begivenheter utenfor Ramallah og de andre mest sentrale palestinske strøkene.

Hvordan får hun så vist filmene sine i Palestina nå for tiden? Det er krevende, svarer hun – og de kommersielle Hollywood- og egyptiske filmene har det største publikummet. Men hun og kollegaene i Odeh Films tenker alternativt og oppsøker kultursentra, skoler og universiteter. Odeh reiser også mye rundt på festivaler. Hun er nettopp kommet hjem fra Paris, og skal snart videre til Doha. «Jeg har en fot i Ramallah og en fot i resten av verden,» forklarer hun.

Dette var tredje intervju i vår serie om kvinner med fler-kulturell bakgrunn.

Vurderer du å abonnere?

Send en SMS til 45020044 og få Ny Tid gratis i tre uker.

PERSPEKTIV

ANDRE MENER

Klimakrigene er her

Den 13. mars red syklonen Pam gjennom øynasjonen Vanuatu i det sørlige Stillehavet. Den rev med seg ethvert spor av sivilisasjon på sin vei. Stormens knuste hjemmene til 267 000 innbyggere fordelt på 65 øyer. Overlevende leter nå gjennom restene av sine hjem, og forsøker å plastre hjem og liv sammen igjen.

Klimaendringene er den viktigste utfordringen i vår tid. Fremtidige generasjoner vil dømme oss etter hva vi gjør i dag for å dempe endringenes virkninger. Som forfatter og aktivist Bill McKibben påpeker i sin bok *Earth*, vil fremtidige generasjoner mote alvorlige konsekvenser hvis vi tillater at temperaturen hever seg over to grader.

Forrige uke ble folket i Vanuatu de siste ofrene som har fått hjem og levebrød revet i filler av en naturkatastrofe. Men denne dystre virkeligheten er ikke så fjern som den kan synes. Klimakrigene har allerede begynt. Og de vil ikke begrense seg til verdens fattigste nasjoner eller øyer i Sydhavet.

Utdrag av en kronikk av Paul Hockenos publisert i Al Jazeera 23. mars. Hockenos er journalist.

Bygg på hans suksess, ikke hvil på den

Det sørges over Singapores grunnlegger Lee Kuan Yew både i hjemlandet og utlandet. I tre tiår som statsminister hadde han ansvar for separasjonen fra Malaysia i 1965 og transformasjon av Singapore til et forretnings- og økonomieventyr. Når sønnen Lee Hsien Loong tok på seg toppjobben og utnevnte ham til «ministermentor», anerkjente heller enn æret det Lees varige innflytelse.

Årets 50-årsmarkering for uavhengigheten bør bringe et fornyet fokus på utfordringene fremover, samt anerkjenne dem som ble møtt og mestret. Endringen er forsøkt. Et økende antall singaporere gnager på en paternalisme i stil med Lee Kuan Yew og søker å mele sin egen kake. Kanskje landet en dag kan være modell for et nytt sett med asiatiske verdier: sosial og politisk liberalisering, heller enn penger og kontroll, med en hyllest til frihet, likhet og stabilitet.

Leder i The Guardian publisert 23. mars.

Frykten er konge i Israel

Staten Israel har vært i en krigstilstand siden starten. Det finnes få land som er permanent truet. Og dette har Benjamin Netanyahu dedikert seg til i de ni årene han har vært statsminister: Han har handlet slik at han har kjøpt tid og kan fortsette å stjele palestinsk land, ved nådeløst å holde frykten i live, helt frem til valgdagen.

Mot en atomvåpenavtale med Iran. Mot en palestinsk stat, og for å fryse fast bosettingene. Mot selv de arabiske israelernes stemmer. Mot de stemmene i regjeringen som ønsker å sette seg ned og forhandle med palestinerne. Frykten har vunnet valget. I Israel er frykten konge og den som sitter på tronen er Netanyahu.

Utdrag fra en kronikk av Lluís Bassets, publisert i El País den 18. mars. Bassets er journalist og blogger.

Viktigheten av en USA-Afghanistan-allianse

Med riktig støtte i ryggen er Afghanistan i en unik posisjon til å blokkere spredningen av ekstremisme. Med det bitre uttaket Taliban-regimet har islam i Afghanistan tradisjonelt vært inkluderende og reflekterende, ikke voldelig og aggressivt. Og etter 36 år med konflikt er vårt folk vaksinert mot ideologisk basert konflikt. Afghanistans transformasjon vil ikke bli lett. Det vil komme tilbakeslag. Fordi vi vil forhandle fred fra en maktposisjon, kan voldelige moter oppstå ettersom våre væpnede styrker vil måtte stramme deres grep om sikkerheten. Men vi vil ikke overgi det vi har fått til innen utdanning, helse, demokratiutvikling, media, sivilt samfunn og kvinners rettigheter. Pastor Martin Luther King Jr. sa at historiens bue er lang, men at den bøyer mot rettferdighet. Afghanistans historie har vært preget av void, offer og tårer. Men partnerskapet mellom Afghanistan og USA kan gjøre Afghanistan til en varig suksess, ved å erstatte konflikt og vold med en rettferdighets- og fredsarv for våre barn.

Utdrag av et innlegg av den afghanske presidenten Ashraf Ghani og Abdullah Abdullah. Inlegget ble trykket i The Washington Post den 20. mars.

Teknologiens bumerang

OVERVÅKING

Det er den økende kommersialiseringen og militariseringen av det offentlige rom som har skylden for at dagens kjøpesentre og flyplasser ligner stadig mer på hverandre. Resultatet er at du blir ledet rundt som en hund i bånd mellom hyllene mens alle dine bevegelser kartlegges.

AV FREDRIK GIERTSEN

Tenk deg at du befinner deg på en moderne flyplass. Du setter deg ned på et ledig sete, og derfra kan du observere et enormt tilbud av varer og tjenester. Du kan imidlertid ikke se tavlen der det står hvilken *gate* du skal til, så du må reise deg (her er Heathrows nye terminal 3 brukt som eksempel), og – siden flyplassen på en travel dag bare har sitteplasser til 10–15 prosent av passasjerene – deretter legge ut på en vandring blant alle butikkene. Det ender i beste fall med en kopp kaffe, i verste fall med dyre parfymer og nips til hele familien. Som en trøtt, trengende og kjøpesterk reisende er du i virkeligheten stengt inne i et laboratorium for dem som studerer konsumenters adferd. Det er kjøpesenterets logikk som gjelder, for mens flyplassdesign tidligere var kjennetegnet av at man ønsket oversiktlighet, er det nå nettopp desorienteringen som er målet. Dette har bidratt til at ingen utsalgssteder i dag har høyere omsetning per kvadratmeter enn nettopp flyplassene.

I det store og hele er denne trangten til overvåking og kontroll et utslag av to relaterte tendenser, nemlig privatiseringen og militariseringen av det offentlige rom.

Tenk deg så at du besøker et kjøpesenter for å se om det er noe som minner om ditt siste besøk på flyplassen. Sjansen for at et CCTV-kamera filmer deg i det du går inn er absolutt til stede, men det å identifisere en person ved hjelp av ansikter er svært tidkrevende, så dette kommer nok til å passere. Det er mye lettere å la deg identifisere deg selv, og det eneste som kreves da er at du har en påskrudd smarttelefon. Den har nemlig en innebygd antenne og en unik 12-sifret MAC-adresse (WiFi- eller Bluetooth-identitet) som vil kunne registreres hver gang du befinner deg innenfor rekkevidden av en WiFi-aviser. Dette betyr at dine bevegelser kan kartlegges såpass nøyaktig at man kan se hvilke vindusstillinger og tilbud du blir tiltrukket av, samtidig som det er fristende for en arbeidsgiver å sjekke hvor mye tid den nyansatte vektoren bruker på å skravle med den søte jenta i klesbutikken. Man vil også selvsagt kunne kople MAC-adressen med dine kredittkortdetaljer idet den angir at du befinner deg rett ved kassen, og følgelig vil useriøse aktører lett kunne spileise disse opplysningene med din identitet, og således skyve meldinger til din mobil om gode tilbud i din størrelse akkurat i det du passerer skobutikken, eller til og med skreddersy reklame etter dine aktiviteter på nettet.

Ny teknologi. Alt dette er teknisk mulig, men ganske tungvint og selvsagt ikke alltid lovlig. Det ville være mye enklere for senteret å overbevise deg om at du burde installere en app der du vil få rabatter i bytte mot telefonnummer, nettkontoer osv. På den annen side er det heller ikke lov å filme kunder som taster inn sine PIN-koder, men det er blitt gjort, også i Norge. Snowden-saken avslørte (blant mye annet) hvordan det kanadiske etterretningsbyrået CSEC nærmest som et eksperiment hadde fortsatt å spore tusenvis av helt vanlige reisende i flere uker etter at de hadde forlatt en av landets største flyplasser. Det er kanskje betryggende å merke seg at de tross alt ikke lyttet til innholdet i samtalene, men i virkelig-

Droner brukes nå til bekjempelse av kriminelle i storbyer. Her bilde fra Paris, der en Al-Jazeera journalist i år ble anklaget for å bruke en drone.

© Scamptx

heten gir metadataene, altså geografisk plassering og numrene man ringer, mye mer nyttig informasjon om deg. I Helsinki planlegger de å spore alle passasjerer på denne måten, og ved hjelp av iBeacon, Apples nye teknologi på området, regner de med at 60–70 prosent av de reisende i praksis helt frivillig vil oppgi nøyaktig hvor de befinner seg.

På nettstedet Ifworld sto det i 2013 en artikkel om at Disney planlegger å utstyre besøkende til sine parker med armbånd kalt *MyMagic+*. Disse armbåndene vil inneholde små RFID-brikker som fungerer som identifikasjonspapirer. Det vil si de kan mye mer: de kan brukes som inngangsbillett, nøkkel til ditt hotellrom og betalingsmiddel ved attraksjoner og spisesteder. Det er bare å holde opp armbåndet, så åpner alle dører seg. Selvsagt ønsker Disney å bruke all denne informasjonen til noe: de vil kunne se hvilke steder du besøker og hvilke ansatte som ikke trekker til seg nok kunder. Men er det egentlig noen grunn til bekymring selv om du opplever at Mikke Mus kan fornavnet til barna dine, eller for den saks skyld at etterretningstjenesten i et demokratisk land vet nøyaktig hvor du er? Kanskje ikke, men hva hvis en tredje part – for eksempel en skilsmisseeadvokat – vil vite hvor du har vært (og med hvem) på et gitt tidspunkt? I år ventes markedandelen for produksjon av disse ørsmå RFID-brikkene å overstige 20 milliarder USD. Hva om skoler, t-baner og trygdekontorer begynner å bruke dette?

Privatisering og militarisering. I det store og hele er denne trangten til overvåking og kontroll et utslag av to relaterte tendenser, nemlig privatiseringen og militariseringen av det offentlige rom. Både flyplassen og kjøpesenteret er avskjermede og bevoktede bygningsmasser der kjøpekraftige individer kan dra sine kredittkort i trygg forvisning om at asylsøkere, sprøytenarkomane og fattigfolk siles ved inngangen. I så henseende er de begge som såkalte *gated communities* å regne, og det er noe helt annet enn det byens åpne plasser vant ment å være, nemlig et sted der folk kunne møtes på like fot for å kjøpe, selge og utveksle eller uttrykke sine meninger. (Ring og spør om du får lov til å demonstrere mot pelsdyrin-

Foucault en idé som senere er blitt kjent som «Foucaults bumerang». Han pekte på at selv om europeisk kolonialisme åpenbart innebar eksport av tekniske oppfinnelser, samt politiske og juridiske «våpen» som skulle sikre kontroll, så hadde dette også en motsatt effekt som ikke må oversees – nemlig at denne strategien (hvis mål var utbytting) også formet institusjonene og maktapparatet på hjemmebane. En hel serie koloniale modeller ble brakt tilbake til vertslandet, med det resultatet at de vestlige makter kunne praktisere noe som til forveksling lignet kolonialisme på sine egne innbyggere. Haussmanns brede boulevarder i Paris, som skulle gjøre byen lettere å kontrollere, ble først prøvd ut av general de Bourmont i Alger, mens

lærdommen vil komme til anvendelse når det gjelder kontrollering av store menneskemasser, for eksempel under opprør (og hvortor ikke når skredsølget på *Black Friday* blir litt for heftig?)

Vi må først og fremst være forberedt på at teknologi som er utviklet til militære formål, vil bli brukt innen privat kommers, men også av kriminelle, samt av våre egne myndigheter på måter vi kanskje ikke ønsker oss.

Dystopisk framtid. Hvordan vil individet kunne finne sin plass i en framtid som ser ut til å bli teknologiens og globaliseringsens tidsalder? Teknologi som er blitt frambrakt i kjølvannet av 9/11 har allerede gjennomsyret våre liv (og ikke bare når vi er ute og flyr), samtidig som at de mange terrorhandlingene har gjort at migrasjon i seg selv nå mistenkeliggjøres. Diasporaer er særlig utsatt, noe som den pågående registreringen av romafolk i Italia og franskmennenes forsøk på å isolere sin egen innvandringsbefolkning med all tydelighet viser. I de franske byene blir de tidligere undersåttene skjøvet ut i *banlieues* hvorfra metropolens sentrum – der imperialismen uførtrodent feirer seg selv – er gjort utilgjengelig for en skarve dagpendler. Forestillingen om de tidligere kolonimaktene som moderne, liberale og ryddige samfunn som skiller seg fundamentalt fra «de andre», angivelig anarkistiske, gammeldage og voldelige undersåttene, er under press. Illustrerende eksempler på dette er klasse- eller særeprofileringen som foregikk under redningsaksjonene etter stormen Katrina i New Orleans i 2005, eller i forbindelse med klappjakten på aboriginer nord i Australia etter en rekke falske beskyldninger om overgrep mot barn i 2007.

Når det gjelder teknologien, så er det lett å se den for seg brukt til identifikasjon og *crowd control* i forbindelse med grensekontroller ved Gaza eller håndtering av slumbefolkning i Rio de Janeiro, Kairo eller Manila, men «Foucaults bumerang» vil – sammen med befolkningsveksten – sørge for at dette i neste omgang vil dukke opp et sted langt nærmere oss selv. I Vesten vil vi kanskje få scenarier der ordensmakten med den amerikanske sosiologen Mike Davis’ ord «natt etter natt vil sirkle som iltre veps over slummens trange smug i sine helikoptre på evig jakt etter uhandgripelige fiender, mens de slynger helvetes flammer inn i rønner og flyktende biler». Men slumbefolkningen har kaoskreftene på sin side, og deres respons de påfølgende morgentimene vil være selvmordsbombere og andre uforutsigbare aksjoner, noe som sannsynligvis vil føre til at det offentlige rom vil bli ytterligere avdemokratisert ved at flere institusjoner – handelsbedrifter, mediehus, departementer – vil se stordriftsfordeler særlig med hensyn til sikkerheten. Selve den urbane romantikken er på sett og vis i fare, for mens noen lukker seg inne, vil andre interessert gjennomføre drastiske tiltak for å trekke all din oppmerksomhet mot reklamen og vareutvalget: traer vil være tuktet, plakenter tatt vekk og dekorative lyktestolper fjernet. Dette ligner i virkeligheten på en veritabel knipetangmanøver.

Dystopisk, ja vel, men noen syns det er urovekkende nok om Mikke Mus gratulerer dem med dagen. Det er bare å bli vant til det først som sist, for upassende reaksjoner på slike udiskutabelt velmente høflighetsfraser vil nok bli registrert og lagret i din kundeprofil. Husk at det i bunn og grunn er et privilegium å bli sett på som en kunde, og at det er det som skiller livet i solen fra skyggenes dal.

Giertsen er litteraturviter og skribent.

Utdrag fra *Europa* av Amalie Kasin Lerstang, vinner av Tarjei Vesaas’ debutantpris 2014

Morritz stopper foran et bygg dekket av plast. Bak platen står et stillas. Tykke jernstenger synes så vidt gjennom pressningen. Morritz går bort til stillaset og klatter opp en stige. Jeg klatter etter. I andre etasje står to menn og hakker muren løs fra veggen. Jeg stikker hodet ut gjennom en glippe i platen. Jeg ser ned på gata hvor damer i svarte kåper og solbriller kommer ut fra bygningene. Jeg ser oppover utsiden av stillaset. Det blåser i platen som går helt opp til taket. Jeg blir svimmel og ser på Morritz. Her jobber du, sier jeg. Han nikker. Vi skal renovere hele driten, sier han og spør om jeg vil være med til toppen. Mennene i stillaset hakker og pirker og river av store, tørre murflak. De er ikke så mange. De kaster murbiter ned i en container på bakken. Alle kikker på meg, for de kikker på Morritz. En av dem kommer bort til Morritz med en konvolutt. Morritz stikker konvolutten i lomma. Han slenger beinet ufør stillaset og klatter opp trinnene på utsiden. Jeg kravler etter og heiser kroppen opp. Klamrer meg fast i stengene. Morritz har forsvunnet opp på taket. Jeg tar tak i stillaset og sparker fra. Stålet er glatt, jeg slipper ikke. Jeg trekker meg opp med armene. Han står på taket og ser utover byen. Bygningene står tett i tett. Han setter seg på taket og legger det ene beinet over det andre. Han åpner den blå kjoleadressen og binder den rundt overkroppen. Han åpner konvolutten og teller pengesedlene med begge hender. Armen er gyllenbrun. Jeg står bak ham. Det lukter så

godt her, sier jeg. Han legger sedlene i like store bunker. Godt, spør han. Han glatter ut sedlene. Det lukter by, kanskje, sier jeg. Han ruller dem forsiktig sammen. Det lukter jo ingenting, sier han. Han slår en strikk rundt pengene. Jo, sier jeg, det lukter eksos. Nei, sier han, det lukter søppel. Han legger sedlene tilbake i konvolutten. Du slutter å legge merke til det etter hvert. (...)

Jeg våkner og spyr i vasken. Jeg lar vannet renne lenge. Jeg ligger på senga og leser mens vannet renner. Det grønne flyter i sidesynet. Jeg klarer ikke lese mer, klapper sammen boka. Jeg legger den i vinduskarmen og kaster et håndkle over den. Jeg pakker håndkleet rundt boka og legger den i sekken. Jeg kler på meg og skruv av vasken. Kjenner på magen og tar sekken på ryggen. Bak disken står mannen. Han hilser i det jeg kommer ned. Du er her fortsatt, sier jeg. Enn så lenge, sier han og blunker. Det er vanskelig å finne politistasjonen, for jeg forstår ikke hva som står skrevet på skiltene. Til slutt må en dame med sjal følge meg helt frem til døra. Det er fullt i venterommet. Det lukter svette. Det er en politistasjon, men hvis jeg så et bilde av venterommet ville jeg trodd at det var et sykehus. På en benk langs veggen sitter fem familier. Alle har et familiemedlem med et sår i panna eller en bandasjert kroppsdell. Borte ved veggens krangler to menn. Det er et øredøvende sus i hele rommet. Jeg leter etter en kølappmaskin, men ser ingen. Jeg presser

 Lerstang gikk nylig ut fra Westerdals School of Communication. *Europa* (Cappelen Damm, 2014) er hennes første roman.

FOTO: Rune F. Hjeltnes

«Som leser blir du en del av verden»

FORFATTER

«For meg handler religion om fred og kjærlighet,» sier Ashur Etwebi. Den anerkjente forfatteren bor og arbeider nå i Trondheim etter å ha flyktet fra Libya da ekstremister brente ned huset hans i fjor høst.

AV RUNE F. HJELTNES

«Tripoli brenner,» skrev den libyske forfatteren og kulturpersonligheten Ashur Etwebi på sin Twitter-konto i august i fjor. Helt siden tidligere diktator Muammar al-Gaddafi ble styrtet i 2011, har Libya vært herjet av harde kamper mellom rivaliserende militsgrupper. I fjor høst tiltok kampene rundt hovedstaden. Da prospektier fra tungt artilleri begynte å smelle mot veggene, måtte Etwebi og familien i all hast flykte fra hjemmet sitt. En venn ga dem husrom. Mens de levde i skjul, fikk de vite at missiler utenfor Tripoli var blitt totalskadd i brann.

«Vi rakk ikke å ta med oss noen ting, og nå var det ingenting å komme tilbake til,» forteller Etwebi når vi møter ham over en kaffe en solfylt vårmorgen i Trondheim, hvor han og familien har bodd siden nyttår takket være fribyordningen ICORN. Gjennom organisasjonen kan forfugte forfattere søke om opphold på

et trygt sted, og støtte til å arbeide over en toårsperiode. I Norge er det tretten byer som har status som ICORN-by.

Ikke klar? Ashur Etwebi ble født i Tripoli i 1952. Han arbeidet som lege og professor i medisin ved universitetet i Zawia til han gikk av med tidlig pensjon i 2010. Forfatterkapet spenner foreløpig over ni diktsamlinger, en roman og en rekke oversettelser av utendlands poesi til arabisk. Etwebi har også vært en aktiv pådriver for å etablere en kulturell scene i Libya etter Gaddafis fall, blant annet gjennom å organisere festivaler og konferanser for litteratur og musikk. Uttalelser til støtte for kvinners rettigheter, demokrati og en sekulær stat har gjort ham til en kontroversiell skikkelse i konservative kretser i hjemlandet.

«Det føles ikke riktig å bruke et ord som 'revolusjon' om det som skjedde i 2011,» sier han. «Det var et ønske om forandring, økonomisk og politisk, men alt endte i kaos og destruksjon. Mange mistet sønnene sine i kamper, tusenvis av mennesker ble drept på flukt. Hvordan kan du kalle det en revolusjon?»

Etwebi beskriver dagens Libya som et løst land, med store gap mellom strukturene i samfunnet. Han mener landet i prinsippet har blitt til mange land, der hver by nå har sin egen måte å styre på. Det finnes ikke noe rettsystem som kan sørge for å opprettholde lov og orden. Når noe hender, fører det til at stammer og familier selv tar hevn. Slik eskalerer volden. Å tilhøre feil stamme eller komme fra feil by kan være nok til at du blir drept. «Vi byttet ut én diktator med hundre, og hver av dem er hundre ganger verre enn Gaddafi,» sier Etwebi, og fortsetter:

«Det var ille under Gaddafi, og de fleste ønsket en forandring. Men Gaddafi ble drept på en inhuman måte. Hvis man ønsker en forandring til noe bedre, kan man ikke gjøre det ved å begå nye grusomheter. Det betyr at man ikke er klar for forandring. Kanskje forklarer det noe av det som skjer nå i det som har blitt kalt Den arabiske våren?»

Fiksjon kan være virkelig. Etwebi blir engasjert når han snakker om situasjonen i hjemlandet. Samtidig fremstår han som en sindig og reflektert intellektuell. Som en god poet veier han ordene godt for han ytrer dem, og av og til bryter han ut i fortellinger som illustrerer poengene hans nesten som små lignelser.

«I oktober 2011, mens det ennå gikk an å bevege seg rundt i Libya, dro jeg på besøk til en venn av meg som også er forfatter. Mens jeg kjørte, slo det meg at hele den surrealistiske situasjonen i landet var fiksjon. Jeg fortalte det til vennen min, men han konfronterte meg: Mener du at blodet som spilles og at lemlestingen av folk også er fiksjon? Da drakk jeg opp teen min og gikk. Han forsto ikke poenget mitt.»

Etwebi smiler lurt for han fortsetter historien:

«Fiksjon kan være virkelig, skjønner du. Når du jobber med en roman, så starter det gjerne med en frase eller en simpel idé. Etter hvert dukker karakterene opp, og du må velge om du vil kontrollere dem eller la dem utvikle seg selv og finne sin skjebne. Slik er det også med revolusjonene. De starter med et bilde. Tenk på fruktselgeren i Tunisia som satte fyr på seg selv etter å ha blitt slått av en politikkvinne. Et bilde. Så utviklet det seg et narrativ, nye karakterer kom til og forsvant, historier oppsto. For

meg minner dette forløpet om fiksjon.»

«Hvordan opplever du å ha kommet til Norge nå?»

«Jeg føler meg bra her. Det beste er å slippe stresset med å legge daglige planer for hvordan jeg skal beskytte meg selv og familien. Jeg kan jobbe med skriveingen her, og det var veldig vanskelig i Libya, hvor det skal lite til før du risikerer å bli drept.»

«Følger du situasjonen i Libya tett, eller forsøker du å distansere deg fra den nå som du er her?»

«Jeg har en datter som er tannlege og som fremdeles bor i Libya. Henne snakker jeg med. Jeg følger også med på sosiale medier som Facebook og Twitter. Man skal ikke tro alt man leser der, men man kan få et slags inntrykk. Samtidig tror jeg ikke det hjelper å gå rundt og bekymre seg for mye. Det beste for meg er å arbeide. Jeg forsøker å kanalisere de vonde følelsene over i kreativ energi.»

I månedene etter at han kom til Trondheim, har Etwebi også jobbet mye, blant annet med et utvalg dikt av den persiske poeten Rumi, som han gjendikter for et forlag i Beirut. I et intervju med Adresseavisen tidligere i vinter avslørte han også at han har begynt å oversette dikt av Olav H. Hauge til arabisk.

«Etter at intervjuet sto på trykk fikk jeg en e-post fra Hauges enke, Bodil Cappelen. Hun lurte på om jeg var interessert i å lese deler av dagbøkene til Hauge, som er oversatt til engelsk. Det var jeg selvsagt. Og nå er jeg allerede i gang med å oversette dem videre. Drømmen er å få til to bøker med Hauge på arabisk – et utvalg med dikt og et utvalg tekster fra dagbøkene.»

«Hva er det hos Hauge du kjenner deg igjen i?»

«Jeg identifiserer meg med ham fordi han var en dikter som led mye. Gjennom dagbøkene får jeg et innblikk i personen bak diktene. Han var innlagt på psykiatrisk institusjon flere ganger, og slet med å finne sin plass i livet og naturen. Dette er en kamp som jeg respekterer,» sier Etwebi, som også har oversatt dikt av Paal-Helge Haugen og Rolf Jacobsen etter at han kom til Norge.

«I hver og en av oss er det de små tingene som gjør livet verdt å leve»

Religion er frihet. Et annet prosjekt som har opptatt Ashur Etwebi den siste tiden, er en oversettelse av den indiske poeten Kabir. Kabir levde på 1400-tallet og ble sett på som en helgen av både muslimer og hinduer. Da han døde, oppsto det uenighet om hvordan han skulle gravlegges. Mens muslimer og hinduer kranglet, hørte de en stemme som ba dem om å åpne kisten og dele det de fant mellom seg. Da de gjorde det, viste det seg at kisten var full av blomster.

«Jeg har lest at du mener at alle religioner er i slekt?»

«Kjernen er den samme i alle religioner. Du har en gud, og en som tilber guden. Og så handler det om å gjøre godt, og ikke å gjøre vondt. Så enkelt. Forskjellene består i hvordan man utfører dette. Og problemene oppstår idet man begynner å hevde at sin religion er bra og alle andre er dårlige.»

«Hva innebærer det for deg å være muslim?»

«Jeg praktiserer ikke ved å utføre de fem daglige bønnene eller ved å gå i moskeen. Det betyr ikke at jeg mener det er feil, men jeg har en annen tilnærming til troen. For meg er det å være en god muslim det samme som å være en god kristen eller en god hindu. Å oppføre seg godt, og ikke sette seg selv eller andre i fare. Jeg tror at det å søke Gud, fred og harmoni er noe man må gjøre på sin egen måte. Strenge regler og doktriner kan nok hjelpe dem som har lite tid og trenger en effektiv måte å praktisere på. Men strenge regler er ikke religion for meg – for meg er religion frihet.»

Religion kan også misbrukes som et forsøk på å legitimere vold. Etwebi mener mediene har et ansvar for å skille mellom ekstremister og religiøse.

«På nyhetene hører du at to mennesker ble drept av en muslim. Men så kan tre være drept av en ikke-muslim, og det sies ingenting om religions tilknytning. Slike mekanismer bidrar til å myte islam til kriminalitet, mens andre religioner fjernes fra den.»

Han understreker at det som hendte i Paris tidligere i år, var grusomt.

«Jeg kan ikke undervise at muslimer har gjort fryktelige ting og hevdet at de handler i religionens navn. Dem er vi i mot. De er ikke virkelige muslimer og det de gjør har ikke noe med islam å gjøre. For som jeg sa, religion skal handle om fred og kjærlighet, ikke om hat og drap.»

«Prøver du å kjempere på disse tingene i det du skriver? Skriver du politisk?»

«Nei. For meg handler det om å snu frustrasjonen over til noe positivt. Selvfølgelig vil du kunne finne politikk i alt, men ikke på en direkte måte. Hvis jeg skriver et dikt som jeg synes er godt, er jeg fornøyd. Da føler jeg at jeg har bidratt med noe jeg kan. Å gå inn i strid og debatter, det er ikke noe for meg.»

«Med fare for å lyde klisjefull – hva er det du som gjør poesi viktig i verden i dag? Hvorfor trenger vi den?»

«Ikke en klisje,» ler Etwebi. «Nei, det er et veldig godt spørsmål. La meg si det slik: I hver og en av oss er det de små tingene som gjør livet verdt å leve. Små øyeblikk, glimt av lykke, av... noe. Poesi er en av de tingene, akkurat som kunst og musikk. Noen ganger kan en linje fra et dikt være nok til å gjøre dagen din bra. Som leser blir du en del av verden.»

«Kan du huske hvordan du oppdaget litteraturen?»

«Foreldrene mine var analfabeter og kunne ikke engang skrive sine egne navn. Jeg gikk på skole, og fra jeg var elleve arbeidet jeg hos en smed der jeg lærte å lage sølvsmykker. For det jeg tjente, kjøpte jeg bøker. Først begynte jeg med klassikerne, senere oppdaget jeg

If I were a bird

If I were a bird, I'd choose two heads,
one facing west and one facing east;
two wings,
one for summer and one for winter;
two tails,
one for air and one for water;
and as for hearts,
one heart only
to fly into the vast expanse.

Soundless words

I will go to the palace,
said the soldier returning from a lost war.
I will stand beneath the king's balcony;
I won't leave until he sees me.
I'll tell him about
meaningless killing,
the maimed bodies buried in desert
sands,
ravenous hyenas scrapping over the rich
banquet,
the small and large dreams that go unrealized,
intimate memories squandered in
bird-throats,
the corpses of soundless words.
The hearts delicate like morning air
swept by the winds of loneliness far into
the wilderness

If he doesn't hear me, I'll announce that I
I am the soldier returning from the mad
sultan's war.

To dikt av Ashur Etwebi. Gjendiktet til engelsk av Rasheeda Plenty.

samtidslitteraturen. Jeg tenkte: Hvorfor ikke prøve selv? Etter hvert møtte jeg jevnaldrende som drev med det samme, og ble med i et miljø der vi ga hverandre tilbakemeldinger.»

Han blir myk i stemmen når han forteller om de første tekstene han skrev, korte prosatekster som han ennå husker godt.

«Den første teksten trodde jeg var et mesterverk, ikke sant. Det var den jo så klart ikke. Den handlet om en reise inne i en vagina.»

Etwebi ler en hjertelig latter.

«Kan du tenke deg det? En ung gutt på sytten år i et konservativt samfunn!»

Teksten ble aldri publisert, men da han senere begynte å skrive poesi, fikk han noen dikt på trykk i magasinet til forfatterforeningen. Det ga et skikkelig dytt, minnes han.

«Favorittpoeten min var den franske symbolisten Arthur Rimbaud. Men dette var på begynnelsen av 70-tallet, og jeg var også inspirert av hippiekulturen og beatpoesien. Dette var helt annerledes enn den patriotismen og arabismen som de fleste rundt meg var opptatt av, så det var få som satte særlig pris på det jeg drev med. Men i ettertid har noen av kollegaene mine kommet til meg og beklaget, de har endelig innsett at jeg lå langt foran dem.»

«Ut fra det jeg har lest, virker det som om landskapet er viktig i diktene dine. Hvordan vil det at du holder til i Trondheim virke inn på det du skriver?»

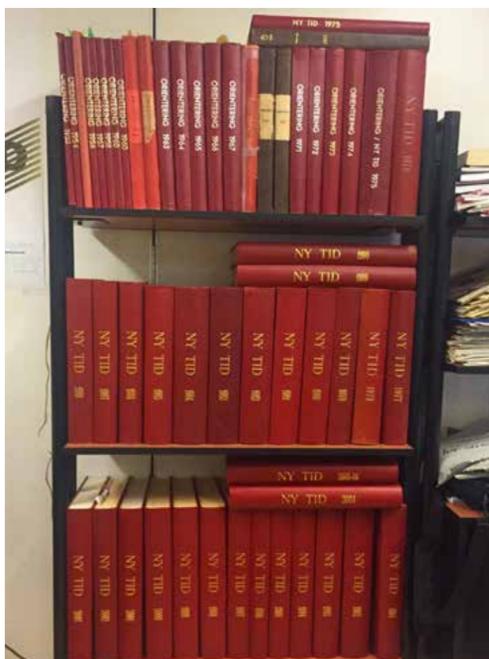
«Det vet jeg ikke ennå. Kanskje fordi jeg ikke har rukket å se så mye. Det som skjer med meg nå når det gjelder skrivingen, er litt som å komme med båt på en elv, og så møte en annen elv. I kryssningen mellom de to elvene overlapper landskapene hverandre. Jeg bærer fremdeles med meg mye, men jeg prøver også å plukke opp noe nytt.»

Etwebi ser ut på sollyset som flyter over brosteinene i den smale veita utenfor.

«Denne byen er bra for meg. Virkelig. Jeg føler meg vanligvis ikke så knyttet til steder, men jeg føler at det er noe med Trondheim. Kanskje har jeg vært her før, i et tidligere liv.»

Før han reiser seg for å dra videre på norsk-kurs, forteller han at han har skrevet flere dikt mens han har vært her.

«Kanskje kommer jeg til å kalle dem Trondheimsdiktene,» smiler han.

Samler?

Lyst på gamle kompletter av Orientering og Ny Tid?
(diverse årganger 1953-2005)

Vi har en del dubletter. Gis bort til den første som henvender seg.

Ta kontakt med Line Fausko, line@nytid.no

Lyst til å selge litt annonser for Ny Tid?

Eget selvstendig salg hjemmefra.

Ta kontakt med markedssjef
Nicolai Moland på telefon
97870927
eller nicolai@nytid.no

Kommentar & debatt

Kronikk: Maks 12000 tegn med mellomrom. Send oss også et bilde av deg selv. kronikk@nytid.no
 Debatt: Innlegg kan være 5000 tegn med mellomrom. Replikker kan være opptil 3000 tegn. E-post: debatt@nytid.no
 Redaksjonen forbeholder seg retten til å gjøre innleggene kortere.

Ukeavisen NY TID – heri opptatt Orientering (1953-75)

Ukentlig internasjonal orientering med et kulturradikalt verdigrunnlag. redaksjon@nytid.no

Truls Lie, ansvarlig redaktør og direktør | truls@nytid.no
 Marte Mesna, redaksjonssekretær | 936 71 309 | marte@nytid.no [aktuelt/kommentar]
 Toru Ulstrup, redaksjonssekretær | 481 27 724 | tora@nytid.no [kritikk]

GOODPITCH: NGO MØTER DOKUMENTAR

Profitt-jagende rovhogst av Brasils regnskog, forurensning og endrede livsvilkår på Færøyene, og volden i Sør-Sudan ...

Kvinnen som sto foran oss fortalte at hennes oppgave i fangeleiren i Bosnia var å løpe rundt og vaske vekk blod. Etter at de brutalt hadde henrettet hennes bror og far – mens hun ble tvunget til å se på – måtte hun legge dem i graven! Hun mistet tellingen med alle de som voldtok henne.

Men hun overlevde. Hun var sterk – og valgte etter krigserfaringene å jobbe for å hjelpe andre – hjelpe kvinner. Zainab Salbi er hennes navn. Hun innledet den store dokumentarfilmkonferansen Goodpitch i London for to år siden. I en pause står vi og snakker sammen, og hun tar hånden min, holder den, og jeg ser rett i de store, mørke øynene i det runde ansiktet. Hun har kortklippet hår. Jeg merker meg en sterk kvinne, med mye kjærlighet og en enorm utstråling. Hennes unike kommunikasjonssevne har brakt henne inn i tv-programmer verden over, og hun har samlet inn millioner av kroner til sitt hjelpearbeid. Budskapet er at det nytter å gå videre. Nå har hun tatt kameraet i egne hender, og blitt regissør av dokumentarfilm.

Hva er egentlig Goodpitch? Det britiske initiativet har siden 2008 samlet humanistisk inspirerte dokumentarister til møte med NGOer – ikke-statlige hjelpeorganisasjoner. Frem til i dag har rundt 250 dokumentarfilmer under utvikling fått rundt 120 millioner kroner til produksjoner og kampanjer fra disse organisasjonene. Denne uken arrangeres Goodpitch i Operaen i Oslo. Sju utplukkede filmprosjekter presenteres for nær 100 organisasjoner for mulig samarbeid og økonomisk støtte – blant annet Regnskogsfondet, Fritt Ord, DnB, Flyktninghjelpen, Amnesty International, Transparency International og Utenriksdepartementet.

Er dette mest til gjensidig nytte for forretningspartnere, eller handler det mer om verdier? Britdoc, Ford-stiftelsen og det amerikanske Sundance-instituttet var i starten overbevist om at dokumentarfilm er et kraftig verktøy for å fremme samfunnsmessig endring. Dette kan antakeligvis noe nær 2500 organisasjoner som har besøkt Goodpitch bekrefte. Men opprettholder en allianse mellom filmskapere og private stiftelser – med et organisasjonsmessig formål å fremme – filmskaperes kritiske integritet? De risikerer jo å havne i kampanjene til verdensomspennende NGO-er, som deltakende Progressive Christianity Network, Oxfam eller World Economic Forum. Da spør det om de kan beholde den nødvendige distansen, og opp tre uavhengig. Gjennomførte kampanjer er blitt finansiert med omtrent det samme beløp som det har kostet å lage en film – rundt to millioner kroner. Eksempelvis påpekte NRKs Odd Isungset i en norskarrangert Goodpitch-debatt i 2013 at kampanjedrevne dokumentarer ikke er like velkomne hos dem.

En slik *outreach*-kampanje kan handle om å miljøsak for planetens videre eksistens, kritikk av våpenbruk, homofiles rettigheter – eller gorillaenes overlevelse, som Goodpitch-filmen *Virunga* nå er lansert på Netflix i 60 land.

En rekke dokumentarfilmskapere driver med undersøkende journalistikk, og filmarbeidet kan pågå over flere år. På den annen side lages stadig flere *personlige* dokumentarer, inspirert av fiksjonsfilmens dogme om å følge en hovedkarakters vekst, fall og til slutt selvransakende endring – et narrativ der publikum identifiserer seg med helten eller tragediefiguren i filmen. Felles for Goodpitch-prosjektene er at de tar for seg etiske spørsmål – spørsmål om rett og galt. Noe står alltid på spill.

Blant årets gode «pitcher» er norske *Rebels* av regissør Kari Anne Moe. Hun spør seg hvorfor en tredel av unge nordmenn dropper ut av videregående skole – dobbelt så mange som ellers i Europa. En annen er miljøfilmen *Borneo Case*, om råhøst i Amazonas (Se side 5). Filmene vi presenteres for er ennå ikke ferdige. En ser nærmere på hvaljegere og forurensning utfor Færøyene, en annen på rettsaken mot Ratko Mladic (fra området som nesten ødela nevnte Zainab Salbi). En femte film handler om en nyutdannet sørsudansk advokat som returnerer til hjemlandet, for igjen å oppleve at han blir beskutt – akkurat som i ungdommen. De to siste er av den mer personlige sorten: én handler om en manns blindhet – der lydbånd skal gjengi følelsen av tap, gjenfødelse og fornyelse i hans indre verden – og en følger en transkjønnet mann som søker selvrealisering og aksept i Tyrkia.

Filmer hvor noe står på spill? En film om fire norske gutter som dropper ut av skolen, en film om en persons blindhet, eller en transkjønnet manns behov for anerkjennelse – kan de være «good»? Eller er profittjagende rovhogst av Brasils regnskog, forurensning og endrede livsvilkår på Færøyene, og volden i Sør-Sudan mer «good» for de oppmøtte NGO-ene?

I London for to år siden deltok også den Fritt Ord-støttede norske filmen *Idas dagbok* – om selvskading hos unge. Man kan ikke annet enn å nikke anerkjennende til arbeidet filmskaper og berøtte frivillig legger ned for at vi skal kunne forstå hverandres problemer, reagere på overgrep, og sørge for at mennesker i vårt globale nabolag ikke ydmykes så de tar skade på sin sjel. Denne kloden er egentlig ikke så stor, er den?

Dokumentaren er muligens dagens viktigste virkemiddel for å endre en holdning – dersom den unngår å ende i kikkermentaltitet og underholdning.

Truls Lie

Veien mot et miljøvennlig Russland

IDEALISTEN
GRADISLAVA POTAPOVA

Bellona er ikke bare en av Norges viktigste miljøvernorganisasjoner. Vi er også en av de største i Russland. I nabolandet med over 146 millioner innbyggere er det bare WWF og Greenpeace som er større enn Bellona. Stiftelsen har vært til stede i Russland helt siden Frederic Hauge seilte til Novaja Semlja for å protestere mot russiske atomovelsler i 1990. I dag har vi kontorer i Murmansk og St. Petersburg, i tillegg til en russisk avdeling i Oslo.

Innen atomsikkerhet og fri miljørettsrådgivning har Bellona vært en pionér i det russiske terrenget. Mens Bellona Norge holder miljøkrimkonferanser sammen med riksadvokaten, er det for vårt St. Petersburg-kontor en seier å få overbevist et russisk publikum om at miljørettigheter faktisk eksisterer.

I St. Petersburg gir Bellonas jurister fri retts hjelp til borgere og miljøaktivister fra hele landet i saker om miljøkriminalitet. I fjor behandlet Bellonas Miljørettighetscenter over 200 henvendelser. De gir også ut håndbøker om miljø saker, og hjelper folk til å bli mer selvhjelpne i den byråkratiske jungelen. Flere av disse gratispublikasjonene har blitt «bestselgere».

I Russland er det typiske at miljøregelbrudd blir forsøkt tiett i hjel av forurenserne. Selv oppdagede og anmeldte miljøskader blir svært lite effektivt håndtert av ansvarlige myndigheter. Det er i dagens system mye billigere å betale (forholdsvist ubetydelige) bøter for å forurense, enn å investere i miljøvennlige løsninger.

Vanskelig terreng. Det å være russisk miljøaktivist kan dessuten være farlig. Generell demokratisk tilbakegang og skjering av loven om ikke-statlige organisasjoner, der miljøvernorganisasjoner nærmest vilkårlig kan erklæres som «utenlandske agenter», har allerede vist å ha dramatiske konsekvenser for miljøarbeid i Russland. Bellona St. Petersburg støtter blant annet en profilert miljøaktivist som er dømt til tre års fengsel

for å ha protestert mot en guvernørs ulovlige bygging i strandsonen. Ved flere tilfeller har miljøaktivister blitt overfalt og banket opp uten at politiet rykker ut, og de blir ofte ofre for falske anklager fra myndigheter. Miljørettsjurister risikerer å ødelegge fremtidig karriere og bli nektet stillinger i det offentlige dersom de har en miljøvernorganisasjon på CV-en.

Bellona presenterte nylig en ny rapport om industriforurensning i det russiske Barents-området. Vi baserte hele vår analyse på offentlige tilgjengelige kilder, som statlige miljørapporter, miljøtilsynsstatistikk og informasjon vi fikk på anmodning fra forurenserne. Det er likevel en øvelse i seg selv å vurdere hvor pålitelig informasjonen er. For eksempel er utslippstallene fra Det offentlige statistikkbyrået vidt forskjellige fra tallene til Meteorologisk institutt. Statistikkbyrået definerer av russisk industri, mens Meteorologisk institutt ikke har noen økonomiske interesser i resultatene.

Nordvest-Russland er i dag svært forurenset, og utslippene øker. Ved Norges nordlige grense ligger også industrigiganten Norilsk

Nikkel – verdens største nikkelprodusent og den største forurenseren i Arktis, Bellona er den eneste miljøorganisasjonen som jevnlig overvåker konsernets miljøtiltak og utslipp, og er i dialog med selskapet om miljøspørsmål.

Men det trenger ikke å være slik for alltid. Visste du at Kolahalvøya har Europas beste potensiale for vindkraftproduksjon? I 2014 utarbeidet Bellona i samråd med regionale myndigheter registre over fornybare energikilder på Kolahalvøya og i Karelen. Nå er vi i gang med resten av Barentsregionen.

Et trekk vi ser allerede, er at både myndighetene og folk leser et altfor stort fokus på atomkraft som går på bekostning av enorme muligheter for alternativ energi i regionen. En stor vindmøllepark kan uten problemer erstatte Kola atomkraftverk. Deler av kraftverket er nå foreldet og innstilt. Likevel holder man tilbake på vannkraftproduksjonen for å holde liv i atomdriften. Bellonas ønske er at man investerer i en vindmøllepark heller enn i moderniseringen av atomkraftverket.

Det er kanskje lett å tenke at man ikke kommer noen vei når man jobber med miljø i Russland. Men det har skjedd en god del siden Bellona startet sitt arbeid. I dag er bare fem atomubåter igjen av de hundre som fantes på 90-tallet. I dag sitter også Bellonas medarbeidere som atomkraftkyndige i Rosatoms (Russlands statlige atomelskap) Folkeråd og er med på å forme Russlands atomforvaltning.

Dessuten er verden i endring, og også russisk næringsliv må endre seg dersom de vil henge med på verdensmarkedet. En moderne superbedrift som Tesla stiller for eksempel enormt strenge miljøkrav til sine potensielle partnere. Det er en hårete visjon, men dersom Norilsk Nikkel greier å legge om til moderne og miljøvennlig produksjon, har også de muligheten til å bli elbilbransjens nikkel-leverandør.

Potapova er jurist og fagrådgiver i Bellona. grada@bellona.no

Ikke så sexy, men absolutt nødvendig!

Bloggeren og skribenten Jan Jørgen Skartveit prøver i Ny Tid nr. 10 å psykoanalyserer den kubanske virkeligheten og revolusjonen. Til det bruker han blant annet psykoanalytiker og den frafale kommunisten Wilhelm Reich. Det er omtrent like interessant som å analysere hvorfor det var høyresida, borgerskapet, politiet og store deler av det militære som støttet nazismen og Quisling før og under okkupasjonen av Norge, mens arbeiderklassens sønner og døtre dro til Spania og støttet demokratiet i borgerkrigen der. Det var også de som utførte de fleste og dristigste sabotasjeaksjonene i landet vårt. (Utenom tungtvannssaksjonene.) Svaret er som regel at de er mange nok, eller sterke nok, de som driver fram forandringen. Det var i hvert fall ikke «etterlentet forskjærighet» som drev fram revolusjonen på Cuba. Det var det Skartveit beskylder det nåværende regimet for, som gjorde det: Fattigdom, stagnasjon, overvåking, vanstyre, korrupsjon, frykt og undertrykking under Batista og USA-mafia.

Skartveits problem er at andre ikke ser det diktaturet han selv ser. Cubaforeningen har fulgt utviklingen på Cuba i 51 år. For øyeblikket har vi cirka 650 kunnskapsrike og reiseglade medlemmer. Ingen, absolutt ingen

av dem har noensinne rapportert om de forverrede forholdene som Skartveit mener preger Cuba. Men noen, også kubanere, har som oppgave å beskrive dette samfunnet negativt. De «dissidentene» som stiller seg til rådighet for såkalte «journalister», passer på å følge disse til andre «dissidenter» hele tiden, for å fylle kvotemålet til USAs interessekontor. Tenk Jens Modig, svensk høyremann som kom for å levere penger til disse agentene, og som nesten ble kjørt ihjel i hastverket. En norsk venstrepolitiker påsto da at myndighetene hadde kjørt på bilen med vilje, og sågar at det var en vanlig metode fra myndighetene der. Men vel hjemme innrømte hr. Modig at han i hemmelighet skulle levere penger til agentene, og at det var sjåføren som mistet herredømme over bilen. Også Norge, under den borgerlige Kjell Magne Bondevik-regjeringen med Høyres Jan Petersen som utenriksminister, har smuglet penger til «dissidentene» gjennom vår ambassade i Mexico. Jeg setter alltid «dissidenter» i gåseøyne, for jeg oppfatter dem verken som dissidenter eller opposisjonelle. Utover å skape en situasjon som USA kan bruke til å intervenere, gjør ingen av dem noe som helst for bedre forholdene i sitt land. En sentral person i denne bevegelsen, Martha Roque,

har til og med prestert å påstå at «alt var bedre før revolusjonen». Andre, som Yoani Sanchez og Berta Soler, påstår iherdig at de blir utsatt for alle mulige hindringer av sine ytringer, elektroniske muligheter og reiseforbud. Samtidig undergraver de sin egen troverdighet ved å komme til Oslo og motta priser på Høyres landsmøte og Oslo Freedom Forum. Deres oppgave er å svarte sitt land gjennom skrift, tale og demonstrasjoner. Takket være Wikileaks vet vi nå at også USAs interessekontor i Havanna har sendt hjem til Foreign Office at de er misfornøyd med at agentene maser for mye om penger og gjør for lite for saken. De gjør det for penger, Skartveit, ikke av idealisme.

Moralisme og uvitenhet. Det er også andre ting i Skartveits artikkel som tyder på at han har mer kontakt med agentnettet enn virkeligheten. Et par eksempler: «Turister som besøker Cuba, blir forskrekket over den utbredte prostitusjonen», og videre: «Flickan i Havanna var en side ved Cuba før revolusjonen, og 57 års økonomisk vanstyre har ikke gjort prostitusjonen mindre utbredt.» Samtidig, når han bivåner en situasjon han antar er relatert til prostitusjon, ser han seg forskrekket rundt – men ingen

reagerer, til tross for at «han så på etablisementets kelner med en blanding av undring og indignasjon». Hvilket beviser at hr. Skartveit ikke aner noen ting om forholdene før revolusjonen, og knapt nok i Oslo eller andre større byer. Det er vel hans psykoanalytiske tilnærming som gjør at han er så opptatt av sex og seksualmoral på Cuba, men den opprører ingen andre enn moralister. Manglende presse og ytringsfrihet er også et av hans ankepunkter. Her vil jeg referere til vår egen presse, som regelmessig påstår det samme, men som ikke ville referere redaktøren for det systemkritiske, men ikke USA-servile, kubanske magasinet *Temas* da han var her invitert av NUPI på åpent møte i Litteraturhuset. Videre er Skartveit forundret – bekymret kanskje – over at «den seiglivede forestillingen om Castro-regimets gode vilje til å skape et rettferdig samfunn, lever videre i norsk offentlighet.»

Den takker jeg for. Cubaforeningen har i over 50 år bedt folk reise til Cuba, spørre, grave, se og sette seg inn i forhold og befolkning, istedenfor å stole på forbiggende presse og all verdens Miami-bloggere.

Terje Enger er leder i Cubaforeningen. teenger2@online.no

Er Fremskrittpartiet et reaksjonært parti? Del II

FRA ORGONSKAPET
TORE KIERULF NÆSS

Det ser ut som justisminister Anders Anundsen unngår mistillit i Stortinget. Utgangspunktet for mistillitstematikken er regjeringens aggressive utendelsepolitikk overfor asylbarn, men selve mistilliten handler om at ministeren har uttalt seg mangelfullt gjentatte ganger, i grenselandet mot løgnaktig, hevdes det. Nå er det i og for seg ikke første gang en politiker, fra Fremskrittpartiet eller noe annet parti, befinner seg i dette grenselandet.

I forrige uke reiste jeg spørsmålet om hvorvidt Fremskrittpartiet er et reaksjonært parti. Selv heller jeg mot å tenke at det er det, men bare å karakterisere et parti som reaksjonært gjør ikke stor nytte. Man må også forsøke å forklare hvorfor og hvordan. Begrepet reaksjonært har etter hvert blitt slovet og utthult slik at man nesten kvier seg for å bruke det. Har det eller kan det ha en bestemt betydning som er verdifull i dag?

På 1800-tallet var ordet reaksjonært brukt som et egennavn på en bestemt politisk bevegelse der man mente at den franske

revolusjon var et feilgrep som burde reverseres. De reaksjonære idealiserte et føydalt samfunn der kirken, aristokratiet og kongen holdt i makten. Denne typen tankegodt er marginalisert i dag.

I mellomkrigstiden dukket det opp politiske bevegelser som vi senere har kalt reaksjonære, til tross for at disse bevegelsene ikke ønsket seg tilbake til et føydalt politisk system. Hitlers nazisme og Mussolinis fascisme er klassiske eksempler på slike reaksjonære bevegelser. Når vi kaller disse bevegelsere reaksjonære, bruker vi altså begrepet i en mer generell betydning enn den som gjaldt på 1800-tallet. Et viktig spørsmål blir da hva som ligger i denne mer generelle betydningen. Enkelte oppfatter «reaksjonært» som de krefter som er motstander av all utvikling framover. For eksempel kan en tilhenger av klassisk figurativt maleri sies å ha en reaksjonær estetisk smak. Men denne betydningen av reaksjonær er ikke så veldig interessant, blant annet fordi den forutsetter en bestemt historieoppfatning om at verden beveger seg fremover.

I mellomkrigstiden slo psykoanalysen ut i full blomst etter å ha vokst under overflaten i lang tid. Innen psykoanalysen er reaksjonsdannelse forstått som en bestemt form for motsetning mellom et individs ubevisste drifter og en selvforståelse hvis funksjon

er å holde driften i sjakk. Det helt klassiske eksempelet er den ubevisst homoseksuelle som fører et aggressivt korstog mot all form for homoseksualitet, som altså kjemper mot andres homoseksualitet for å holde sin egen i sjakk. Samtiden tok i bruk psykoanalysens forståelse av reaksjonsdannelsen og andre forsvarsmekanismer for å forstå fascisismen og nazismen i mellomkrigstiden. Et eksempel er Wilhelm Reichs bok *Fascismens massepsykologi* som kom ut i 1933. Her forstås de fascistiske bevegelsene i lys av deltakerens ubevisste aggresjon og lengsler.

Skyldfølelse og hjelpeløshet? Herfra gjør jeg et retorisk hopp over til Fremskrittpartiet og partiets tradisjonelle krav om strengere straffer og hardere fordømmelse av forbryttere, deres nedvurdering av svake grupper som trygdemottakere og alenemødre, og generelle forestilling om at folk selv er ansvarlig for sin ulukke. Det er fristende å forstå disse holdningene som en reaksjonsdannelsen hos dem som stemmer på dette partiet. For eksempel at kravet om en mer brutal behandling av forbryttere handler om egen skyldfølelse. At påstanden om at folk selv er ansvarlig for sin ulukke, handler om en egen følelse av hjelpeløshet. At nedvurderingen av svake grupper handler om å føle seg verdiløs selv. Når resten av Norge flirer dersom representanter

fra Fremskrittpartiet er involvert i sexskandaler, er det en forståelse av denne reaksjonsdannelsesprosessen som ligger til grunn for det humoristiske. Fenomenet er knyttet til hva man på godt norsk kaller dobbeltmoral.

Nå er det ikke sikkert at tilhengere av eller representanter for Fremskrittpartiet er så mye mer dobbeltmoraliske eller reaksjonsdannende enn resten av Norges befolkning. Det kunne man kanskje finne ut av? Men dette har lenge vært et inntrykk man sitter med, i hvert fall på den såkalte vestresiden. Ja, det har vel vært mer eller mindre oppløst og vedtatt. Anders Anundsen eller Siv Jensen utstråler ikke ærlighet eller integritet. En ting er hva de sier, men i tillegg tar man inn kroppsspråket og tonefallet, ansiktsmimikken, ja til og med fysionomien.

På sett og vis er en slik psykologisering et brudd med saklighetsnormer som ligger til grunn for både en offentlig og privat debatt. I en saklig debatt bør man argumentere mot folks meninger og holde deres motivasjon for å mene utenfor. Dette forutsetter imidlertid en opplevelse av at man fører en redelig debatt. En opplevelsen har jeg ikke når det gjelder representanter fra Fremskrittspartiet.

Næss er medisinstudent og magister i filosofi. torekierulfnaess@hotmail.com

KOMMENTAR & DEBATT

Ny Tid honorerer ikke stoff til kommentar- og debattsidene. Vi ønsker å trykke tekstforfatterens e-postadresse. Si ifra hvis du ikke kan eller vil ha adressen publisert.

Brende må begynne å våge

RUSSLAND
VEGARD KJENDSLI

FORHOLDET TIL RUSSLAND. En februar dag i 1972 landet president Richard Nixon i Beijing, og 25 år med fiendskap var offisielt over. Møtet mellom Nixon og Mao var politisk kontroversielt i sin samtid, men beredte blant annet grunnen for nedrustningsavtalen SALT 1, samt inkluderingen av Kina i verdenssamfunnet. I dag er det forholdet til Russland som er iskaldt. Ingen, og aller minst Norge, er tjent med situasjonen slik den står i dag. Brende kan oppnå mye ved å reise til Krem, men våger han?

Våg å tenke tanken: En NATO-øvelse i nord-områdene. Et amerikansk kampfly krysser uforvarende den Russiske grensa. Russerne skyter det ned. Hva da? Er vi forberedt på en slik situasjon? Norge er ikke tjent med en storpolitisk konflikt i våre nærområder. En tilspisning av konflikten vil utelukkende slå negativt ut for oss. En krigssituasjon vil være katastrofal, bidra til å svekke vår suverenitet og medføre store kostnader, selv i en situasjon hvor territoriet vårt ikke blir krenket. Bare fantasien setter grenser for hvilke innrommelser vi kan ende opp å måtte gi i en presset situasjon. Enn så lenge er det allikevel lite som tyder på at dette skremmer norske politikere.

Anført av Ine Marie Søreide og Forsvarsdepartementet har Norge skuset bort tre tiår med tillitskapende arbeid ovenfor naboene i øst. I en situasjon som krever en aktiv utenriksminister med mot og gjennomføringsevne, står Borge Brende prinsippfast på sidelinjen, noe blant annet den utenrikspolitiske redegjørelsen til Stortinget 5. mars er et tydelig eksempel på. Det holder rett

og slett ikke. Den valgte strategien er ikke den som best tjener norske interesser. Den er rett og slett farlig. Norge bør tenke nytt, og et alternativ er at utenriksminister Borge Brende viser lederskap med potensiale for å føre Norge, og Europa, ut av denne krisen.

Vi har alternativer. Norge kjenner Russland, og Russland kjenner oss. Ambassaden i Moskva er blant våre beste utenriksstasjoner, noe delelinjeavtalen med Russland som ble fremforhandlet i 2010 står som et tydelig eksempel på. Det er med andre ord ingen grunn til at Brende og utenriksdepartementet skulle overlate forvaltning av forholdet til Russland til forsvarsministeren. Militære er stort sett dårlige diplomater. Norge er ikke tjent med at det er Forsvarsdepartementet som leder an i denne situasjonen.

Et diplomatisk initiativ vis-à-vis Russland vil kunne bidra til å de-eskalere ordkrigen mellom vår viktigste allierte og vår mektigste nabo. Sabelraslingen på begge sider vitner om et potensial for konfrontasjon. Putin og Obama ikke på talefot, mens Europas hovedmekler Merkel ikke synes oppgaven moden.

Papirtiger eller statsmann. Norges posisjon kan syntes utledet av to faktorer: Respekt for folkeretten og lojalitet til våre allierte. Norges formørmelse av Russlands folkerettsstridige annekasjon av Krim er betimelig. Brendes tydelige støtte til demokratiforkjemperne på Majdan likeså. Men konflikten i Ukraina kommer til å løses i Krem, ikke på Majdan. Brende velger rollen som papirtiger når behovet er en statsmann. Dette fordrer en utenriksminister med både format og gjennomføringskraft. Ingen av ordene har så langt vært hyppig forbundet med Brende. Forutsetningene er allikevel gode. Det er god grunn til å anta at alle aktører ønsker et fredelig utfall. Russland står med ryggen mot

veggen og trenger en vei ut. Norge kan bidra til å gi dem det. Så lenge ingen andre ønsker å snakke med dem, er dessuten muligheten for at russerne faktisk vil snakke med oss større enn på lenge. Dersom Brende våger å føre samtaler på toppnivå, kan gevinsten bli stor.

Brende velger rollen som papirtiger når behovet er en statsmann.

Når det kommer til lojalitet til våre allierte, er det også en viktig posisjon, men i denne krisen er det mye som kan tyde på at våre interesser ikke umiddelbart samsvarer med deres. For USA kan et svekket Russland gi relativ militærstrategisk vinning. Vi bør ikke undervurdere de delene av det amerikanske lederskapet som ser en konflikt som nødvendig for å gjenopprette USAs regionale maktposisjon. De som presser på for å væpne ukrainske nasjonalister nå, er de samme som presset på for krig i Irak for et tiår siden. De har vist vilje til å gå til krig for å oppnå de politiske målene sine før, og vi bør regne med at de vil gjøre det igjen. Er det virkelig noe våre politikere bør gå blindt med på?

Norge har mye å tjene på å ta kontakt med russerne nå. Situasjonen formelig skriker etter noen som kan ta lederskap for å føre Europa ut av denne krisen. I den situasjonen er muligheten stor for at den som våger, faktisk vinner. Men da må Brende slutte å nøle, og begynne å våge.

Kjendsli er leder i Freds- og utenrikspolitisk gruppe i Oslo SV.
vegard.kjendsli@vikenfiber.no

Ukens politiske karikatur. Illustrasjon: © Firuz Kutal.

Massakern i Benghazi

Truls Lie skriver i Ny Tid nr. 10 en kommentar till Audun Lysbakkens bok og SVs beslut om å sette i norska militära styrkor i kriget mot Libyen i mars 2011. Truls Lie pekar på de katastrofala konsekvenserna av kriget, men saken är värre än som så. Talet om att Benghazi hotades av en massaker i mars 2011 var en ren lögn. Bakom påståendet stod en våldsmord propagandamaskin, som SV och den norska regeringen (och många andra) föll offer för.

Här följer en resumé från min bok *Libyenkrigets geopolitik* (2012): Libyska oppositionella sökte med alla medel förmå FN att ingripa. De sa att om Gaddafis trupper nådde Benghazi med 650 000 invånare, «kommer det att bli ett riktigt blodbad, en massaker som den vi såg i Rwanda». Senator John McCain sa: «Gaddafi stod vid portarna till Benghazi. Han sa att han skulle gå från hus till hus och döda samtliga. Benghazi har 700 000 invånare.» Dennis Ross från det Nationella säkerhetsrådet sa i Vita huset: «Upp till 100 000 människor kunde komma att massakreras och alla skulle lägga skulden på oss.» President Obama sa strax efter NATOs ingripande att om vi väntade en dag till kunde Benghazi drabbas av en massaker som skulle ha «fläckt ned världens samvete». Vi skulle fått ett nytt «Rwanda», sa det. Detta var den bild som hade skapats före FN-resolutionen, men vilken var grunden för detta påstående?

Libyska oppositionella sa att «folkmodet» hade inletts. Medierna litade på dem. Men enligt Amnesty var antalet dödade vid denna tid ett par hundra. Många var svarta immigranter som slaktats av rasistiska rebeller i Benghazi. Andra hade dödat när rebellerna tog över militärbasen i Benghazi. I Egypten hade 840 civila dödade, men ingen övervägde en militär intervention där. USAs FN-ambassadör Susan Rice sa att det fanns starka ekon av folkmodet 1994 i Rwanda, då Muammar Gaddafi hade sagt att hans styrkor skulle döda rebellanhängare i Benghazi som «rättor».

Gaddafi hade sagt i sitt tal att libyerna skulle jaga «rättorna» i Benghazi, men han sa också att han med «rättor» avsåg de utländska agenterna och de beväpnade «al-Qaida»-rebellerna. Han sa att ungdomarna, de civila demonstranterna, inte var ansvariga. De plundrade polisstationer och kaserner, men de bör gå fria, sa han. De som lämnade in sina vapen skulle få amnesti. De andra skulle få fri lejd till Egypten. Om man hänvisar till Gaddafis tal, skulle detta inte tyda på en kommande massaker. Naturligtvis vet vi inte vad som hade hänt om regeringsstyrkorna hade drabbat samman med rebellstyrkorna i Benghazi, men vi vet att regeringsstyrkorna som gick mot Benghazi var små (14 tank, två lastbilar för raketavskjutning och 20 bepansrade fordon). De hade aldrig kunnat ta Benghazi, men de hade kunnat stoppa rebellernas väg västerut mot oljestäderna Ras Lanuf och Brega. Vi vet också vad som hade stridit med al-Qaeda i Irak från 2003. De blev nu Norges allierade. De ledades av flera hundra specialstyrkor från Qatar, som började anlända i Benghazi redan i mars 2011. Chefen för det brittiska försvaret reste fram och tillbaka till Qatar. Efter segern i Tripoli hissades Qatars flagga över Gaddafis regeringsbyggnad. Efter att NATO hade bombat Sirte sönder och samman gick rebellernas markstyrkor in med samma flaggor som IS har i Syrien och Irak idag. Vi lyckades ersätta den auktoritära Gaddafi-regimen, som hade stött det svarta Afrika och byggt upp något av en välfärdsstat i Libyen, med rasistiska ledare och med dagens islamistiskt kaos. Priset var tiotusentals döda, och SVs ledning känner inte ens ånger för det man har gjort. Med SVs historia är det inte märkligt att partiet faller ihop som ett kortklätt

Myten om en kommande massaker i Benghazi med upp till 100 000 döda, om inte FN gjorde något, konstruerades av den libyska oppositionen tillsammans med vissa amerikaner och briter

«Under nästan två månader av krig har bara 257 människor – inklusive stridande – dött där. Av de 949 sårade är endast 22 – mindre än tre procent – kvinnor. Om Gaddafi urskillningslöst hade inriktat sig på [skjutit mot] civila, så skulle kvinnor utgöra ungefär

hälften av de skadade. [Dessa siffror kommer från det lokala sjukhuset och från Human Rights Watch].»

Kuperman skriver vidare i *International Security* (2013) att 5.–15. mars återtog regeringsstyrkorna Zawiya, Ajdabiya, Brega, Ras Lanuf, Bani Walid och till dels Misrata. Ingenstans utfördes några massaker, och det finns inget skäl att tro att Gaddafi skulle ha massakrerat civila i Benghazi om han inte gjorde det i Misrata. Myten om en kommande massaker i Benghazi med upp till 100 000 döda, om inte FN gjorde något, konstruerades av den libyska oppositionen tillsammans med vissa amerikaner och briter inför omröstningen i FN den 17. mars för att driva igenom en militär intervention. Allt var förberett månader i förväg. Det hade inget med den «arabiska våren» att göra, men den norska regeringen trodde på det. De enda libyer med krigserfarenhet var de som hade stridit med al-Qaeda i Irak från 2003. De blev nu Norges allierade. De ledades av flera hundra specialstyrkor från Qatar, som började anlända i Benghazi redan i mars 2011. Chefen för det brittiska försvaret reste fram och tillbaka till Qatar. Efter segern i Tripoli hissades Qatars flagga över Gaddafis regeringsbyggnad. Efter att NATO hade bombat Sirte sönder och samman gick rebellernas markstyrkor in med samma flaggor som IS har i Syrien och Irak idag. Vi lyckades ersätta den auktoritära Gaddafi-regimen, som hade stött det svarta Afrika och byggt upp något av en välfärdsstat i Libyen, med rasistiska ledare och med dagens islamistiskt kaos. Priset var tiotusentals döda, och SVs ledning känner inte ens ånger för det man har gjort. Med SVs historia är det inte märkligt att partiet faller ihop som ett kortklätt

Ola Tunander er forskningsprofessor ved Institutt for fredsforskning (PRIO)
ola@prio.no

Det økonomiske langtidsværvarelet melder om storm

UNGE STEMMER
PETTER HAUGLAND HARALDSEN

Når venstresiden i norsk politikk stiller seg uforstående til behovet for reformene Høyre-Frp-regjeringen gjennomfører, viser det at de ikke har tatt innover seg at samfunnet trenger forandring i dag for å bevare velferden i morgen.

Fortellingen om velstandsutviklingen i Norge har vært en solskinnshistorie. Fra utbyggingen og allmenngjøringen av utdanningsinstitusjonene, innføringen av Lånkassen og folketrygden til eksplosjonen av velferdstjenester i kjølevannet av oljeboomen, har våre foreldre og besteforeldre stort sett gjennom hele livet opplevd å få det stadig bedre. At den generasjonen som vokser opp i dag risikerer å oppleve det motsatte, burde bekymre langt flere av politikerne på venstresiden.

I 2013 la den rødgrønne regjeringen frem perspektivmeldingen, som egentlig er et langtidsværvarelet for hvordan norsk økonomi kommer til å utvikle seg de neste 50 årene. Meldingen tilsier at Norge i 2060 vil ha et underskudd tilsvarende 6,1 prosent av BNP. Målt i dagens kroneverdi tilsvarer det et årlig underskudd på 140 milliarder kroner. Dette er likevel blitt kritisert for å være altfor moderate beregninger. Det er veldig få

ting som tyder på at vi kommer til å slutte å ta ut deler av velstandsøkningen vår i form av mer fritid. Tvert imot har det siden 1970-tallet vært en vedvarende trend at vi jobber stadig mindre. Dersom dette fortsetter i samme tempo, vil forslaget om seks timers arbeidsdag være en praktisk realitet om få tiår. Det kan bli mer enn bare hodebry når vi arbeider mindre for å betale for stadig mer offentlig velferd.

Dessuten er det enda mindre som tilsier at politikere i fremtiden kommer til å slutte å love bedre kvalitet på velferdstjenestene. I motsetning til andre lands perspektivmeldinger inneholdt ikke den fra de rødgrønne noen beregning av vekst i eksempelvis helseutgifter.

Det blir som å si at folk i folk i 2060 kommer til å akseptere å ha samme nivå på helsestjenestene – eller andre velferdstjenester – som da Perspektivmeldingen kom ut i 2013. Eller at norske velgere i 2015 hadde sett seg fornøyd med å ha samme helsevesen i dag som på 1960-tallet. Ettersom helsebudsjettene allerede har økt betydelig siden perspektivmeldingen ble lagt frem, tror jeg en slik tilnærming er lite realistisk.

Perspektivmeldingen forutsetter i tillegg en oljepris på rundt 100 dollar fatet. Til sammenligning har den lagt på rundt halvparten de siste månedene. Det betyr at underskuddene på statsbudsjettet kan starte allerede på 2020-tallet og bli så stort som 600 milliarder årlig om 50 år. Da holder heller ikke oljefondet særlig lenge. Hvis vi ikke gjennomfører den kursendringen Høyre-Frp-regjeringen nå har startet på, styrer Norge mot et større underskudd enn det Hellas hadde etter finanskrisen.

Støtt satsingen. For den yngre generasjonen bør perspektivmeldingen derfor brukes til å banke fornuft inn i hodet på mamma-partiene. For å spare venstresiden for den skallebanken som følger av å stå på feil side av riktige valg og reformer, skal jeg komme med noen velmenende råd: Vær med å støtte Læroløftet til kunnskaps-

minister Torbjørn Røe Isaksen og hans arbeid for å gjøre skolen bedre og vår høyere utdanning best i verden. I Norge vil vi aldri klare å være billigst, men vi kan bli best. Derfor trenger vi å fortsette regjeringens massive satsing på kunnskapsamfunnet.

Hvis vi ikke gjennomfører den kursendringen Høyre-Frp-regjeringen nå har startet på, styrer Norge mot et større underskudd enn det Hellas hadde etter finanskrisen.

Alle de kloke hodene med geniale ideer må få mulighet til å starte opp. Selv om selskapet til en gründer kanskje har begynt å tjene penger etter noen år, er de ikke rikingen når sjefen ikke engang tar ut lønn. Derfor må de få mulighet til å skape nye bedrifter og arbeidsplasser uten å bli skattet på en slik måte at de blir tvunget til å flytte ut eller legge ned. Vær derfor med på å støtte kutt i formueskatten og næringsminister Monica Mælands satsing på såkornfond og Innovasjon Norge.

Men det hjelper fint lite å sitte med verdens beste produkt dersom man ikke får det ut til folk. Så ikke la veier og jernbane forfalle slik den rødgrønne regjeringen gjorde – vær heller med på å støtte det enorme samferdselsløftet til samferdselsminister Ketil Solvik Olsen.

De neste årene har vi et handlingsrom til å ta nødvendige og kanskje tøffe grep for å skape det samfunnet vi skal leve av etter oljen. Det er bedre å ta en bit av det sure eplet i dag enn å spise et råttent i morgen – for ikke å si at vi bør se på langtidsværvarelet, ruste oss for storm og heller håpe på en mild bris.

Haraldsen Haugland er sentralstyremedlem i Unge Høyre. p.w.haraldsen@gmail.com

Nå får du tilgang til en hel dokumentarfilm i hver eneste utgave av Ny Tid, i sammenheng med en av våre kritikker. Tegn abonnement :-)

Abonnement og kundeservice:
tlf: 450 20 044 (også sms)
e-post: abo@nytid.no
web: www.nytid.no/abonnement

Abonnementpriser (hver onsdag)
6 måneder 790 kr (24 utgaver)
12 måneder 1450 kr (48 utgaver)
Bare digital utgave web/pdf:
6/12 måneder 559/999 kr

Annonser/løssalg:
Nicolai Moland, markedschef
tlf 978 70 927, nicolai@nytid.no
annonse@nytid.no
(annonsefrist hver fredag kl 12.00 for uken etter)

Line Fausko, kommunikasjonschef [abonnement]
tlf 930 18 855, line@nytid.no abo@nytid.no

Layout: Christine Betten / Truls Lie

Faste journalister/medarbeidere:
Aurora Hannisdal [41517238, aurora@nytid.no],
Peder Østebø [90295176, peder@nytid.no]
Carima Tirilsdottir Heinesen, [40592018, carima@nytid.no],
Torbjørn Tumyr Nilsen [97682093, torbjorn@nytid.no, perm.],
Dag Herbjørnsrud [91695916, dag@nytid.no, i perm.]

Utgiver: Ny Tid & Orientering AS
Organisasjonsnummer: 995 498 480 MVA

Korrespondenter
Mumbai, India: Joe Ekker. Rio, Brasil: Runa Tierno. Gaza, Palestina: Ahmad Al-Kabariti. Moskva, Russland: Elena Milashina. Harare, Zimbabwe: Ethel Kabwato. Kairo, Egypt: Hana Afifi. Teheran, Iran: Najmeh Mohammedkhani. Kabul, Afghanistan: Sardar Ahmad Khan (1974-2014).

Facebook: facebook.com/NyTid

Andre bidragsyttere:
Øystein Windstad, Eilif Swensen, Hans Erik Næss, Kristian Bjørkdahl, John Gustavsen, Mikkel Berg-Nordlie, Nosizwe Baqwa, Bjørn Stendahl, Kim Bredesen, Lasse Takle
Utgiver: Ny Tid & Orientering AS

Faste filmkritikere:
Kjetil Røed, Brita Møystad Engseth, Marthe Aspelund, Aleksander Huser, Øystein Mamen

Ny Tid mottar midler fra Norsk kulturråd og Fritt Ord. Ny Tid arbeider etter Redaktørplakaten, Tekstklameplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som mener seg urettmessig omtalt, bes kontakte redaksjonen. PFO er et klageorgan oppnevnt av Norsk Presseforbund.

Forside: © Scanpix/Ny Tid
Trykk: Nr1 Trykk, Lillestrøm

Kritikk

Ømhetens ironi

De nærmeste.

Regi: Anne Sewitsky, foto: Daniel Voldheim

Anne Sewitsky har gitt avkall på humoren i sin nyeste film. Sex mellom søsken er heller ikke til å spøke med.

FILM

DAG SØDTHOLT

Prepubertal kjærlighet har sjelden vært skildret så inntagende, oppfinnsomt og presist som i *Jørgen + Anne = sant*, Anne Sewitskys andre spillefilm fra 2011. Et galleri av lytefrie barneskuespillere frontes av den skjelmisk smilende Maria Annette Tanderød Berglyd som tårningen Anne Lunde. Like bak står den ettertenksomme Aurora Bach Rodal som Annes trofaste bestevenninne Beate. Annes *nemesis* i kampen om den nyinnflyttede Jørgens gunst er Ellen (Vilde Fredriksen Verlo). I et hus som minner om et narssissimens tempel, med store bilder av en poserende mor og datter på veggene, bor Ellen som en ufordragelig prinsesse. Inspirert av bestevenninnens lesning av klassisk litteratur, fantaserer Anne frem en villt melodramatisk historie om Helga, en ung kvinne hvis ulykkelige kjærlighet til slutt fører henne i døden.

Jørgen + Anne = sant er en barnefilm med meningslag også for voksne: Filmens bevissthet om seg selv som fortelling via de mange stilgrepen; de treffsikkert stiliserte rollefigurene som legemliggjør bare ett spesifikt personlighetstrekk; barnas demonstrativt fortroingsfulle, naivistiske måte å snakke om kjærlighet på. Et eksempel er når Beate sier: «Jeg elsker ham litt. Jeg tenker på ham før jeg sovner.» Kombinasjonen av distansering og barneskuespillernes betakende sjarm skaper et lag av noe man kan kalle *ømhetens ironi*. Filmen tangerer det geniale i scenen der barnas ansikter podes inn i et klipp fra realityserien *Paradise Hotel*. Med sine egne stemmer fremfører de tv-figuresne gjennomført kyniske trivialisering av kjærligheten, i knusende satirisk kontrast til sin egen uskyld.

Arrested development. I Sewitskys debutfilm *Sykt lykkelig* (2010) er sammenblendingen av det voksne og det barnslige total. Det er som om hele filmen er en utpensling av *Paradise Hotel*-episoden. Ser man filmen i lys av *Jørgen + Anne = sant*, trer grunnlaget for humoren frem. Det himmelropende dysfunksjonelle ekteskapet mellom den kjærlighetsHungrende Kaja (Agnes Kittelsen) og den passiv-aggressive skaphonsen Eirik (Joachim Rafaelsen) utspiller seg mellom to voksne som oppfører seg som barn. Den manglende forløsningen av deres innerste lengsler har ført til fullstendig følelsesmessig stagnasjon. Filmens første tredel kretser ubønnhørlig rundt dette, med alle sine spill og leker. Når far og sønn stirrer Kaja i senk ved matbordet, er det i seg selv en umoden aktivitet, med scenens kulinasjon

er talende, der Kaja bryter ut i infantilt sinne: «Slutt, jeg syns ikke den leken er noe gøy!»

Snart får familien nye naboer, et annet ektepar, Sigve (Henrik Rafaelsen) og Elisabeth (Maibritt Saerens), som nesten er for voksne. Seksuelle forviklinger oppstår. Når Kaja mot slutten av filmen spør Sigve: «Du elsker Elisabeth, ikke sant?» er det som om vi er tilbake i de labyrintiske kjærlighetsforviklingene i *Jørgen + Anne = sant*, der slike replikker lyder konstant.

Slave. Parallelt med de voksnes eskapader, utspilles et eskalerende rasistisk forhold mellom parens barn: Theodor (Oskar Hernæs Brandsø) tvinger det nye parets afrikanske adoptiv sønn Noa (Ram Shibab Ebedy) inn i et slaveforhold. Denne sidehistorien forvirret mange, og ble ofte trukket frem som et negativt trekk ved filmen. Jeg mener den er solid fundert i tematikken. Akkurat som Kaja, tar Noa til takke med et undertrykkende forhold i en situasjon med få sosiale valgmuligheter. Akkurat som faren, inntar Theodor en dominerende posisjon i forholdet. I en understreking av parallellen mellom Theodor og faren, kritiserer Theodor morens utseende («Du er stygg!») på samme drepende vis som sin far. Slaveforholdet mellom barna starter som en lek, men hardner til hver gang Theodor blir en sjokkert tilskuer til en ny omdreining av foreldrenes ekteskapelige problemer. Både parallellen mellom generasjonene og slavelekens sadistiske dimensjon blir ytterligere fasetter i voksen/barn-prismet *Sykt lykkelig* kan ses gjennom.

Dette knytter an til et gjennomgangstema hos Sewitsky: foreldreloshet, ledsaget av skammen over å føle seg uønsket.

Det er lett å bli overveldet av den komiske dimensjonen i Agnes Kittelsens eviggrønne prestasjon som Kaja. Hun blir en bygdeversjon av forlagsredaktør Anne Hagen i Dag Johan Haugeruds *Som du ser meg*: Når hun ikke frem med sin overstrømmende oppførsel, øker hun bare styrken på den. Et gjensyn med filmen kaster nytt lys over Kajas tragiske aspekt. Kittelsens spill kommer i sjeldent stor grad *innenfra* – hjerteskjærende hudlost og troverdig – som når hun bryter sammen i sluttfasen, eller i hennes hjelpeløse, flakkende sideblikk mot ektemannen der han sitter som en gretten sfinks mens hun erklærer at dagen han fridde til henne var hennes lykkeligste noen sinne. Ekteparets nye naboer tildeles rollen som forundrede forskere i et pinlighetslaboratorium der de påtvinges det ene beklemmende opptrinnet etter det andre. Sewitskys mesterskap i å mikse ironi, tåpelighet og alvor når et høydepunkt i den inspirerte bruken av gebrokkent tysk – i et patetisk forsøk på å skjule krangelen for de lyttende barna – i den opprivende konfrontasjonsscenen: «Bist du homo?!» «Dies ist nicht about mir, es ist about dir.»

En modig utvikling. Anne Sewitskys nye film, den intense *De nærmeste*, innebærer

ETIK KAMMERLING/NOVO

en utvikling. Den gir modig avkall både på humoren, hennes hittil kanskje skarpeste våpen, og på sideforløp som kommenterende, ironisk grep. Her er ingen melodramatisk Helga-historie eller underliggjørende sangnumre fra de fire dresskledde mennene i *Sykt lykkelig*. Åpningsscenen fungerer som forsiktig fargelegging av det som skal komme: I likhet med den amerikanske fotballkampen som åpner Céline Sciammas *Girlhood*, fremstår den som merkelig løsrevet fra resten av filmen. Den unge kvinnen Charlotte (Ine Marie Wilmann) har time hos psykolog, og selv om det ikke er klart markert, får vi inntrykk av at filmen fortsetter som et tilbakeblikk. Siden *De nærmeste* handler om noe så kontroversielt som et seksuelt forhold mellom to halvsøsken, fungerer psykologscenen som en implisitt erklæring om at de seksuelle aktivitetene – som filmen ikke tar eksplisitt stilling til – er usunne.

Charlotte har et meget anstrengt forhold til sine foreldre. Dette knytter an til et gjennomgangstema hos Sewitsky: foreldreloshet, ledsaget av skammen over å føle seg uønsket. Bestevenninnen Beate i *Jørgen + Anne = sant* har mistet foreldrene sine, og blir forsiktig og redd for sykdom og død. Kaja ble som liten plassert i fosterhjem fordi moren «ikke ville ha meg», og hennes desperate behov for tilhørighet avsløres i erklæringen om at hennes nåværende familie, som i realiteten er uhyre dysfunksjonell, er det suverent viktigste i livet hennes. Slik den adopterte Noa i *Sykt lykkelig* er «biologisk foreldrelos», har Charlotte i *De*

nærmeste blitt «adoptert» av familien til bestevenninnen. I et subtilt forvarsel av det incestuøse forholdet, har Charlotte blitt kjæreste med sønnen i «adoptivfamilien».

I *De nærmeste* er de tause spennningene mellom rollefigurene enda mer fremtredende, med scene etter scene der ansikter og kroppsspråk står på terskelen til gjennombrudd, men blir hindret som av en eiendommelig psykisk barriere.

Det usagte. Tross en markant forskjellig tone, er det mange likheter mellom *De nærmeste* og *Sykt lykkelig* – de to filmene Sewitsky har skrevet selv, sammen med Ragnhild Tronvoll. Charlotte er en mer sosialt avsløpen og kontrollert versjon av Kaja, men under hennes harmoniske, tilsynelatende sunne overflate, koker det like mye av lengsel etter kjærlighet og tilhørighet. Pinlighetene i *Sykt lykkelig* får et tydelig ekko i scenen der Charlotte holder tale i bestevenninnens bryllup, og blikker på kanten av skandale i sin overdrevene hengivenhet til venninnen og familien.

Begge filmene demonstrerer en av Sewitskys

store styrker som regissør: spillet på det usagte. I *De nærmeste* er de tause spennningene mellom rollefigurene enda mer fremtredende, med scene etter scene der ansikter og kroppsspråk står på terskelen til gjennombrudd, men blir hindret som av en eiendommelig psykisk barriere. Det store unntaket er mellom Charlotte og halvbroren Henrik (Simon J. Berger). De møter hverandre for første gang som voksne – og uten de mentale sperrene som vanlige søsken har utviklet, klarer de ikke motstå lidenskapen som oppstår når de oppdager at de er tvillingsjeler, med nettopp en forskjellighet for å utfordre grenser.

Sexscenene i *De nærmeste* er mesterlige i sitt intense begjær, på kanten av slåsning. Kopuleringen er selvd destruktiv, nesten som selvska dning – en blanding av smerte og nytelse for å flykte fra livets umiddelbare problemer. Sex er forøvrig et annet Sewitsky-varemerke: frimodig i *Sykt lykkelig*, dristig i *De nærmestes* incest-tematikk, noe som ble koblet i Sewitskys kortfilm *Oh, My God!* (2008), som kombinerte 10–11-årige jenter, porno og onani.

Visualitet og struktur. Visuelt har Sewitsky stor spennvidde. Lavbudsjettfilmen *Sykt lykkelig* var skuespillerorientert, med håndholdt kamera. *Jørgen + Anne = sant* viste en frapperende fortellerteknisk kontroll, med ubesværet vekslig mellom lynkjappe, informasjonstunge introduksjonsscener, sjangergrep i Helga-historien som maktet både å være parodiske og pirrende, og rolig, tradisjonell filmfortelling i hovedhandlingen. *De nærmeste*, der Daniel

Voldheim har avløst den faste fotografen Anna Myking, er stemningsfull, delikat og kontrollert, med en blanding av stiliserte bilder og ledigere bruk av håndholdt kamera.

Når det gjelder struktur, begrenser Sewitsky seg til enklere, men slett ikke uefne grep, blant annet i fargebruken i *Jørgen + Anne = sant*: Ellen har ofte lilla klær, Anne og Jørgen er knyttet til rødt, som for å understreke tiltrekningen mellom dem. Bestevenninnen har rødt hår. Filmen har en gjennomgående bruk av regn, aller mest minneverdig i scenen der Anne har stukket av og sitter hutrende under et tre. *Hår* er kanskje det viktigste motivet i filmen, i forbindelse med skam: Både Helgas rival og Ellen får sine fletter klippet av, og motivet avrundes vakkert mot slutten, der den skamklippede Knut gir fra seg den uvurderlige skyggeluen til sin elskede Ellen – i regnet, naturligvis.

I enda større grad enn rene voksenfilmer, er filmer som *Jørgen + Anne = sant* en invitasjon til å studere menneskelig oppførsel. Men alle Anne Sewitskys filmer er studier av menneskelighet. De er dessuten gjennomført med lett hånd, og med en kombinasjon av friskhet og soliditet som gjør dem harde som diamanter. De slites ikke ned ved gjensyn. Heller ikke *De nærmeste*.

Dag Sødtholt er filmkritiker. dag.sodtholt@gmail.com

Je suis Jyoti

Indias datter.

Regi: Leslee Udwin

Dokumentaren om den brutale voldtekten av Jyoti Singh tegner et skremmende bilde av kvinnesynet i den indiske kulturen.

FILM

ALEKSANDER HUSER

Indias datter av den britiske filmskaperen Leslee Udwin forteller den grusomme historien om gruppevoldtekten av den 23 år gamle medisinstudenten Jyoti Singh på en buss i New Delhi i desember 2012, som fikk massiv internasjonal oppmerksomhet og resulterte i en stadig pågående debatt om kvinners situasjon i India. Den britisk- og indiskproduserte dokumentaren, som nylig ble vist på NRK, har også selv skapt en rekke kontroverser. Ikke minst i forbindelse med at indiske myndigheter fikk rettslig gjennomslag for å forby filmen, som opprinnelig skulle vises på indisk og britisk fjernsyn på kvinnedagen 8. mars. Begrunnelsen var at filmen satte India i et dårlig lys, og at den lot en dømt voldtektsmann slippe til orde. I tillegg har det blant annet blitt sådd tvil om hvorvidt korrekte tillatelser for dette intervjuet ble gitt.

YouTube etterkom kravet fra myndighetene om at den ikke skal vises i India – med det resultat at filmen isteden har blitt hyppig

spredt gjennom andre kanaler på nettet. BBC svarte på sin side på det indiske forbudet med å fremskynde visningen i Storbritannia med fire dager. Og for dem her hjemme som vil se filmen, er den tilgjengelig på NRKs nettsider en lang stund fremover.

De sterke reaksjonene på dette seksualiserte drapet har vekket til live Indias sovende dødsstraff. To skritt frem kan plutselig lede til ett i motsatt retning.

Indias datter inneholder ikke egentlig så mye informasjon som ikke allerede var kjent, men er likevel et viktig dokument i kraft av at filmskaperen har fått så mange involverte i tale. Med det gir dokumentaren et detaljert innblikk i hendelsene, og tegner et skremmende bilde av et ekstremt forkvaklet kvinnesyn som

synes å være svært utbredt i verdens største demokrati.

Det gjør usedvanlig sterkt inntrykk å få beskrevet hvilke lidelser den unge jenta gikk gjennom den skjebningsvangre kvelden og den påfølgende tiden frem til hun døde av den omfattende skadene hun ble påført. Jyoti Singh hadde vært på kino med en mannlig venn, og ved nitiden om kvelden tok de to en privat buss de trodde skulle kjøre dem hjem. Om bord var en gruppe på seks berusede ungdoms menn (hvorav en 17-åring, som i India er straffefremtlig mindreårig), som først banket opp kameraten og deretter utførte voldtekten. Her ble det utvist en nærmest ubegripelig (men ikke nødvendigvis eksepsjonell) brutalitet. I filmen får vi høre av både medisinerne og hennes fortvilte foreldre hvordan Singh også ble mishandlet med et jernrør, så til de grader at innvoller hang ut av kroppen hennes. Så odelagt var flere av organene at legene ikke visste hva de skulle forsøke å sy sammen igjen. Tidlig ga de beskjed om at hun neppe kom til å overleve. 23-åringen hadde kun en kort

praksisperiode foran seg før hun selv skulle begynne sin legegjerning. Utdannelsen hadde foreldrene strukket seg langt for å få råd til, til tross for at mange rundt dem mente at dette ikke var verdt å gjøre for en jente.

Dokumentaren [...] tegner et skremmende bilde av et ekstremt forkvaklet kvinnesyn som synes å være svært utbredt i verdens største demokrati.

Nesten like opprivende er det å høre de involverte og deres advokater mer eller mindre forsvere den bestialske ugjeringen. Mukesh Singh er én av de seks dømte (han er sågar dømt til døden ved hengning), men hevder foran kamera at han ikke var spesielt delaktig. Ikke desto mindre kommer han med hårreisende uttalelser om at anstendige jenter ikke ville streife omkring på denne tiden av dognet. Etter hans syn er jenter langt mer ansvarlige for voldtekter enn mennene som faktisk begår dem. Det er som et grotesk, forsterket ekko av utsagn man kan høre her hjemme om hvordan jenter som «kier seg uanstendig» og går ut på byen gjerne «ber om det». Det samme middelalderske synet forfektes enda mer standhaftig av et par av de dømtes forsvarsadvokater. «Vi har den beste kulturen. I vår kultur er det ikke rom for kvinner,» sier en av dem i filmen. Og med det peker han i grunnen på kjernen av problemet, som man muligens kan håpe på å få gjort noe med i kjølvannet av all oppmerksomheten denne saken har fått.

Som dokumentarfilm er *Indias datter* nok så

vellaget, uten at den formmessig åpner noen nye dører. Vi får i hovedsak historien fortalt av «snakkende hoder», supplert med rekonstruksjoner, illustrasjonsbilder og klipp fra media. En litt traust form, som like fullt egner seg godt for å formidle denne historien. Filmens fremste styrke er som nevnt tilgangen regissør Udwin har fått til ulike involverte, fra de etterlatte via aktivister, utredere, advokater og myndighetspersoner, til de straffedømte og deres familier. Likevel skal det sies at hun kunne ha spart seg bruken av diskrete slow motion-effekter på noen av intervjuene. Det som formuleres er mer enn sterkt nok til at man behøver å understreke poengene med denne typen billig manipulasjon. Men dette er uansett en mindre innvendning mot en film som gaper over mye uten å bli ufokusert. Mot slutten får den sågar med en tankevekkende kommentar om at de sterke reaksjonene på dette seksualiserte drapet har vekket til live Indias sovende dødsstraff. To skritt frem kan plutselig lede til ett i motsatt retning.

Gjennom de mange som deler sine synspunkter i filmen, tegner *Indias datter* et bredt og opprivende bilde av en kultur gjennomsyret av et syn på kvinner som langt mindre verdifulle enn menn. Samtidig er det verdt å merke seg, slik Nettavisens Gunnar Stavrum nylig påpekte, at man nettopp snakker om den «indiske» kulturen istedenfor den «hindustiske». Det er et eksempel til etterfølgelse, da ikke alle religioner ville blitt utelatt på samme måte i liknende sammenhenger.

Filmene er å se på Nrk nett-tv, tv.nrk.no

Huser er filmkritiker i Ny Tid. alekshuser@gmail.com

Troens blindveier

Korsveien.
Regi: Dietrich Brüggemann,
foto: Alexander Sass.

Over historien om den dypt religiøse Maria svever et høyst levende fundamentalistisk spøkelse.

FILM
KJETIL RØED

Dietrich Brüggemanns *Korsveien* er en stilisert studie av troens forskrudde avveier. Hovedpersonen er den 14 år gamle Maria, som vokser opp i et reaksjonært katolsk miljø hvor dans, musikk og alle typer fristelser er «infisert av satan», som presten som konfirmerer henne symptomatisk formulerer det. Etter hvert skal vi se at det er Marias mor som forvalter troen med hardest hånd.

I Pier Paolo Pasolinis *Matteusevangeliet* blir Kristusfiguren «kledd av». Pasolini toner ned det visuelle aspektet i Kristuslegenden, som mister tyngde når den autoritetsbårne billedkulturen reduseres. Filmen etterlater oss med mannen og handlingene alene: Pasolini, som selv var ateist, fjernet alle rekvisitter og livsfjerne ritualer fra det menneskelige dramaet. Selv om vi ikke tror på Kristus som guddommelig, kan det religiøse dramaet likevel gripe oss, mente Pasolini.

Slik er det også i *Korsveien* – men her uten noen Messias. Filmen forteller hvordan den unge Maria rives mellom tenåringens naturlige begjær og forvirring og familiens ultrastreng religiøsitet. Underveis utvikles et sterkere drømmebilde, også det med religiøst opphav: Marias forestilling om seg selv som helgen som ofrer sitt liv til Gud for at den stumme broren skal få taleevnen tilbake. Denne martyrfantasiaen er bare så vidt synlig ved filmens begynnelse, men overtar gradvis hele Marias forestillingsverden. Filmens utstuderte, stilistiske soberhet gjenspeiler hovedpersonens «ofringsfetisjisme»: enhver lystig og glad tilbøyelighet skal avvises for Kristus og troens renhet. Dette finner vi igjen i regissørens stillestående, enkle tablåer – og det er nettopp dette nedskårne uttrykket som gir filmen dens skjønnhet.

Denne skjønnheten er riktig nok blek og anemisk, tilstivnet og hard – akkurat som Marias tro. Her er berøringspunkter med Lars von Triers *Breaking the waves*: Hovedpersonene i filmene finner seg begge i uutholdelige situasjoner – og finner en pervertert frelse i en trosform som i utgangspunktet er ekstremt undertrykkende.

Bess McNeill, fremragende spilt av Emily Watson, hører kirkeklokker fra himmelhvelvingen på slutten av Triers film. I *Korsveien* befrires kameraet fra bakken først i filmens finale, hvor det stiger opp mot skyene samtidig som det forsvinner i dem, lik en sjel som forlater jorden. Begge sceneene markerer en transcendens, en overskridelse av det jordbundne – men sluttbildene løslates aldri fra tragedien de to kvinnene er drevet inn i. Kanskje finnes det en forsonende strime av håp i overskridelsesscenerne likevel – i at Bess og Maria, tross alt, endelig får fred.

Dette er kvinner som finner en «vei ut» påført dem av en autoritetsperson. Autoritetene insisterer så sterkt på troens bestanddeler at kvinnene fratras evnen til å forestille seg en annen verden – en verden med opphav i dem selv. De er, kan man si, fanget i et religiøst dogme. Etter Marias død ser vi hvordan troens stivhet, som ledet til undergangen, ikke mykes opp av tragedien. Begravelsesagenten bemerker at «det er mange veier til Rom» (underforstått: mange versjoner av den kristne tro), mens moren fortsatt insisterer på at det bare finnes én riktig tro: «Det er ingen grunn til å være lei seg; vår datter døde som helgen», som hun sier.

Det interessante med Marias radikalisererte selvbylde er hvordan det oppstår mellom ungdommens famlende, men sterke begjær og trosformen hun er integrert i. Kanskje det er i martyrfantasiaen Maria klarer å sammenføre det tilsynelatende uforenelige: troens krav til askese, avholdenhet og hennes eget

utilfredsstilte begjær. I den umulige situasjonen gjenopptreffer Maria seg selv som et idealisert fantasivesen, en hybridisert versjon av motsetningene hverdagslivets virkelighet har fanget henne i. Om livet byr på dilemmaer som ikke lar seg løse i en felles virkelighet, må man finne opp sin egen, som Slavoj Žižek påpeker i *Perver's Guide to Cinema*. Først ved å dø kan Maria bli seg selv.

Brüggemanns uttrykk er minimalistisk og effektomt. Menneskekroppens bevegelser i billedrammen, dialog og scenografi blir avgjørende. *Korsveien* har faktisk bare 14 kamerainnstillinger, og nesten ingen kamerabevegelser. Det er også lite klipping. Med sin anvendelse av den begrensede billedrammen slekter Brüggemann på den svenske regissøren Roy Andersson. Denne kamerabruken gir kompositoriske muligheter. Hver sekvens bygges opp mot et klimaks for man, på teatervis, går til neste scene. En slik visuell nakenhet vil ikke appellere til alle, siden den forenkler og renskårer regien tvinger betrakteren til å dvele ved hver enkelt scene. Dramaets bestanddeler synker dermed inn med større emosjonell intensitet enn det en mer konvensjonell regi tillater. Dette gir uventet filmen en analytisk kvalitet, siden vi må studere det vi presenteres for grundig. Men også en kjølig, nøytralitet og emosjonell distanse som insisterer på ikke å forføre tilskueren, men på at vi selv skal vurdere det vi ser.

Korsveien er selv bygget opp som et trosrituale. Tittelen henviser til «korsets vei» – en helt bestemt bruk av fortellingen om Kristi lidelsehistorie frem til korsfestelsen. Allerede tidlig i kristendommens historie meldte det seg et behov for å gjenspeile denne så sentrale beretningen i religionen: Siden bare et fåtall kunne reise til Jerusalem, gjenskapte man den i kirkerom i form av skulpturer eller bilder, slik at de troende kunne meditere over hendelsene uavhengig av hvor de befant seg i geografien. Selve lidelsesterden – *via dolorosa* – er i denne praksisen delt opp i representative scener fra Kristi ferd mot korsfestelsen: «Jesus mottar korset», «Jesus faller første gang under korset» og, den mest avgjørende, «Jesus blir naglet til

til å meditere både over bildene vi ser, og over Kristi siste dag. På samme måte, kan vi tenke oss, ber Brüggemann oss meditere over Marias lidelsesterd.

Bønn kan, som den kristne filosofen og mystikeren Simone Weil påpekte, være en øvelse i oppmerksomhet. Weil, som selv hadde en hang til askesen, mente det er en misforståelse at bønner er verdensfjern og tom – tvert imot er det nettopp gjennom den gjentakende meditasjonen over det kostbare at bønnens gjenstand finner feste i tanker og følelser, hevdet hun. Weils påstand er at dersom troen tvinger deg inn i fantasiens verden uten mulighet til å bli korrigert underveis, kan effekten bli katastrofal.

Korsveien er en serie meditasjonsbilder, som ikke skal overbevise oss om troen som frelsende aktivitet, men få oss til å forstå hvor livsfornektende og destruktiv tro kan være. Den er et dypt tragisk film, men også en høyaktuell betenkning over troens avveier, som finner gjenklang også bortenfor den kristne

forestillingsverdenen. I bakgrunnen svever et annet, fundamentalistisk spøkelse: den radikale jihadismen. Sayyid Qutb og andre, likesinnede koranforklere gir også en versjon av religionen der en fantasi om frelse legitimerer vold og selvoppgivelse. Sett fra denne vinkelen er *Korsveien* – selv om den ikke berører islam som sådan – en allegori over en pågående radikaliserende av enkelte trosformer til det bestialske og verdensfjerne.

Men den handler også om å «ritualisere» verdier – om å gjøre det som er viktig i våre liv til en varig del vår person. Det regissøren først og fremst vil øve oss i, er å gjenkjenne religiøst hysteri. I *Korsveien* tar Brüggemann en trospraksis og vender den om til en sekulær, religionskritisk størrelse.

Kjetil Røed er filmkritiker i Ny Tid.

De forløsende ordene

Historien om Marie.
Regi: Jean-Pierre Améris,
foto: Virginie Saint-Martin

Historien om døve og blinde Marie Heurtin er en konvensjonell, men bevegende beretning om språkets frigjørende kraft.

FILM
ALEKSANDER HUSER

Retten over påske kommer *Stammen* av Miroslav Slaboshpytskij på norske kinoer; en dystert og annerledes film hvor all dialog foregår på tegnspråk – ukrainsk sådant – og uten undertekster. Før den tid kan man varme opp med en annen film som også utspiller seg på en internatskole for hørselshemmede, men som er mye bredere i sin appell, og langt mer optimistisk i sin tro på menneskers evne til å nå ut til hverandre.

Sistnevnte, *Historien om Marie*, er en film basert på dannelsesreisen til den virkelige Marie Heurtin, som ble født både døv og blind i Frankrike på slutten av 1800-tallet. Jenta, hvis fulle navn har gitt filmen sin originaltittel, er ved filmens begynnelse fylt 14 år, men er stadig ute av stand til å kommunisere med omverdenen og diagnostiseres derfor som åndssvak. For å forhindre at hun havner på sinnssykehus, oppsøker Marias lite privilegerte foreldre det nonnedrevne Larnay-instituttet for døve jenter – men grunnet de åpenbare utfordringene med Marias dobbelte funksjonshemming, vil ikke

Det er sant å si befriende å se en alvorlig lungesyk filmkarakter som faktisk unnlater å tydeliggjøre tilstanden sin gjennom stadig eskalerende hoste, slik filmklisjeen synes å diktere.

skolen ta henne imot. Ikke før den lungesyke søster Marguerite får et slags kall, og overtaler abbedissen til å dra på henne forsøke å gi fattigjentas språkets gave.

Historien om Marie er regissert av Jean-Pierre Améris, mannen bak blant annet *Anonyme romantikere* (2010) – en i overkant søtlaten affære om en nevrotisk konditor og hennes engstelige sjef. Den kvinnelige hovedkarakteren ble spilt av Isabelle Carré, som har fortsatt samarbeidet med Améris i *Historien om Marie*. Carré gjør en fin skuespillerprestasjon som den dedikerte Marguerite – en rollefigur ikke ulik Annie Sullivan i *The Miracle Worker*, den tre ganger filmatiserte selvbiografien til Helen Keller. Keller ble som kjent født med samme funksjonshemminger som Marie Heurtin, fem år før sistnevnte. Marie spilles på sin side av Ariana Rivoire, som kan se, men ikke høre i virkeligheten. Også hun gjør en overbevisende innsats i sin aller første filmrolle.

Om man har på seg de kyniske brillene, kan man nok lett se denne franske filmen som en noe konvensjonell og sågar kalkulert skillingsviser som utvikler seg til et hjertevarmende publikumsfrieri, komplett med pittoreske omgivelser i det rurale Frankrike. Jeg mistenker imidlertid at brillene mine dugget litt under visningen, kanskje fordi jeg faktisk felte noen tårer, spesielt mot slutten av denne i mine øyne nokså gripende historien.

Hvorvidt det i virkeligheten fantes en nonne på Larnay med en dødelig lungesykdom, som forbarmet seg over det isolerte «naturbarnet» Marie, aner jeg ikke. Men det høres unektelig

ut som den type frihet manusforfattere gjerne tar seg for å gi filmkomponistene en ekstra grunn til å dra på med strykerpartier. Man kan naturligvis også mene at Marias to manglende sanser er motstand og underdogelement nok – men ikke desto mindre skaper anelsen om at vennskapet som oppstår mellom Marie og

Marguerite har en snarlig utløpsdato en ekstra bevegende dimensjon. Dessuten er det sant å si befriende å se en alvorlig lungesyk filmkarakter som faktisk unnlater å tydeliggjøre tilstanden sin gjennom stadig eskalerende hoste, slik filmklisjeen synes å diktere. Dette siste er riktig nok en detalj, men det er jo nettopp i detaljene man finner anslag av guddommelig.

Litt befriende føles det også at filmen ikke fullt ut utnytter den strenge abbedissens opplagte potensial som antagonist, men isteden lar den nevnte sykdommen bli hovedmotstander i siste akt. Selv om man kan innvende at Marguerites behov for å trekke seg tilbake fra sin elev etter hvert som tilstanden hennes forverres, fremstår som motivert mer av dramaturgisk nødvendighet enn av psykologisk motivasjon. Som narrativ konstruksjon kunne filmen unektelig ha vært mer kompleks, men i sin emosjonelle appell er den like fullt effektiv.

Til syvende og sist er *Historien om Marie* en fortelling om språkets frigjørende kraft – for isolasjonen Marie befinner seg i ved historiens begynnelse, skyldes ikke egentlig hennes manglende syn og hørsel, men hennes manglende evne til å kommunisere med omgivelsene. Og for å gjøre det, behøver hun ordene.

Aleksander Huser er filmkritiker i Ny Tid

Kritikk

En ganske voldelig påminnelse om livets fargerikhet

Den franske filmviteren og filmkuratoren Nicole Brenez har drevet et utrettelig arbeid for å løfte frem filmer og initiativer som ligger utenfor – og gjerne tar kritisk avstand til – den hegemoniske, industrielle filmproduksjonen.

FILM-ESSAY

AV ENDRE EIDSAA LARSEN

Blant 1900-tallets modernistiske kunstnere og kunstbevegelser var det enkelte som forsøkte å knuse skillet mellom det symbolske og det virkelige, drom og virkelighet, det ideelle og det reelle. 1920-tallets surrealistiske markerte, som Albert Camus beskrev det, «absolutt oppror, total udyldighet, regelrett sabotasje, [...] avvisningen av alle bestemmelser». Surrealistene ville «omforme det virkelige til det vidunderlige». De så, som dadaistene for dem, et transformativt potensial i kunst: Malerierne skulle ikke være underlige objekter som hang på museusveggen, men en underliggende kraft i det daglige livet.

Marcel Duchamp snudde som kjent opp ned på et urinal og stilte det ut som kunst, kalte det *Fontene* og signerte med rørløggerens navn. Men vel så karakteristisk (og mindre konseptuelt) var det da den italienske kunstneren Filippo Tommaso Marinetti lagde musikk av lyder fra skrivemaskiner, raseinstruement og kjelelokk. Ifølge Richard Huelsenbeck, en av grunnleggerne av dadaismen, var dette initiativ i utgangspunktet ikke ment som noe annet enn en «ganske voldelig påminnelse om livets fargerikhet».

Denne kunsten og kunstforståelsen markerte en tydelig kritisk holdning til etablerte syns- og tankemåter, regler og normer, som i sin radikale og systematiske form var ny i historien. Kunsten skulle være et oppgjør med en begrenset rasjonalisme som hadde sendt menneskene inn i en verdenskrig. «La oss stille oss kritiske til det samfunnet ber oss ta for gitt,» ropte denne kunsten, «la oss snu opp ned på reglene og det samfunnet ser på som verdifullt, og det samfunnet ser på som verdiløst.» «La oss,» sa surrealistene Andre Bretón, «forstørre virkelighetens felt.»

Film som kritisk aktivitet. Nicole Brenez har jobbet for å sette film i kontakt med denne revolusjonære kunstforståelsen. Brenez' nyeste bok oversatt til engelsk, *Introduction to Lettrist Cinema* (2015), er den siste i en rekke av initiativer til en utvidet forståelse av filmens potensial som en engasjert kunstform med evne til å gripe inn i den sosiale virkeligheten, og skape forandring. Som forsker og formidler har hun over lengre tid posisjonert film i en

større kunstnerisk og intellektuell tradisjon, og vektlagt en filmkunst som går inn på den politiske kamparenaen med opprørstrang. I opposisjon til den dominerende, industrielle filmen, som har en tendens til å begrense og standardisere hvordan vi tilnærmer oss verden (ved å benytte seg av standardiserte uttrykk), har Brenez løftet frem en mer marginalisert eksperimentell filmpraksis som snarere utmåler en mangfoldighet og potensialitet i det livet vi lever. Dette gjør den ved stadig å søke nye uttrykk, og bekjempe klisjeene vi lever i.

Dette betyr at film for Brenez skal forstås som et forarbeid med et moralsk ansvar, og med politiske implikasjoner. Film tilbyr oss visse former og uttrykk, som sammen med andre uttrykksformer preger hvordan verden fremtrer for oss. Brenez ser filmatisk nyttenkning i et politisk perspektiv, fordi det «å kritisere verden fordrer å kritisere den diskursive orden.» Film, som annen kunst, skal være en *kritisk aktivitet* som setter spørsmålsteget ved regler for kommunikasjon og hvordan etablerte representasjonsformer fremstiller det værende.

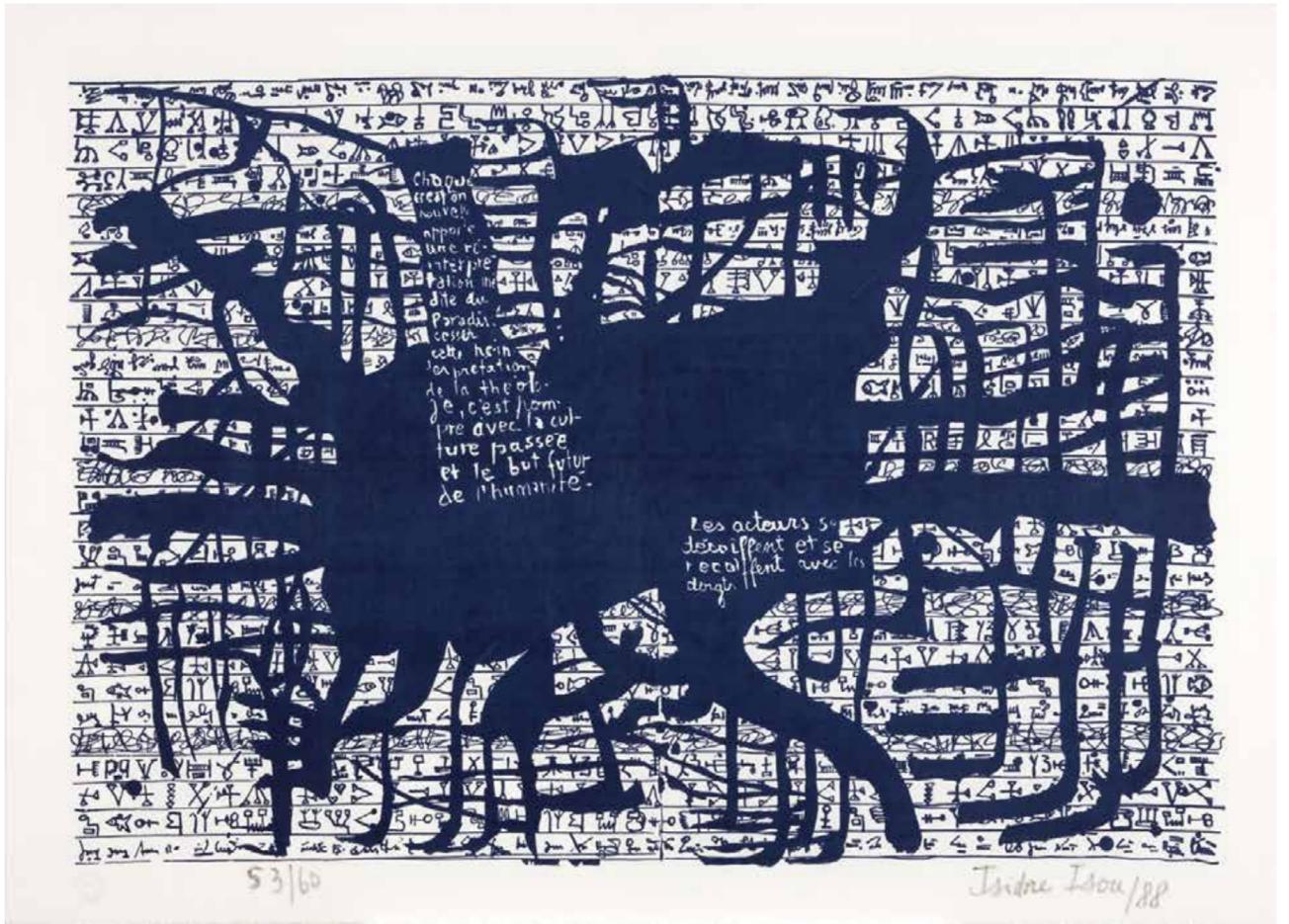
I en tekst kalt «Cultural Guerrillas: the Fundamental Questions of a Cinema of Intervention» (2012) oppfordrer Brenez til en kunstforståelse som ser verdien av kunstnerisk innovasjon – i korrelasjon til denne innovasjonens kritiske relasjon eller motstand til eksisterende maktstrukturer. Hun siterer kunstneren Julio Le Parc: «I stedet for å søke innovasjoner i kunst, må vi forandre, når mulig, de fundamentale mekanismene som bestemmer vilkårene for kommunikasjon.»

Kunsten skal ikke forstås som et estetisk objekt til assosial kontemplasjon, men som en virksom sosial kraft som intervensjoner i en større meningsutveksling. Det handler om, gjennom kunst, å «skape situasjoner hvor folk kan gjenvinne sitt potensial til å skape forandring.» Dette skjer ved å motgå konvensjoner, vaner og klisjeer som fostrer en tilstand av apati, stabilitet og passivitet. Kunst blir en motstand til strukturer som vedlikeholder livet i gamle, tradisjonelle mønstre; strukturer som begrenser spillerom i hvordan vi tenker og oppfatter verden rundt oss. «Systemene for liv,» skriver Le Parc, «vil fortsette å bli vedlikeholdt, til og med under politiske regimeendringer, om vi ikke stiller spørsmål ved dem.»

Lettrisme-bevegelsen. Det fremstår derfor som et naturlig ledd i Brenez' arbeid når hun nå presenterer lettrisme-bevegelsen i et filmhistorisk perspektiv. For Brenez markerer lettrisme-filmene det virkelige, revolusjonære vendepunktet som gjerne knyttes til den franske nybølgen: et selvrefleksivt, lekent og frihetssøkende arbeid med hva film kan uttrykke, og hvordan.

Rumeneren Isidore Isou begynte allerede i 1942 å utvikle det som skulle bli kjent som «lettrisme». Han studerte den vestlige litteraturen frem til dadaistene, og observerte en utvikling der man gradvis hadde befridd seg fra krav om tema, versifikasjon, syntaks – til og med ordet. Det gjestetod en siste fase: å befri seg fra bokstaven. Derav navnet lettrisme.

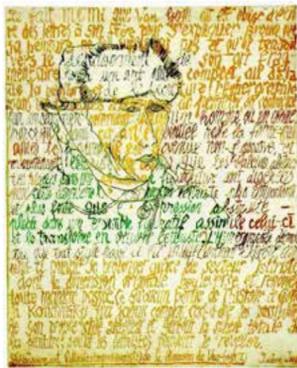
Men Isou var ikke bare interessert i litteraturen og verbalspråket. Han tok for seg «alle menneskelige disipliner». Isou angrep ikke bare

Hypergraphies Polylogue (1964/1988), Isidore Isou, fra MACBA Collection

bokstaven, men samfunnsmessige konstruksjoner generelt. Tanken var å *dekomponere*, for derigjennom å restrukturere og gjenoppbygge uttrykk og systemer for tenkning og liv. Dette ga seg utslag i angrep på kunstarter som malerkunst og dans, men også på områder som økonomi, politikk og erotikk. Situasjonistene vokste ut i fra Isous initiativ.

Som Brenez gjør uttrykkelig klart i kapitlet «From Lettrism to Guerilla Warfare», stoppet det ikke med kunstverk og teoretisering.

Portrait Hypographique de Van Gogh (1962), Isidore Isou

Bevegelsen inspirerte til konkrete aktivistiske handlinger, som protester mot krigen i Algerie og Vietnam. Flere kunstnere forsøkte å «transformere kunstneriske gester til guerrillavåpen». Lettristen Jean-Louis Brau har fortalt om en plan som aldri ble realisert: å okkupere Musée du Louvre, konfiskere de mest berømte maleriene og bruke dem som skjold mot politiet. Estetik og etikk blir synonymmer i en kunstnerisk kamp mot fastfrosne systemer for liv.

Årene 1951 og 1952 markerer starten på en film-lettrisme: Med filmen *Traité de bave et d'énemié* (1951) og teksten «Esthétique du cinema» (1952) begynner Isou å angripe filmen. Typisk for bevegelsen ser vi en sammenkobling av teori og praksis. De utemmede kunstverkene ble fulgt av en «systematisk konseptuell tilnærming til formal oppfinnsomhet». Brenez argumenterer for at *Traité* markerer en ny fase for film som kunstart. Fra å ha utforsket forskjellige komposisjonsmuligheter i sin første fase, er denne andre fasen preget av dekomposisjon. I Isous film viser dette seg i sammenhengende redigering, bilder som er skrappt og tegnet på, og en behandling av bildet og lydsporet som to helt *adskilte* elementer. Den amerikanske avantgarde-pioneren Stan Brakhage kaller filmen for «en kreativ polemisk som mangler sidestykke i filmens historie».

Fra 1962 tar kunstneren Maurice Lemaître opp Isous initiativ og lager en rekke filmer. Brenez fremhever hans *Une œuvre* (1968), som hun knytter til moderne kunsttradisjoner som *kollasj* og «en tro på kreativt sjansespill over mestring». Disse tradisjonene, som knytter seg til dadaismen, relaterer seg til en bestemt

forståelse av kunst som Brenez oppsummerer i følgende slagord: «Kunstens mål er å frigjøre bevisstheten og ikke å produsere objekter tillagt en høy verdi.» Denne frigjøringstrangen viser seg også i eksperimentering med selve visningsformen. Lettristen Marc'O arrangerer for eksempel *akvarium-kino*, der et akvarium med fisker blir satt mellom publikum og lerret. Brenez siterer den franske filmskaperen André Téchiné: «Det som interesserer meg, sier Marc'O, er hvordan enkelte mennesker overgår menneskelige begrensninger når de oppfører seg lekent.»

Lettristen Jean-Louis Brau har fortalt om en plan som aldri ble realisert: å okkupere Musée du Louvre, konfiskere de mest berømte maleriene og bruke dem som skjold mot politiet.

«De fleste filmers verdi består av å bli revet i stykker og brukt til å lage nye verk,» skriver Gil J. Wolman. Likevel påpeker Brenez at lettrisme-filmene ikke egentlig bør forstås som populærfilmens *negativ*, men som et forsøk på å «maksimere filmens muligheter». Det destruktive må ses i lys av et begjær om mer: Lettristenes dekomponering handler om å ødelegge *begrensede uttrykksnormer* – for derigjennom å forstørre filmens og virkelighetens felt.

Kort og kompakt. *Introduction to Lettrist Cinema* er en kort bok og omtrent på størrelse med en iPhone. På de 43 små sidene med broddtekst er den proppfull av ideer og informasjon. Nicole Brenez har en kompakt skrivestil som av og til kan være vanskelig å trenge gjennom, men som også har evne til å vekke engasjement og nye tanker. Dette er en penn med en særlig energisk og følsom intelligens.

Karakteristisk for Brenez er boken fylt med navn, titler og årstall. Disse blir ikke bare listet opp, men figurerer som levende flammer som har brent seg inn i sidene.

Lettrismen representerer et livsbejandende og anarkistisk angrep på det etablerte, som vi i liten grad ser tilfeller av i den norske filmkulturen i dag. I kortfilmen kan vi se noen få tendenser, men i langfilmen er det kanskje bare Mariken Halle som tar initiativ til en dekomponerende praksis (en analytisk og poetisk revurdering av hva film er og kan være). I denne nesvante filmkulturen kan det være nyttig å sjekke ut Brenez' bok og hennes videre arbeid. Som en helhet representerer lettrisme-prosjektet – som fortsatt lever – en «sammenblanding og frigjøring av kunst og liv med kreative midler», som fortsatt kan inspirere. Jeg lar Wolman og Guy Debord få siste ord, med et slagord som synes talende for lettrismens kampånd: «Ingenting kan hindre livet i å være ytterst gripende.»

Eidsaa Larsen er filmkritiker i Ny Tid.

Verdenspolitiets stemme

TV-SERIE

Serien *Bomb Patrol: Afghanistan* (2011) presenteres på Netflix som en «gripende dokumentar» – men fremstår snarere som militaristisk propaganda.

AV ENDRE EIDSAA LARSEN

Vi befinner oss, får vi høre, på «Afghanistans tettest minelagte vei». Det er en mandig, eldre og erfaren fortellerstemme som gir oss denne informasjonen i det som er den andre episoden av dokumentarserien *Bomb Patrol: Afghanistan*. Via lette hjelmkameraer følger vi en gjeng amerikanske bombespesialister – en såkalt Explosive Ordnance Unit (EOU) – på oppdrag i det nordlige Afghanistan. Fortellerstemmen utstråler trygghet og autoritet, og formuleringen antyder oversikt over situasjonen. Denne mannen, anonym og ulokalisert, kjemper åpenbart til veiene i landet.

Det er et klassisk grep i dokumentarfilm, det som kalles «Voice of God» eller «Guds stemme». Begrepet navngir en fortellerstemme som ikke bare gir inntrykk av å være saklig og upartisk, men til og med ikke-individuell – en «objektiv» instans. Med et språk som behersker verden meddelere denne «guden» hvordan terrenget ser ut – hvordan tingene henger sammen.

En slik fortellerstemme figurerer som ett av flere retoriske grep i *Bomb Patrol* – en dokumentarserie som utgir seg for å være roft observasjonell og rent dokumenterende, men som i sitt vesen likner en hyperdramatisert

rekrutteringsvideo som fremstiller krigssituasjonen som en apolitisk *thriller*.

Ifølge nettsidene til kabelkanalen G4, der serien først ble vist, gir *Bomb Patrol* oss «et enestående førstepersonsblikk på en av de farligste stedene på jorden». Seerne vil «bevittne at [bombespesialistene] søker seg frem til, desamnerer og ødelegger en rekke dødelige eksplosiver, med et mål: å redde sivile og militære liv og returnere trygt hjem». Neil Teis, president i G4, så serien som en mulighet til «å fremstille arbeidet til de modige menn og kvinner på frontlinjene». Han så den også som en måte å nå ut til sin «unge og mannlige demografi» på.

Over fem måneder fulgte filmskaperne flere grupper av bombespesialister på tokt. Kameraene var gjerne festet til soldatenes kropp og hjelmer. På enkelte oppdrag tok man i bruk hele 15 kameraer, og det ble til sammen skutt over 4000 timer med filmmateriale. Prosjektet ble realisert etter lange samtaler med den amerikanske marinen, som til slutt gikk god for det – håpet var at folk kunne se bombespesialistenes hverdag «gjennom deres øyne, snarere enn gjennom en Hollywood-dramatisering».

Ved siden av feiltakelsen som ligger i å sammenstille et hjelmkamera med et menneskes måte å se på, er det flere komposisjonelle og fortellerstemmige grep i *Bomb Patrol* som undergraver ideen om å se hverdagen gjennom bombespesialistenes øyne. Det gjelder blant annet nevnte fortellerstemme, og en aggressiv, spenningsbyggende musikk som stadig påklirrer bildene en formanende følelse av uro. Men kanskje mest av alt gjelder det en klippemetode som desorienterer, som umuliggjør tidsmessig og romlig oversikt – som en voldelig tornado som drar oss ut av et menneskelig fotfeste.

Serien har et konsistent fravær av lange takninger, slik at situasjoner aldri vises i samsvar

med soldatenes tidsopplevelse. Den tar snarere i bruk en klippemetode som er typisk for nettopp «Hollywood-dramatisering» og som fører seg inn i en tendens i realityserier: å vise situasjoner i en rekke fragmenterte øyeblikk, som frarover oss innsyn i situasjonens *uberrørte sammenheng* og varighet.

La oss si at en person sier noe, og vi ser en annen persons reaksjon på dette utsagnet. Ser vi disse to personene i én takning, ser vi både uttalelsen og reaksjonen i sin opprinnelige sammenheng. Deler man derimot opp denne takningen i to bilder, slik at vi først ser personen som uttaler noe i ett bilde, for så å se personen som reagerer i et annet (i det som gjerne kalles et *reaksjonsbilde*), kan man ikke lenger se den opprinnelige sammenheng mellom uttalelse og reaksjon. Sammenheng blir skapt, konstruert. For alt vi vet, kan reaksjonen ha vært hentet fra en annen situasjon, en annen sammenheng.

Dette skaper en frihet i klippeprosessen. Som filmskaper kan man «lime inn» passende bilder her og der, for eksempel i tillegg der man «mangler» et reaksjonsbilde. Dette konstruksjonsprinsippet skaper også en enorm frihet i valg av tempo og struktur, som har store konsekvenser for et verks uttrykk og retorikk. Da den kjente regissøren Alfred Hitchcock ble kalt «spenningsmester», var det basert på hvordan han var en ekspert på å utnytte denne filmatiske friheten: friheten til å skape – og ikke utehente – sammenhenger gjennom klippets fleksible, formative kraft.

I *Bomb Patrol* brukes nettopp denne klippestilen til å *konstruere oss inn* i en spennende tilstedeværelse. Serien tar i bruk en pålitelig klippemetode som drar dokumentariske bilder – av kjedsomhet, ventetid, tålmodighetskremende arbeid – inn i en fiksjonell, tidskomprimerende helhet som betoner intensitet. Målet er åpenbart ikke å synliggjøre hvordan det er

å se situasjoner gjennom bombespesialistenes øyne, men å holde på seerens oppmerksomhet og lage en spenningsmettet fortelling ut av et dokumentarisk materiale. Seriens respekt for den materielle virkeligheten står i direkte sammenheng med denne narrative interessen.

Dette er ingen original analyse. Allerede i 1946 skrev den franske filmkritikeren André Bazin en kritisk tekst om *Why We Fight* (1942–45), amerikernes motsvar til Leni Riefensthalts nazipropaganda (*Viljens triumf*, 1935), der han nettopp pekte på klippemetodens obskure retorikk, og en *narrativ* og *ideologisk utnyttelse* av det dokumentariske bildets kraft. Men det er verdt å aktualisere denne kritikken i en tid der ikke bare kriger fortsetter å kjempes med filmatiske midler, men der disse midlene infiltrerer nye kanaler som ofte tilbyr mangelfull kontekstualisering.

Bomb Patrol ble sendt på kanalen G4 allerede i 2011, men ble tilgjengeliggjort på norske

Netflix 1. januar i år. Der blir serien presentert som en «opprivende» og «gripende» dokumentar. Streamingtjenesten Netflix begynner å bli en sentral kanal for norske folks medievaner, og det er ikke uproblematisk at serier som *Bomb Patrol* presenteres som dokumentarer uten videre kontekstualisering. Særlig er dette tilfelle i en medievirksomhet der mange har en svært begrenset forståelse av dokumentar som filmatisk utgangspunkt og kategori. Selv om mange vil gjennomskue seriens konstruksjoner, er særlig de yngre publikum utsatt, og kan betrakte dette som journalistisk reportasje eller vitnesbyrd fri for ideologiske perspektiver og dramatisk fiksjonisering.

Bomb Patrol kan ses som et ledd i den amerikanske militarismens propagandistiske mediesirkus, som forsøker å legitimere seg selv med dokumentariske hjelmkameraers «øyne». Serien bidrar til å avpolitisere en kompleks og kontroversiell konflikt; den fremdyrker en macho-patriotisme («vi lar ham feire

bursdagen sin med et smell») og en «støtt trossene våre»-mentalitet som forskanser seg mot politisk kritikk (se Noam Chomsky, *Media Control: The Spectacular Achievements of Propaganda*). Dette kommer ikke bare til uttrykk gjennom hvordan serien fremstiller de amerikanske soldatenes distinkte personligheter, men hvordan den dehumaniserer afghanere, blant annet ved å konsekvent vise dem uten personlighet, og aldri la dem få komme til orde. Alle afghanere – til og med de allierte – blir fremstilt som den mistenkelige «andre» og en potensiell fiende. Et gjennomgående grep er å vise folkemasser av sivile afghanere mens man snakker om Taliban. Når «Guds stemme» innser å ikke ha fullstendig oversikt, ikke mestre en situasjon, tyr den til et mistenkelig blikk på alle.

Den franske filosofen Maurice Merleau-Ponty beskrev perspektivet i det klassiske renessansemaleriet som «et blikk fiksert på evigheten». Denne konvensjonen innen maleri-rett hang sammen med en tro på at mennesket kunne forstå hele universet, at mennesket var dets midtpunkt og evnet å skaffe seg oversikt over tingenes forhold. På liknende måte utgir dokumentarfiguren «Guds stemme» seg for å tilby et perspektiv transcendent fra et jordisk ståsted. «Guds stemme», som renessansperspektivet, organiserer, klargjør og kategoriserer den komplekse, historiske verden i en tone av behagelig uødélighet og ukritisk selvtillfredshet. I *Bomb Patrol* hører vi lyden av en verdenspolitets stemme, som søker legitimitet og troverdighet i kroppslige kameraperspektiver. Den tilstår riktignok usikkerhet i møtet med en ofte skult fiende, men viser aldri usikkerhet over selve oppdraget og sin egen makt. Denne stemmen er det retoriske våpenet til en utilitaristisk etikk som kamouflerer seg som apolitisk virkelighetsdokumentasjon.

Ukens bilde

Zanele Muholi, *Thobe and Phila I*, 2012. ©Zanele Muholi. Gjengitt med tillatelse fra Stevenson, Cape Town og Johannesburg.

Zanele Muholi (f. 1972) kaller seg selv «visuell aktivist», og gjennom sin kunst kjemper hun de svarte lesbiske, homofile og transseksuelle sak. Til tross for at Sør-Afrika ble et demokrati på 1990-tallet, er det fortsatt vanskelig å være åpent lesbisk eller homofil i landet. Trusler, vold og drap er hverdagen for de som står frem. Med dette som utgangspunkt har Muholi valgt et krevende kunstnerisk prosjekt: Gjennom å portrettere svarte lesbiske, homofile og transseksuelle ønsker hun å alminneliggjøre ulik seksuell orientering, og understreke retten til å være seg selv.

Muholis fotografier kan oppleves på utstillingen *The Art of Activism* på Akershus Kunstcenter frem til 29. mars – denne uken er altså siste sjanse til å få med seg utstillingen. Muholi ble vist på Venezia Biennalen i 2013, dOCUMENTA (13) i 2012 og DakoArt i 2014.

Ukens bilde presenteres av Nina Toft, billedkunstner og ene halvdel av kunstnerduoen Toft Honerud, redaktører for nettmagasinet DebrisFanzine.com.

Et sannere menneskebilde

Orientering 10. desember 1966

AV JENS BJØRNEBOE

(Vi bringer her første del av Jens Bjørneboes artikkelserie «Sosialisme og frihet»)

*På bunnen av Moldau har stenene vandret
Tre keisere ligger begravet i Prag
Alt stort og alt smått blir engang forandret
En natt har tolv timer, da blir det alt dag*

*Of tidene vekster. De veldige planer
Skal bryte – som mektige menn har lagt
Og selv om de sprader som blodige haner
Har tidene vekst, – da hjalp ingen makt*

*På bunnen av Moldau har stenene vandret
Tre keisere ligger begravet i Prag
Alt stort og alt smått blir engang forandret
En natt har tolv timer, da blir det alt dag*

BRECHT

Eiendommelig for vår tids dilemma, er at det i vårt århundre, i dette tapre, nye 20. århundre, ikke er tenkt en eneste ny politisk tanke. Konservatisme, liberalisme, borgerlig centrum, borgerlig venstre, sosialdemokrati, sosialisme, marxisme, kommunisme, anarkisme, syndikalisme osv., – alt sammen er arvegods fra 1800-tallets politiske tenkning. Dette er blitt så katastrofalt, fordi hele verden ellers har forandret seg, – og på nær sagt alle måter. Fremfor alt har den øvrige, altså den ikke-politiske tenkning, forandret seg selv og dermed vårt verdensbilde totalt: Naturvitenskap, økonomi, teknikk, industrielle forhold, filosofi, kunst, – til sist, som det aller viktigste – vårt syn på hva et menneske er: gjennom psykiatrien, fysiologien og særlig gjennom psykologien har vårt tid fått et temmelig nytt menneskebilde, en ny antropologi.

Eftersom politikken har som mål å finne en menneskeverdig form for enkeltmenneskers og grupperes samliv på jorden, må nødvendigvis en politisk tenkning utgå fra et syn på mennesket, fra en antropologisk anskuelse, og selv bli et produkt av denne anskuelse. Når imidlertid samtidens politiske måte å tenke på ikke stadig fornyer seg ved å opppta et alltid sannere menneskebilde som min basis, – da vil selvfølgelig denne stivnede politiske tenkning komme i stadig sterkere konflikter med virkeligheten.

Et meget anskuelig eksempel på virkningen av en politikk, bygget på et feilaktig menneskebilde, er de uhyrlige rasekonflikter som utspiller seg i en rekke land, – meget sterkt for tiden i Sør-Afrika og USA, for å bruke et par tilfeller som er velkjente. Den konservative politikken i disse områdene bygger stadig på den tradisjonelle anskuelse at negere, samt en del andre farvede, er mindreverdige, ikke intellektuelt og moralsk utviklingsdyktige, ikke i stand til å bære et selvstendig ansvar etc. Dermed er de strengt tatt ikke mennesker, men innehar sin plass i Guds store husholdning som en slags høyere husdyr, som bør utnyttas best mulig til fordel for de egentlig mennesker – nemlig de hvite.

Synspunktet har – fordi det altså bygger på en urealistisk antropologi – logisk nok måttet ført til katastrofer.

Uhyre grelt kommer det samme til uttrykk i situasjonen i de tidligere kolonial-områder, hvor de hvite kolonisatorer i sin tid uten videre bestemte at de opprinnelige innbyggeres funksjon i verden var å bli brukt som arbeidsstyrke av de nye erobrere. Hele den opprinnelige kolonisasjon av Afrika og Asia var egentlig en eneste jaktspedisjon, et sammenhengende forretningsforetagende. Ett av de nifseste eksempler kan hentes fra Kongo, som i sin tid ble forært den belgiske kong Leopold som hans private gressgang, utelukkende til personlig berikelse. Kong Leopold benyttet også anledningen uten noe forsøk på å skjule eller maskere sin grådighet, – og eftersom dette var tidspunktet hvor gummi for alvor var begynt å bli en internasjonal nødvendighetsartikkel, og nettopp det ulykkelige Kongo var stappende fullt av gummitrær, kom tragedien til å utspille seg i skogene og på gummiplantasjene. Det var de innfødte som ble brukt til innsanking av gummi, og eftersom det skulle skje i et forsert tempo på grunn av kongens og landets økonomi, ble det brukt metoder overfor de innfødte, som var av en bestialitet som selv innenfor den gjengse kolonialpolitikk var oppsiktsvekkende. Jeg skal bare nevne at Kongos befolkning i løpet av ca. 10 år ble desimert fra anslagsvis 30 millioner til 8 millioner. Kong Leopolds kolonialpolitikk vakte selv den gang en lite smigrande oppmerksomhet, – men den var allikevel et presist uttrykk for det herskende menneskesyn, for tidens antropologi. Hva England, Frankrike og andre stormakter tillot seg i andre land, f. eks. i China og i Indo-China, er heller ikke morsomt å tenke på, og det er ingen tvil om at vi i dag må betale regningene for det som er skjedd tidligere.

Den første plikt er selvfølgelig å få revidert til bunns den gamle oppfatning av begrepene raser og nasjonaliteter som merverdige eller

mindreverdige. Det blir først og fremst en ny og mer realistisk antropologi som må utbres.

Et annet eksempel på den tidligere antropologi som har vært grunnleggende for visse tankegang, er den tanke at mennesker med tilstrekkelig lave inntekter heller ikke har full verdi som mennesker, – altså at de er vant til det, de trives med det, og de sjeneres ikke av fattigdom på samme måte som vi helt utviklede mennesker ville gjøre det. Jeg husker et morsomt eksempel på dette fra en historie som ble fortalt i min barndom – om en sorlandsk skipsrederfamilie:

Datteren i huset spur sin mor: «Du mamma, spiser matrosene høy?» Mammaen gir da det absolutt humane svar: «Nei da, barnet mitt, de er mennesker ligesom oss, bare ikke så fine.»

I det liberalt-borgerlige – alt annet enn kommunistiske – ukeblad, det tyske «Der Spiegel», sto det nettopp offentliggjort en økonomisk beregning av utgiftene i Vietnam. Ifølge «Spiegel», som igjen har sine tall fra «Newsweek», koster det i dag 375 000 dollar å få tatt livet av en motstander. Hver drepte Vietcong-soldat koster altså over 2 millioner kroner. (Samtidig driver vi med innsamlinger blant privatfolk!) I min barndom – under lavkonjunkturen og depresjonen – hadde man et annet middel til å holde det økonomiske gående; for å holde det internasjonale prisnivå på visse varer, på tross av en stadig svakere kjøpekraft, pleide man å ødelegge store avlinger av særlig kaffe og korn, mens andre sultet. Dette, å brenne eller å kaste i havet bestemte råvarer for å unngå prisfall på verdensmarkedet, var jo en nesten ufattelig human metode, sammenlignet med å opprettholde en evig krigstilstand – egentlig med den underforståtte begrunnelse at disse menneskene, f. eks. for tiden i det fjerne land Vietnam, de har nu hatt sammenhengende krig i ca 30 år, og de er vant til å ha det slik. De husker ikke noe annet. I det minste bør de nu snart ha vennet seg til det.

Selvfolgelig ønsker vi alle sammen at det kunne bli slutt på disse evige mordene på og lemlestelsene av mennesker andre steder på jorden, – men hvis nu en virkelig varig fred vil medføre en depresjon, en tid av langvarig lavkonjunktur, ville vi være villige til å betale denne prisen for freden?

Jeg tror ikke det.

Dette er det tragiske dilemma verden befinner seg i i dag, og det er en virkning av forstenet, foreldet politisk tenkning. I alt vesentlig har vårt århundres kriger ikke hatt noen andre enn økonomiske årsaker, og Vietnamkrigen er ingen unntagelse.

Dette er verdenskrisen i dag; at politikken intet forhold har til det menneskelige. Denne krisen går igjen i alle kapitalistiske land, i de sosialdemokratiske land, og – i de sosialistiske land.

Marxismens ufullstendige og feilaktige antropologi ligger på et annet og noe subtile plan enn den grove kapitalismens feiltagelser. Det marxistiske menneskebilde lider av at det er bygget på et altfor rasjonalt, altfor rasjonalistisk, trossgrunnlag. Det er et menneskebilde som både er rasjonalistisk og dogmatisk religiøst, og selv om fellopplattningen er subtile, vil den kunne bli uhyrlig og livsfarlig i sine virkninger.

Som en kapitalistisk verden ser ut til å føre til evigvarende kriger og undertrykkelse utad, vil en storknet marxisme uten en fornyelse av sitt menneskebilde føre til en undertrykkelse innad. I denne vår verden – så redselsfull som den ser ut i dag – vil det være en fryktelig fristelse å si at tale om frihet, yttringsfrihet, informasjonsfrihet – det er som å forlange kaviar på bordet, når man mangler brød.

Hvis jeg et øyeblikk hadde trodd noe slikt, ville det ha vært meningsløst å tale om sosialisme og frihet. Jeg tror ikke på en videreføring av en ubegrenset kapitalisme, og tror den er dødbringende. Og jeg har den største sympati og interesse for de verdenshistoriske forandringer som er skjedd med de sosialistiske land. (Jeg har gitt uttrykk for dette tidligere, og har for lenge siden mistet retten til å få visum til USA.) Men jeg er like overbevist om at en verden uten yttringsfrihet, og vel å merke en meget vidtgående, en faktisk fullstendig ubegrenset yttringsfrihet, en slik verden vil ødelegge seg selv. Ytringsfriheten er ikke kaviar i dag. En stat, en verdensdel, en verden uten yttringsfrihet, har ikke lenger muligheter til vekst og til utvikling og til fornyelse. Den kan i beste fall bli et vokskabinett, i verste fall en sammenhengende konsentrasjonsleir, – den totalitære, sensur-belastede samfunnsfor, vil først og fremst skade seg selv.

Prosessene mot de to forfattere i Moskva har aktualisert spørsmålet med stor kraft. Prosessene er i seg selv ved Gud ikke noe lyspunkt i en mørk verden, men de har trukket lyspunkt etter seg: den vestlige verdens heftige reaksjon på prosessene er et lyspunkt. En helt ny ting er, at for første gang i sosialismens historie, er kommunister og borgerlige enige i moralsk å fordømme en handling av det sovjet-russiske rettsystem. Og det nytter ikke å avvise denne reaksjon med å henvisne til at vi er småborgere som står i storkapitalens tjeneste.

Det har hendt noe i verden. Både på bunnen av Moldau og på bunnen av Themsens og på bunnen av Volga har stenene vandret ganske betraktelig.

Orienteringsspalten er fra Ny Tids forløper Orientering (1953–1975), og redigeres av Line Fausko. (line@nytid.no)

The Chosen Five (2015), Thomas Kvam, Installation view, Kunsternes Hus in Oslo. Photo: Christina Leithe Hansen

Krigens konsekvenser

BILLEDKUNST

Denne uken avsluttes utstillingen *Krigens skygge* på Kunsternes Hus og dermed også kunstner Thomas Kvams digitale overvåkning av bildet som utgjør grunnlaget for hans verk i utstillingen. Vi har snakket med ham.

AV NINA TOFT

I paneldebatten under seminaret under som ble arrangert under utstillingen, introduserte Thomas Kvam med å snakke om forestillingen som i dag propaganderes om en humanitær krig. Vi vil ha et innholdsrikt liv uten risiko, som samtidig filosof og kulturkritiker Slavoj Žižek sier drikker vi kaffe uten koffein og øl uten alkohol. I dagens fortelling om krigen,

som Norge også deltar i, regjerer det en slags forestilling om en krig fri for krigens konsekvenser. En forestilling om at vi ved hjelp av presisjonsvåpen og avansert teknologi, riktig trente tropper og internasjonale konvensjoner kan føre krig uten krigens bestialiteter, ondskap og de-humanisering.

Kvams verk *De fem utvalgte* består av fem veldige forstørrede utsnitt av soldatens ansikter, hvert portrett har en datamaskin påmontert som har surret og gått med ansikt gjenkjennelses-programvare som har lett gjennom internettens uransakelige billedstrømmer med hensikt å identifisere disse individene. Utsnittene er fra et fotografi Kvam har lastet ned fra nettstedet nowthatfuckdup.com. Et nettsted som er akkurat så fuckedup som går an. En amerikansk pornodistributør startet i 2004 opp et nettsted som tilbød online pornografi i bytte mot bilder fra soldatenes daglige liv i krig. Forutsetningen for byttehandelen var i beste fall etisk uansvarlig, men bildematerialet utartet seg raskt til en slags konkurranse i bestialitet, hvor soldatene overgikk hverandre i å vise krigens grusomheter i bilder og kommentartråder.

«Et sentralt poeng med dette prosjektet er å stille spørsmål ved dagens overvåkningsregime,» sier Kvam. «Teknologiene som benyttes av maktavernes overvåkning av borgeren

kan også vendes om å bli borgerens verktøy. Prosjektet har slik sett to akser, den ene er jakten på fem krigsforbrytere, det andre er å gi et praktisk eksempel på en reversering av overvåkningsfunnet. Jeg tror ikke kampen om internettens opprinnelige humanistiske idealer verken er tapt eller på noen som helst måte over.

Trofebildet viser oss fem amerikanske soldater som lar seg portrettere foran et forkullet lik. Soldatene ter seg som en guttegjeng på tur. Smilende, vinkende, poserende, med tomme len opp. Alle vi som ikke har vært i krig opplever dette som en moralsk forkastelig handling. «Fotografiet av de fem soldatene vekker et nær sagt instinktivt ubehag,» medgir Kvam. «De ser ut til å posere som om de har vært på fisketur og fangsten – er likrestene av fienden. Selv om slike trofebilder har eksistert så å si fra fotografiets barndom til vår tid også i krig – er det noe med Jack Ass-generasjonens iscenesettelser og medietett, som signaliserer et annet leie. Byttehandelen mellom pornobilder og soldatenes ubeskrivelige grusomme fotografier fra krigen i Irak og Afghanistan – forteller oss om en grunnleggende respektløshet for mennesket – men også, slik jeg tenkte det, et portrett av vår samtid.»

I boka *Krieg dem Kriege* fra 1924 utgav

fredsaktivisten Ernst Friedrich en samling fotografier fra frontsoldater i Europas skyttergraver under første verdenskrig, og gav oss slik en motsetning til den offentlige fortellingen om krigen som ble fortalt av staten og offiserene – en menigmanns synsvinkel. Boka ble umiddelbart sensurert. I møtet med denne boka fant Kvam sin innfallsvinkel til å bruke det sensurerte materialet han hadde sittet med siden 2006.

I dagens medielandskap har borgerjournalistikk blitt en integrert del av nyhetsbildet og krigerne selv er også fotografer og formidler sine opplevelser via publisering i sosiale medier og nyhetskanaler. Det finnes i dag en rekke parallelle alternative fortellinger til det offentlige konstruerte narrativet om dagens kriger, utfordringen er å identifisere den i den i den ustoppelige billedstrømmen. Kvam sitt prosjekt representerer et av disse. Å fordøye slike bilder er veldig hardt kost og et selvfølgelig spørsmål som dukker opp i møtet med dem er: hvor kommer ondskapsen fra? Er de-humaniseringen av fienden en nødvendig overlevelsestrategi for å gå igjennom en krig? For en som aldri har vært i nærheten av krig er dette umulig å forestille seg.

I boka *Å betrakte andres lidelse* fra 2004 snakker Susan Sontag om hvordan vi akseptere grusomme bilder av «den andres» lidelse, mens f.eks. den amerikanske TV kringkastingen av bilder fra 11. Sept angrepet var sterkt sensurert i sin manglende grafiske fremstilling av de døde ofrene?

Kan krigerens perspektiver bevege oss bort denne distanserte betraktningen av andres lidelse som hun beskriver, i retning av en annen form for identifikasjon med aktørene i krig og dermed øke vår bevissthet rundt konsekvenser av og realiteter i krig?

Toft er billedkunstner og medredaktør i Debris Fanzine.com

Utstillingen som har vært godt besøkt og fått mye omtale i media, er kuratert av Kari J. Brandtæg og basert på det pågående forskningsprosjektet *Kunst! Makt!* i regi av UIO som også arrangerte seminaret *Den Engasjerte Kunsten* med bokutgivelse den 12. februar på Kunsternes Hus. Med fokus på epoken mellomkrigstiden, 68-generasjonens politiske engasjement og 2000 frem til i dag, har Brandtæg sett på hvordan krig og opprør har hatt betydning på kunstnerrollen og den engasjert kunstens utvikling i Norge.

– Av alle tåpelige oppfinnelser
må atombomben være den
aller mest meningsløse.

THOMAS HYLLEND ERIKSEN
SOSIALANTROPOLOG

EN VERDEN UTEN ATOMVÅPEN ER MULIG
KREV EN ATOMVÅPENFRI VERDEN – BLI MEDLEM I DAG! Send SMS med kodeord NTA til 2229 eller e-post til post@neilatombomben.org. Medlemsavgift: 150 kr pr år.

nei
TIL ATOMVÅPEN